

Scilla

Lukas Rotgans

editie L. Strengolt

bron

Lukas Rotgans, *Scilla* (ed. L. Strengolt). W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1966

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rotg001lstr01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Inleiding

Rotgans en het Franse toneel. Lukas Rotgans, de dichter van de treurspelen *Eneas en Turnus* (in 1705 verschenen) en *Scilla* (van 1709), had een grote bewondering voor het toneel zoals dat zich in het Frankrijk van Lodewijk XIV ontwikkelde tot zijn hoog niveau in het werk van Corneille en Racine. Hij kende hun tragedies niet alleen door zijn lectuur, maar zeker ook uit eigen aanschouwen, want na de vrede van Nijmegen in 1678 en vóór zijn huwelijk in 1681 maakte hij een reis door Frankrijk, waarbij hij ook enige tijd in Parijs verbleef. In zijn *Willem de III* - in het vijfde boek daarvan, in 1700 is het tweede deel verschenen - beschrijft hij het Franse hof en de vermaken die men er geniet. De schouwburg neemt er een belangrijke plaats in; 'Want Vrankryks schouburg gaat alle andre ver te boven', zo lezen we. Het ligt dus voor de hand dat de dichter, als hijzelf zich waagt aan het tragische genre, dit doet 'naar het voorbeeldt der Fransche toneeldichteren, die in deze stoffe (= in dit genre) ver boven anderen uitmunten' (Opdracht van *Eneas en Turnus*).

Wat had hem in de Franse tragedie getroffen? Ongetwijfeld de perfecte vormbeheersing, het geniale gemak waarmee een Racine een intrige opzette zonder ook maar even door onnatuurlijkheid te hinderen. Maar in die naar de eisen van die tijd volmaakte vorm was ook de 'inhoud' boeiend: uitbeelding van - meestal ruïneuze - hartstochten, van vorstelijke edelmoedigheid, van indrukwekkende 'staatsverwisselingen' wanneer koningen 'ten spiegel aller Grooten' van de troon en in het graf gestoten worden.

De bron: Ovidius. Deze drie elementen vond de dichter alle in het gegeven dat Ovidius in de *Metamorphosen* hem met het

verhaal van Scylla's verraad aan de hand deed. Rotgans kende natuurlijk het boek der 'Herscheppinge', die onuitputtelijke bron voor kunstenaars van alle tijden. Dat hij behalve van de Latijnse tekst ook van Vondels vertaling gebruik gemaakt heeft, hoop ik elders aan te tonen. De geschiedenis van Scylla, te vinden in het achtste boek, vss. 1-151, komt op het volgende neer.

Minos, koning van Kreta, trekt tegen Athene op om zijn zoon Androgeos, die bij Atheense sportwedstrijden vermoord is, te wreken. Op zijn tocht naar het vasteland vraagt hij, vooral op de eilanden tussen Kreta en Attica, de Cycladen, om militaire bijstand. Aeacus, vorst over Oenopia - het eiland Aegina zuidwestelijk van Athene -, vader onder meer van Phocus, weigert niet alleen hulp te geven, maar voegt zich bij Minos' tegenstanders.

De van wraakzucht vervulde Minos belegert ook Athenes bondgenoot, de stad Alkathoë - d.i. Megara -, waarover de rechtvaardige koning Nisus regeert. Hij is de vader van Scylla. Het heil van Nisus en zijn rijk is afhankelijk van de purperen haarlok op zijn kruin. Het beleg levert dan ook lange tijd niets op voor Minos. Scylla echter, die op de toren bij de stadsmuur de strijd met belangstelling volgt, raakt vervuld van liefde voor de koninklijke vijand van haar vaderstad. Ze overweegt, dat haar aanbod van liefde aan Minos een eind kan maken aan de oorlog. Stoutmoedig rooft ze Nisus' haarlok en met die buit levert ze de vijand haar vader, de stad en zichzelf uit. Minos evenwel, diep verontwaardigd over het ongehoorde verraad jegens de vader gepleegd, wijst haar onder vervloekingen af en keert, nu de overwinning hem ten deel gevallen is, met zijn vloot naar Kreta terug.

Scylla ziet hem vertrekken, werpt zich in haar wanhopige liefde te water en klampt zich vast aan Minos' schip; maar haar vader, in een zeevogel veranderd, rukt haar van het vaartuig los, waarna ook zij in een zeevogel herschapen wordt.

Nog eens Scilla. De dramatische bewerking in vijf bedrijven die Rotgans van dit verhaal in zijn *Scilla* leverde, vormt niet zijn

enige literaire behandeling van het motief; op veel bescheidener schaal vinden we Scilla - ik bezig deze en andere namen voortaan in Rotgans' transcriptie - terug in de *Zedelessen uit de Oude Verdichtzelen*. Deze verzameling moralisering van mythologische geschiedenissen was door Rotgans kort voor zijn dood, in 1710, al voor de druk in gereedheid gebracht en kwam, voorzien van fraaie afbeeldingen die er het karakter van een emblematisch werk aan gaven, uit in 1715 in de door François Halma bezorgde *Poëzy*. Ook Scilla's daad werd door de dichter van commentaar voorzien; aldus:

Aan Scilla haaren Vader verradende.

Verraadtge uw vaderlandt, door Nizus purperhaar
 Te scheeren van zyn kruin? ô schantvlek aller vrouwen!
 Om, na die gruweldaadt, den Kreetschen vorst te trouwen?
 Gy stapt in 't feestgewaadt, met vaders ryksroof, naar
 De legertenten en ontrolde veltbanieren,
 Die voor Alkathoë, den koningklyken stoel,
 Door uw vervloekt bedryf, ô Scilla, zegevieren.
 Gy blaakt van dolle min, maar Minos hart blyft koel.
 Hoe koel? ô neen! ik dwaal. de koning brandt van toren,
 En vloekt het kindt waar door de vader gaat verloren.

De directheid van dit gedichtje - Rotgans richt zich rechtstreeks tot Scilla -, ook uitkomend in het gevarieerde rijmschema, dat niet over de gedachte heerst maar die volgt; de exclamaties - drie maal ô! -; de superlatieve woordkeus als het gaat om de kwalificatie van de misdaad; alles wijst erop, dat Scilla voor de dichter een volslagen verwerpelijke figuur is door die ene daad van ontrouw en ondankbaarheid jegens haar vader. Verontschuldiging van haar optreden lijkt uitgesloten. Geen slachtoffer is ze van een noodlottige macht, die haar buiten haar wil dwingt tot daden waarvan ze de gevolgen niet overzien kan; ze draagt voor haar misdrijf de volle verantwoordelijkheid. De vraag dringt zich op: hoe heeft de dichter kans gezien een

verhaal, tegenover de hoofdfiguur waarvan hij moreel zo onomwonden stelling nam, te dramatiseren?

Twee prenten. Het is van belang ook de prent in ogenschouw te nemen, die in de *Zedelessen* boven het geciteerde gedicht is afgedrukt. We zien er het moment op uitgebeeld, dat in Ovidius' verhaal het 'dramatische' hoogtepunt vormt: Scilla's aanbod en Minos' afwijzing. Het lijkt me niet toevallig, dat Rotgans in zijn Voorrede, als hij Ovidius' Latijnse tekst citeren gaat, juist ook dat ontladingsmoment van Minos' hevige vervloeking kiest. Hiermee is de geschiedenis 'in principe' afgelopen; op Minos' reactie kwam het immers aan en zodra we die hebben leren kennen is over Scilla's lot beslist. Hoe het met haar afloopt is, vergeleken met de smadelijke afwijzing, bijzaak.

Ook de eerste uitgave van *Scilla* bevat een plaat, naar gewoonte als titelprent afgedrukt. Opnieuw uitbeelding van een dramatisch hoogtepunt, nu uit het drama, en wel van het moment waarop Minos aan Nizus en de zijnen laat zien wie het verraad gepleegd heeft. Voor allen is deze *confrontatiescène* verbijsterend; niemand kende tot op dat moment de naam van de verraadster, ook *Minos niet*. Wel heeft hij in de voorbije nacht het schild - dat om der wille van de waarschijnlijkheid de haarlok vervangen heeft - in ontvangst genomen, maar het wezenlijke van de ontmoeting tussen Minos en Scilla moet als Rotgans' spel begint nog komen. De dichter is erin geslaagd de confrontatiescène, die naar we zagen in het verloop van de geschiedenis een eindpunt markeert, zo ver mogelijk naar het midden van het drama te verschuiven, namelijk naar het einde van het tweede bedrijf. Inderdaad signaleren we op de grens van het tweede en het derde bedrijf een knik in de structuur van het spel; Scilla, centrale figuur om de spanning die aan de onthulling van haar misdrijf voorafgaat in de eerste twee bedrijven, heeft voor de conflictsituatie die de dichter in de laatste drie bedrijven schept geen essentiële betekenis meer. Een andere vrouw treedt in haar plaats; het is een aan Rotgans' eigen verbeelding ontsproten figuur, die van Scilla's zuster Ismene.

We zullen de vraag onder ogen moeten zien of de bedoelde ‘knik’ in de opbouw van *Scilla* de eenheid van het spel schade heeft gedaan. Is er een breuk, of slechts het overstappen van een enkelvoudige op een samengestelde eenheid?

Het oproer. In de expositie - ik bedoel nu alles wat voorafgaat aan en inleidt tot het conflict tussen Minos en Ismene - heeft de dichter bijzonder veel aandacht besteed aan de toepassing van de regel der waarschijnlijkheid, vooral met betrekking tot het door de dichter zelf bedachte en uitgewerkte ‘bijvoegsel’ van het oproer. De Voorrede zegt: ‘Verscheide zaaken, die tot waarschylykheit dienen, als hoedanig Scilla het Schildt gerooft heeft, en uit de stadt is gekomen; hoe de priester, na het missen van het heiligdom, oproer onder de burgers stichtte, en andere, zyn ook van myne uitvindinge’.

Dat een stad, die al maandenlang - Rotgans heeft van Ovidius' zes maanden ongeveer een jaar gemaakt - met succes verdedigd wordt, door het loutere verdwijnen van een cultisch voorwerp ten onder zou gaan, leek stellig voor achttiende eeuwse begrippen het toppunt van onwaarschijnlijkheid. De dichter blijkt het bovennatuurlijk verband ‘genaturaliseerd’ te hebben. De gehechtheid van het volk aan de verering van het schild met het beeld van Mars gaat samen met een blind vertrouwen in de uitspraken van de priesters. De paniek van de priesterschap na het verdwijnen van het schild slaat onmiddellijk over op de massa. En zo willen de priesters het ook: ze roepen burgers en soldaten op, de wapens neer te leggen nu voortzetting van de strijd nog slechts de toorn der goden kan opwekken. De paniek leidt tot muiterij, die uitgroeit tot een compleet oproer tegen het wettige gezag van Nizus. De agitatie van de geestelijkheid versterkt de latente controverse tussen het hof en de priesters en brengt Nizus en de zijnen ertoe de priesters, die aan het hof blijkbaar bekend staan als hebzuchtigen, van de roof van het schild te verdenken. Onmiskenbaar komt het me voor, dat de animositeit tussen het wereldlijk en het geestelijk gezag geïnspireerd is op de politieke verhoudingen in de

Republiek van Rotgans' dagen. Het lijkt alsof de dichter, aan Amsterdamse regentenfamilies geparenteerd en tegelijk overtuigd de gereformeerde religie toegedaan, wil bemiddelen: hij gelooft in de goede bedoelingen van de priesters (vgl. b.v. vss. 439-41 en 445-54), maar ziet anderzijds scherp de gevaren van een te grote inmenging van de geestelijkheid, die grote invloed heeft op het 'graauw', in staatszaken (vgl. b.v. wat Nizus zegt in vss. 682-83).

Intussen is nog niet duidelijk waarom het opgeven van de strijd op zichzelf niet voldoende was om de overgave van de stad als gevolg van de schildroof aannemelijk te doen zijn. Waarom een oproer, terwijl toch Nizus' rechtvaardige heerschappij niet om opstandigheid vroeg? Allereerst wil de dichter, naar ik meen, er de suggestie van de wisselvalligheid van het lot door geven. Verder verheft hij door de beschrijvingen van de beroering de spanning in de expositie; door wat wij er achtereenvolgens over horen uit de mond van Minos, Dorize, Ismene en Nizus, is het in het spanningsverloop van de eerste twee bedrijven opgenomen. De voornaamste motivering van het oproer is echter ergens anders in gelegen. Heel de gang van zaken in de eerste twee bedrijven moest, zoals hierboven al is aangegeven, uitlopen op de confrontatiescène, waarin Scilla als de oorzaak van alle ellende te voorschijn trad. Niemand van Nizus' hof heeft ook maar een ogenblik aan haar gedacht. Het wantrouwen van Nizus cum suis ging uitsluitend in de richting van de 'natuurlijke vijanden' van het hof, die door hun optreden de schijn inderdaad tegen zich hadden gekregen. In het tumult waarin het hof is overvallen is de vermissing van Scilla niet bevreemdend: zij is met de haar eigen stoutmoedigheid, zo denkt men, de muitende massa tegemoet getreden en daarbij omgekomen. De aldus begrijpelijke afwezigheid van wantrouwen jegens haar droeg op natuurlijke wijze ertoe bij, de spanning vóór en de spanningsontlading in de confrontatiescène tot de hoogste graad op te voeren. De schok, die en Minos en Nizus met de zijnen te verwerken krijgen bij de onthulling van het verraad kon niet heviger zijn: ieder is volslagen verbijsterd.

En dit alles mist gewrongenheid; de scène is deugdelijk voorbereid. Zo is II, 6 met de erop volgende scène een knap gestructureerd hoogtepunt in het spel geworden.

De volgende scène: nu Scilla's misdaad bekend geworden is, moest Minos' reactie immers onmiddellijk volgen. Dit aspect van Minos' directe afwijzing behoorde zozeer tot het wezen van het gegeven verhaal, dat Rotgans niet anders doen kon dan in II, 7 Scilla haar liefde tegenover Minos te laten verklaren. Zijn verontwaardigde afwijzing, ofschoon meer blijkende uit zijn toon dan door uitdrukkelijke bewoordingen, betekende evenwel het begin van het einde; de rest kon slechts 'afloop' zijn. Maar Rotgans moest nog drie bedrijven toevoegen om een volwaardig treurspel te verkrijgen. Hij had een tweede motief nodig om dat te bereiken.

Ismene. De figuur van Ismene is een vondst van Rotgans zelf. Intussen kan de Franse tragedie, b.v. Racines *Andromaque*, hem aan het idee geholpen hebben. Min of meer naar het voorbeeld van dit treurspel bouwt hij de liefdesverwickelingen in *Scilla* op. We signaleren in beide spelen een patroon, bestaande in een reeks onbeantwoorde liefdes. Bij Racine: Oreste → Hermione → Pyrrhus → Andromaque ↔ Hectors nagedachtenis en haar kind Astyanax; bij Rotgans iets dergelijks: Scilla → Minos → Ismene ↔ Fokus. In beide reeksen tracht een overwinnaar (Pyrrhus, Minos) een gevangene (Andromaque, Ismene) tot liefde te bewegen onder bedreiging met de dood van een dierbare (Astyanax, Nizus/Fokus).

Door de toevoeging van Ismene - en van Fokus, haar verloofde, zoon van Eakus - komt nu ook de figuur van Minos onder spanning te staan. Het oorspronkelijke gegeven kreeg zo veel meer reliëf. Minos is met zijn afwijzing van Scilla niet klaar; zijn minachting voor de verraadster, teken van de adel van zijn vorstelijk gemoed, wordt weldra in de schaduw gesteld door zijn hartstochtelijke liefde voor Ismene. Zijn gestalte krijgt daardoor gedurende een groot deel van het spel een problematisch karakter. Zijn edelmoedigheid wordt doorkruist door

tirannieke hartstocht. Rotgans is in de uitbeelding van deze psychische verwikkeling niet op z'n sterkst. 'Enkelvoudige' karakters lagen hem het best; een figuur als Ismene is daar het bewijs voor.

Hier treedt ook het wezenlijke onderscheid met Racine aan het licht. Diens minnaars en minnaressen laten hun tegenspelers omtrent hun eigenlijke gevoelens zo lang ze kunnen in het onzekere, om met hoffelijk raffinement hun eigen doeleinden na te streven. Niets daarvan bij Rotgans' helden en heldinnen. Geen ogenblik laten die de anderen in onzekerheid inzake hun genegenheid. Afwezigheid van diplomatie kenmerkt hun optreden. Misschien kan men zeggen, dat hier bij alle ontlening aan de Fransen toch iets eigens in de vorm van 'Hollandse eenvoud' bewaard gebleven is. Morele ondubbelzinnigheid mocht dan het overnemen van de ongelofelijke subtiliteit van de Franse tragedie onmogelijk maken, ze bleek bij Rotgans in staat heroïsche gestalten te doen optreden.

Ismene is daar in *Scilla* het sprekendste voorbeeld van. Al in het eerste bedrijf horen we over haar fierheid, haar zedelijke moed. In dezelfde scène, de laatste van het eerste bedrijf, worden er al vermoedens bij de toeschouwer gewekt die voorbereiden op het komende conflict. Zodra Ismene verschijnt (in het begin van het tweede bedrijf), toont ze met haar eerste woorden haar ongebroken fierheid (vs. 390). Het contrast met Scilla is meteen gegeven en vormt op zichzelf een bewijs voor de, zij het dan samengestelde, eenheid van het spel. In hetzelfde bedrijf krijgen we opnieuw duidelijke indicaties voor wat in het derde bedrijf tot het eigenlijke conflict zal uitgroeien, vgl. II, 4 en de laatste regels van II, 7.

Het bewuste conflict bereikt zijn hoogtepunt in de grote vierde scène van het vierde bedrijf. Ik zou die de *tableauscène* willen noemen: als in een tableau vivant houdt de Trouw (in Ismene en Fokus) stand tegen de bedreigingen van het Geweld (in Minos). Expliciet vinden we deze visie in de woorden van Nizus, vss. 1538-48. De scène is traditioneel: twee gelieven zijn bereid voor elkaar te sterven en brengen aldus een ommekeer

teweeg in de gezindheid van de machthebber voor wie ze staan. Men denke aan *Floris ende Blancefloer* en aan *Granida*. Rotgans voegt stereotiep materiaal in een nieuw kader. Een beslissing valt evenwel nog niet in de tableauscène. De spanningsontlading, die het eindpunt vormt van het conflict tussen Minos en Ismene, volgt in het vijfde bedrijf (V, 5, 6). Minos heeft zijn hartstocht overwonnen, onder de indruk als hij is geraakt van Ismenes zedelijke grootheid, haar zelfopoffering, de diepte van haar liefde voor Fokus.

Voordat we over een moreel optimisme, dat een zelfoverwinning als die van Minos mogelijk achtte, de staf breken, dienen we te bedenken wat zojuist over het stereotiepe van de situatie is gezegd en voorts, dat een dergelijke edelmoedigheid uitgebeeld is vanuit een idealiserende, emblematische, ‘voorbeeldige’ kunstopvatting. De deugd mag dan op aarde zelden triomferen of beloond worden, in een kunstwerk beschikt de ‘schepper’ nu eenmaal over de unieke mogelijkheid te laten zien hoe het ‘uiteindelijk’ met deugd en ondeugd afloopt. Hij beeldt geen toevallige werkelijkheid uit - het toeval schijnt geen voorkeur te hebben voor het belonen van deugd en het straffen van ondeugd -, maar universele werkelijkheid. Een ‘open einde’ is in de klassieke kunst dan ook ondenkbaar; alle draden worden afgesponnen.

Scilla. Zo komen we terug bij Scilla. Na de confrontatiescène (II, 6) en de daaropvolgende liefdesverklaring (II, 7) kon er geen principiële verandering meer komen in de relatie tussen haar en Minos. Toch, zijn voor misverstand vatbare bewoordingen aan het eind van II, 7 laten haar, hoewel de toon geen twijfel overliet aangaande zijn gevoelens, ondanks alles een vertwijfelde verwachting koesteren. De vervloeking, die Minos in het verhaal van Ovidius ogenblikkelijk volgen laat op Scilla's liefdesbetuiging, is blijkbaar met opzet uit het tweede bedrijf weggelaten om Scilla nog niet volkomen te doen wanhopen. Zoals Rotgans de confrontatie van de verraadster met Minos zo ver mogelijk naar het midden van het spel schoof, zo deed hij dat

ook met de vervloeking. Hij laat die in het derde bedrijf plaatsvinden, niet door Minos echter, maar door Nizus (III, 8). Buitendien hoort Scilla in diezelfde scène van de liefde van Minos voor haar zuster Ismene, zodat er aan haar beeld een aspect van wraakzuchtige jaloezie wordt toegevoegd. De dramatische potenties van haar gestalte konden aldus ten volle gerealiseerd worden en het contrast met de edele figuur van Ismene verheft nog de uitwerking daarvan. Scilla blijft door dit alles ondanks het domineren van Ismene in het hoofdgedeelte van het spel belang inboezemen. Aangezien Minos zich tegenover haar nog niet uitdrukkelijk afwijzend heeft uitgesproken, kan zij hem tot in het vierde bedrijf achtervolgen met haar liefde (IV, 2). Weerhield haar aanvankelijk (in II, 7) nog een zekere maagdelijke schroom, voor Rotgans' meisjesgestalten stereotiep, nu (in IV, 2) blijkt ze al zo ver te zijn in redeloze, radeloze overgave aan haar misdadige hartstocht, dat ze onbeschaamd haar misdrijf als een verdienste tekent die om beloning vraagt. Haar hartstocht groeit in de laatste bedrijven uit tot ongeremde razernij, die haar hoogtepunt bereikt in het vijfde bedrijf (V, 2), als haar liefde in haat is verkeerd en zij in felle vervloeking haar laatste woorden tot Minos richt.

Zo blijft Scilla na het tweede bedrijf 'rondspoken'. Gaat de lijn van Ismene omhoog, die van Scilla zien we steeds verder dalen naar het onherroepelijke einde, de dood. Haar zelfmoord vormt de inhoud en bepaalt de sfeer van de laatste scène van de tragedie.

Het slot. Bij een vergelijking van de laatste scènes van *Eneas en Turnus* en die uit *Scilla* constateren we een frappante overeenkomst in structureel opzicht. In de eerste tragedie zien we een aanvankelijk gelukkig einde: Eneas komt als overwinnaar van Turnus te voorschijn en ontvangt Lavinia als bruid; maar nauwelijks is dit gebeurd of er volgt de droevige mededeling van Amates rampzalige dood. De *exitus felix* wordt versomberd door een tragiek die weliswaar niet rechtstreeks de gelukkigen betreft, maar die toch onverbreekelijk met de afgelopen gebeurtenissen verbonden is. Dit complexe slot nu vinden we eveneens

in *Scilla*. In de voorlaatste scène leek het misschien alsof de dichter ons een ‘eind goed, al goed’ presenteerde, dat een nogal goedkope indruk kon achterlaten. Minos' zelfoverwinning brengt de gekwelde gelieven weer bijeen, beloont op die wijze de trouw en hergeeft Nizus de heerschappij over zijn onderdanen. De gelukkige ommekeer is echter amper tot het bewustzijn van de verraste Ismene en haar verloofde en vader doorgedrongen, of Dorize verschijnt met het bericht van Scilla's dood. Dit verslag van haar zelfmoord beheerst het slot.

Haar misdaad had Scilla in een volstrekt isolement geplaatst: in het ganse spel wordt nergens iets van begrip of medelijden getoond door wie dan ook. Verontwaardiging en vervloeking is alles wat we te horen krijgen. Waar Scilla zelf begrip voor haar daad vraagt, met het oog op de liefde die haar dreef, laat Rotgans haar dit kennelijk doen om zo de psychologie van de misdadiger, die erop uit is zijn daad te verontschuldigen om zich van zijn verantwoordelijkheid te ontslaan, te karakteriseren. In de laatste scène evenwel wint het menselijke verdriet het van de morele verontwaardiging en krijgt het meegevoel eenmaal stem in de woorden van Nizus, vss. 1955-56. Natuurlijk heeft de dichter willen laten zien hoe het kwaad ten verderve voert: in zijn Opdragt had hij dat zelf al gezegd. Zijn positieve ethiek verhinderde hem zelfs, van de misdaad het hoofdmotief van zijn treurspel te maken; Ismene diende met haar haast bovenmenselijk zedelijk heroïsme als ondubbelzinnig tegenwicht. En toch, de woorden van Nizus wijzen uit, dat de straf over het kwaad niet vanuit een hooghartig moralistisch triomfalisme wordt geconstateerd. Verdriet beheerst het einde, niet de triomf van de deugd. De laatste woorden van Minos mogen ons onmenselijk hard in de oren klinken, ze zijn niet in staat de tragische sfeer van de slotscène te doen verdwijnen. De glans van het geluk is voorgoed door een donkere schaduw verdoft. Ik ben ervan overtuigd, dat de indruk die Rotgans' tragedies op het achttiende-eeuwse schouwburgpubliek maakten, mede toe te schrijven valt aan dit aangrijpende ‘slot van het overschaduwde geluk’.

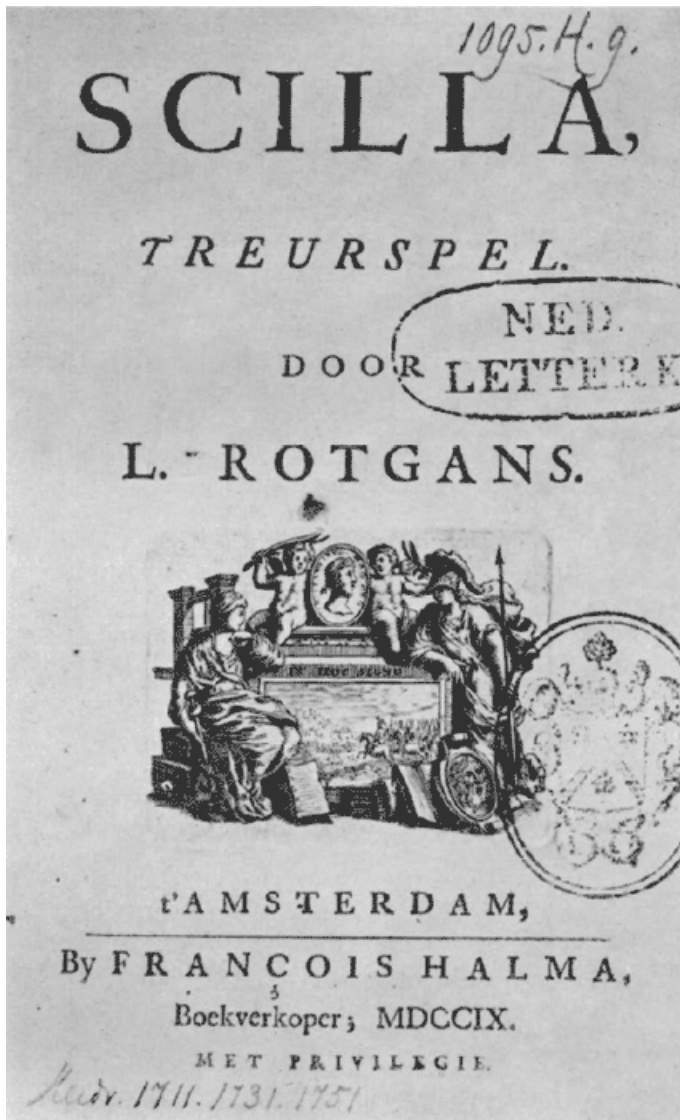
Verantwoording. De tekst van deze nieuwe uitgave van *Scilla*, de eerste sinds meer dan twee eeuwen, is naar het exemplaar van de eerste druk van 1709, toebehorend aan de Mij. der Nederlandse Letterkunde te Leiden, dat zich in de Leidse Universiteitsbibliotheek bevindt onder nr. 1095 H 9. Herdrukken verschenen in 1711, 1731 en 1751; voorts in de verzamelbundel *Poëzy* van 1715, die in 1735 een tweede druk beleefde.

Prof. W.A.P. Smit trad bij de voorbereiding van deze heruitgave als adviseur op. Voor zijn bemoeienis zeg ik hem hartelijk dank. Prof. C.A. Zaalberg ben ik erkentelijk voor zijn kritische kanttekeningen bij de drukproeven.

Aan de beknopte bibliografie, die ik in mijn uitgave van *Eneas en Turnus* in de reeks der Klassieken leverde, kunnen de volgende artikelen worden toegevoegd: G. van Es, *Rotgans' Eneas en Turnus*, T.N.T.L., 78^e jg., 1961, blz. 282-316; de uitvoerigste besprekingen van de genoemde uitgave: NTg., 54^e jg., 1961, blz. 223-25 (door Dr. G. Kazemier) en Sp. der Lett., 3^e jg., blz. 309-11 (door Martien J.G. de Jong); voorts twee artikelen van mijn hand: *Een gedicht van Rotgans over een onbekende preek van Witsius* (in Nederl. Archief voor Kerkgesch. deel 45, 1962, blz. 113-17) en *De schroomvallige meisjes van Rotgans* (NTg., 58^e jg., 1965, blz. 366-73).

L. STRENGHOLT

Dordrecht, november 1965

*

Opdragt

aan den Weledelen Achtbaren Heer Jan Elias Huydekoper, Heer van Maarseveen, Neerdijk, enz. Medepresident Schepen der stad Amsteldam, enz. enz. enz.

Weledele achtbaare Heer en hooggëerde Neef

Uw WelEd^s. ongeveinsde vriendschap en gunstige gedachten, omtrent myn' persoon in verscheide voorvallen gebleeken, hebben my aangemoedigt om Uw WelEd^s. met veel eerbiedigheid tot Beschermheer dezer toneelpoëzye te verzoeken, op dat zy onder Uw WelEd^s. vleugelen de stormen van haare benyders mogte ontschuielen.

En wien kan ik deze stoffe, waar in de deugdt na veele vervolgingen triomfeert, en het quaadt ten spiegel van anderen

* *Jan Elias Huydekoper*: Amsterdams magistraat (1669-1744), zoon van Mr. Joan Huydecoper (1625-1704), oom van de literator Balthazar Huydecoper; Rotgans was door zijn grootmoeder van vaderszijde: Geertruid Jansdr. Huydecoper, met de regentenfamilie verwant; in 1692 bezong hij het huwelijk van Jan Elias met Agatha Hasselaar.

stormen: stormaanvallen.

de deugdt: in de persoon van Ismene.

het quaadt: in de persoon van Scilla.

*

gestraft wordt, beter opdraagen, dan Uw WelEd:, die, onder eene algemeene toejuichinge met een onbevlekt gewisse, de gerechtigheit in de Amsterdamsche vierschaare hanthaaft?

Uw WelEd^s. ongemeene hoedanigheden zouden hier wel eene ruimer uitbreidinge vereischen, maar wetende dat Uw WelEd^s. aangebore zedigheit alle loftuitingen veroordeelt, zal ik my hier niet verder in uitdrukken; maar alleen zeggen, dat Uw WelEd^s. uit hoogloffelyke Ouderen, oprechte Vaderen des vaderlandts (wier verdiensten noch versch in de gemoederen der ingezetenen geprent staan) gesprooten, de wereldt blyken geeft, dat hunne deugden niet versterven, maar in eenen nakomeling, zyne beroemde geboorte in alles waardig, herleeven.

Ik zal my niet verstouten Uw WelEd^s. hoogwigtige bezigheden, door eenen langen opdracht, af te breeken, maar eindigende verzoeken dat Uw WelEd: my de eer gelieft te vergunnen dat ik my met veel eerbiedigheit mag noemen

WELED. ACHTB. HEER

Uw Weled^s. gehoorsaamste en verpligtste dienaar.

L. ROTGANS.

*

toejuichinge: instemming.

gewisse: geweten.

zedigheit: bescheidenheid.

Ouderen: voorouders.

Vaderen des vaderlandts: Rotgans denkt hier niet alleen aan Jan Elias Huydekopers vader, maar ook aan zijn grootvader, Joan Huydecoper (overl. 1661), een groot man in de geschiedenis van Amsterdam.

geboorte: afkomst.

*

Voorrede

DE latynsche dichter Publius Ovidius Nazo, beschryft in het boek zyner Herscheppinge, dat Minos, koning van Krete, om den moordt van zynen zoone Androgeos, te wreeken, den Athenienzeren en andere medepligtigen den oorlog aandeede; en dat hy in het beleg van Alkathoë door Scilla, dochter des konings Nizus, verscheide maalen van de statswallen by stilstant van wapenen gezien, zoodanig van haar bemint wierdt, dat zy, om haar oogmerk te bereiken, zich niet ontzag het purper haartje, dat haar vader op het hoofd droeg, en daar het heil en welvaren van het gansche ryk van afhing, by nacht af te snyden, en dezen roof den belegeraar, als een blyk van liefde, aan te bieden: gelyk de dichter aldus zingt:

*Thalamos taciturna paternos
Intrat, & (heu facinus) fatali nata parentem
Crine suum spoliat, praedaque potita nefanda
Fert secum spoliium sceleris, progressaque porta
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
Pervenit ad regem.*

*

Herscheppinge: Ovidius' *Metamorphoses*: Rotgans' benaming is in de 17^e en 18^e eeuw de gebruikelijke vertaling van de titel *Metamorphosis*. Het verhaal van Scylla's gedaanteverwisseling is te vinden in het achtste boek, vs. 6-151.

Minos: legendarisch koning van Kreta, zoon van Jupiter en Europa.

Androgeos: zoon van Minos en Pasiphaë, in Athene vermoord omdat hij in de wedkampen aldaar alle prijzen won (vgl. *Metam.* VII, 456-58).

Alkathoë: de stad Megara, in de landstreek Megaris, niet ver van de landengte van Corinthe; genoemd naar Alkathoüs, die de plaats ommuurde.

by stilstant van wapenen: Ovidius spreekt niet van wapenstilstand; wellicht steunt de dichter voor deze bijzonderheid op Vondels vertaling van *Metam.* VIII, 21 'Geduurende 't bestant' (*mora belli*), W.B.-uitgave, deel 7, blz. 663, vs. 26.

Thalamos etc.: *Metam.* VIII, 84-89; vert.: 'Stilletjes gaat ze de slaapkamer van haar vader binnen en (wee de goddeloze daad!) de dochter berooft haar vader van de voor

*

Maar de troulooze dochter vindt zich bedroogen, toen de koning in plaats van haar gunstig te ontvangen, in de volgende vloeken uitborst:

*Dii te summoveant, ô nostri infamia saecli,
Orbe suo, tellusque tibi, pontusque negetur.
Certe ego non patiar Jovis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.*

Dit verdichtzel hebbe ik voor myne hoofdstoffe verkooren: maar veele andere omstandigheden zyn, om dit treurspel werkzaam en aangenaam in de oogen der aanschouweren te maaken, naar het voorbeeld der fransche Toneeldichteren, van my zelf uitgevonden, en daar by gevoegt.

Om deze fabel nu schyn van waarheit by te zetten, heb ik dat purper haartje van Nizus, als de behoudenisse van 't ryk verworpen, maar my bedient van zeker Schildt, waar op het beeldt van Mars gegraveert stondt: het welk met alle omzigtigheden in de hofkapelle van Nizus bewaart, en van zyne onderdaanen met veele plegtigheden als de Beschermgodt van het gansche ryk verheerlykt en geviert wierdt.

*

hem noodlottige haarlok en in het bezit van de goddeloze buit draagt ze het door misdaad verworvene met zich mee en nadat ze de peort is uitgegaan, komt ze tussen de vijanden door (zo groot is het vertrouwen in haar verdienste) tot de koning'.

vloeken: vervloekingen.

Dii te summoveant etc.: *Metam.* VIII, 97-100; vert.: 'Mogen de goden u, o schandvlek van ons geslacht, uit hun gebied verdrijven, en moge de aarde zowel als de zee u ontzegd blijven! Ik althans zal niet dulden dat de wieg van Jupiter, Kreta, dat mijn gebied is, door zo'n grote wandaad besmet wordt'.

omstandigheden: bijkomende zaken.

werkzaam: effectief t.a.v. het gemoed van de toeschouwer, pakkend, treffend, ontroerend.

fransche Toneeldichteren: Franse tragedieschrijvers uit de 17^e eeuw, met name Corneille en Racine.

fabel: synoniem van het eerder gebezigde *verdichtzel*, gefantaseerd (mythologisch) verhaal.

schyn van waarheit: waarschijnlijkheid, een der voornaamste eisen die men in Rotgans' tijd aan de tragedie in klassieke trant stelde.

Mars: de oorlogsgod.

omzigtigheden: behoedzame zorg en toezicht.

van: door.

geviert: aanbeden, vereerd.

*

Deze bygelovigheid der Afgodische Heidenen is zoo gemeen en bekend, dat ik den kundigen lezer tot bewys met geene voorbeelden behoefte op te houden.

Twee hoofdpersonadien hebbe ik hier by gevoegt: te weten Ismene, die ik als een tweede dochter van Nizus; en Fokus, zoon van Eakus, koning van Enopië, dien ik als haaren minnaar ten toneel voere.

Dezen Eakus zocht Minos als hulpgenoot in den oorlog in te wikkelen, doch te vergeefs; want hy koos in tegendeel als bontgenoot de zyde der anderen; en daarom hebbe ik met meer vryheidt zynen zoon in dit treurspel mogen gebruiken.

De liefde tusschen deze twee doorluchtige personadien, door my ver dicht, verwekt byzondere hartstogten, want ik stelle den overwinnaar Minos, die Scilla veracht, als medeminnaar van Fokus.

Verscheide zaaken, die tot waarschyndykheit dienen, als hoedanig Scilla het Schildt gerooft heeft, en uit de stadt is gekomen; hoe de priester, na het missen van het heiligdom, oproer onder de burgers stichtte, en andere, zyn ook van myne uitvindinge.

Eenigen, dien de vryheden van het toneel niet genoegzaam bekend zyn, zullen mogelyk deze byvoegzels veroordeelen: maar ik zegge, indien ik een waare geschiedenis behandelde, dat ik die in haar geheel zoude laten; doch als men een ver dichtzel, met zedelessen vermengt, slechts behagelyk in de oogen

*

Afgodische: afgoden en cultische voorwerpen vererende.

gemeen: gewoon, algemeen.

Fokus: bij Ovidius (*Metam.* VII, 477) derde zoon van koning Aeacus.

Eakus: Aeacus, vorst over het eiland Aegina.

Enopië: Aegina (vgl. *Metam.* VII, 472-74).

in te wikkelen: te betrekken; vgl. voor deze alinea *Metam.* VII, 475-89.

hartstogten: felle emoties, nl. bij de figuren uit het spel.

veracht: afwijst.

als hoedanig: zoals op welke manier.

heiligdom: voorwerp van religieuze verering.

byvoegzels: toevoegingen van de toneelschrijver aan de gegeven stof.

met zedelessen vermengt: Rotgans verwerkt in zijn spel naar de eis van de klassieke tragedie als terloops morele waarheden in de vorm van sententies (vgl. b.v. de vss. 397-408, 494-96, 636-40, 834-35, 1318, 1555-60, 1730-31).

behagelyk: het 'behagen' (plaire) van het publiek geldt in de Frans-klassieke kunst als een der eerste doeleinden van het toneel.

*

der aanschouwen, en waarschylyk, volgens de toneelwetten, te voorschyn brengt, is deze uitweidinge, naar myn oordeel, geoorlooft. Ook zal ik op die berispinge, indien myn arbeit den toneelkundigen eenigszins voldoet, en ten voordeele der Amsterdamsche Godtshuizen mag gedyen, weinig acht geeven.

*

uitweidinge: het gaan buiten de overgeleverde stof.

Godtshuizen: filantropische instellingen (weeshuizen e.d.), die de baten ontvingen van de toneelvoorstellingen in de Amsterdamse schouwburg.

*

Vertooners

MINOS,	<i>Koning van Krete.</i>
NIZUS,	<i>Koning van Megare.</i>
ISMENE,	<i>{Dochters van Nizus.</i>
SCILLA,	<i>{Dochters van Nizus.</i>
FOKUS,	<i>Zoon van Eakus, koning van Enopië, minnaar van Ismene.</i>
MENTOR,	<i>Onderveltheer en vertrouling van Minos.</i>
DORIZE,	<i>Vertroude van Scilla.</i>
ARSINOË,	<i>Vertroude van Ismene.</i>
AGÉNOR,	<i>Hoofman der lyfwacht van Minos.</i>
LYFWACHT.	

Het Toneel verbeeldt de tent van Minos voor het belegert Alkathoë.

* *Megare*: landschap in Midden-Griekenland, Megaris, met Alkathoë (Megara) als hoofdstad.

Hoofman: kapitein.

verbeeldt: stelt voor; vgl. de afbeeldingen.

Scilla, treurspel

Eerste bedryf

Eerste toneel

SCILLA, MINOS

SCILLA

JA, Minos, aan 't geschenk, dat ik u heb gegeven,¹
 En uit de kerk geschaakt, hangt Nizus kroon en leven.²
 't Is haast een jaar geleên dat gy hier zyt gelandt,³
 En ik uw vaanen voor de muuren zag geplant;
 5 Maar hebt gy wel een voet gewonnen met den degen,
 Of eenig voordeel op Alkathoë gekreegen?
 Wy hebben reis op reis uw stormen doorgestaan,⁷
 Uw helden van den wal gedreeven onder 't slaan;⁸

1 *Ja*: in het 17de- en 18de-eeuwse treurspel gebruikelijke inzet van een bedrijf, die bij de toeschouwer de illusie moet wekken van een al eerder begonnen gesprek; *Minos*: het noemen van de naam vloeit voort uit de eis van 'helderheid', inhoudende dat de toeschouwer niet in het onzekere mag verkeren t.a.v. de vraag wie er op het toneel staan; Scilla blijft ter wille van het dramatisch verloop voor Minos nog een onbekende, maar voor de ontwikkelde toeschouwer, van wie verondersteld wordt dat hij het verhaal in grote trekken kent, maakt ze zich door haar eerste woorden meteen bekend.

2 *kerk*: tempel, hier de 'hofkapel' van het paleis van Nizus; *geschaakt*: geroofd.

3 *gelandt*: Minos kwam van Kreta, had naar Rotgans' voorstelling van zaken eerst Athene aan zich onderworpen en was vervolgens met zijn vloot tegen Alkathoë opgetrokken; *haast een jaar geleên*: bij Ovidius is sprake van een half jaar (*Metam.* VIII, 11).

7 *stormen*: stormaanvallen.

8 *onder 't slaan*: in de strijd.

- En gy hadt vruchteloos den krygstogt ondernomen,
 10 Was ik in dit beleg u niet te hulp gekomen.
 't Gewyde pandt, myn heer, dat ik u heb gebragt,¹¹
 Wierdt lang als heilig by den vorst en 't volk geacht.¹²
 't Orakel eischte voor een langen reeks van jaaren,
 Dat Nizus zorg dit Schildt naauwkeurig most bewaaren,
 15 Een Schildt door Mavors beeldt verheerlykt. hoor, ô heldt,¹⁵
 Wat ons voordezen door de godspraak is gemeldt.

- Bewaak dit heiligdom, ô vorst. gy onderzaaten¹⁷*
Bewierookt Mavors beeldt; daar in bestaat alleen
De rust en zekerheit van uw gebiedt en staaten,¹⁹
 20 *Het heil der grooten en de zegen van 't gemeen.*

- Wie in Megare leeft wierdt van zyn kintsche dagen
 Die stem in 't hart gedrukt. wy vreesden voor geen laagen,²²
 Noch schroomden, door dit Schildt verdedigt, voor geweldt.²³
 Men hadt van jaar tot jaar een vierdag ingestelt,²⁴
 25 Waar in al d'edelliën en burgers, mans en vrouwen
 Te voorschyn quamen, om een offerfeest te houwen,²⁶
 En voor den tempel, daar dat heiligdom van 't ryk²⁷
 Vertoont wierdt, 's hemels gunst te looven. blyk op blyk
 Gaf ieder van zyn pligt en kerkdienst voor d'altaaren,²⁹
 30 Daar hondert stieren, by 't gewoel der wichelaaren,³⁰
 Om 't offer loeiden voor de byl in 't heilig stof.³¹
 Na deze plegtigheid wierdt in de zaal van 't hof

- 11 *pandt*: kostbaar voorwerp, wellicht met de bijgedachte aan 'onderpand', omdat het schild Nizus' welvaren waarborgt.
 12 *geacht*: hooggeacht, vereerd.
 15 *Mavors*: andere naam voor Mars, de oorlogsgod; *beeldt*: afbeelding; *verheerlykt*: opgeluisterd.
 17 *heiligdom*: heilig voorwerp (aldus meermalen in het vervolg).
 19 *zekerheit*: veiligheid; *uw gebiedt en staaten*: uw heerschappij en de streken waarover die zich uitstrekt.
 22 *laagen*: hinderlagen.
 23 *schroomden*: vreesden.
 24 *vierdag*: (godsdienstige) feestdag.
 26 *Te voorschyn quamen*: verschenen.
 27 *daar*: waar (zo herhaaldelijk in het vervolg).
 29 *pligt en kerkdienst*: (hendiadys) religieuze plichten in het bijwonen van het offerfeest en het vereren van het schild.
 30 *wichelaren*: priesters.
 31 Rondom de offerplaats loeiden bij het slachten op de heilige grond.

- Een offerdich gespreidt voor edelliën en grooten,
 En by de poort op 't veldt voor minder lantgenooten.
 35 Zoo wierdt van jaar tot jaar dat groote feest geviert,
 De tempel, markt en straat met groente en loof versiert.³⁶
 Ik zelf heb menigmaal 't gewyde vier ontstoken,
 Den wierook toebereidt, en omgezwaait by 't smooken,
 En als een priesterin, ten dienst der offerhandt,
 40 Het nootlot nagespoort in 't lillende ingewandt.
 'k Heb hondertwerf dien Godt, met neêrgeboge leden,⁴¹
 In vrede of oorlogstyd om Nizus heil gebeden:
 Vooral in dit beleg heeft hy my menigmaal
 Zyn zegen toegewenkt by 't klinken van uw staal.
 45 Hoe zal de tempelier nu storm en onweêr kraajen,⁴⁵⁻⁶⁴⁵
 En onder 't weiflent volk zyn zaadt van oproer zaajen!⁴⁶
 Hebt gy al iets gehoord?

MINOS

- Gy waart my eerst verdacht,
 Toen gy voor my verscheen in 't midden van den nacht:
 Doch nu my door gevolg de waarheit is gebleeken,⁴⁹
 50 Zal ik u van de zaak met grooter vryheit spreekken.
 Ik zag in 't krieken van den dag de witte vaan,
 Omvlochten met olyf, op Nizus muuren staan.⁵²
 Ik heb twee gyzelaars gekreegen uit zyn wallen,
 De grootsten uit uw volk, die met hun welgevallen
 55 En ongedwongen naar myn leger zyn gegaan:
 Zy bieden met de stadt my kroon en septer aan.
 De vesting staat voor my en 't gansche heir ontslooten:
 Dies zonde ik een uit myn getrouste togtgenooten,
 Verzelschapt met een troep soldaaten, derwaarts heen.

36 *groente en loof*: (hendiadys) takken met gebladerte.

41 *dien Godt*: nl. Mars.

45-6 Scilla voorziet dat de priesters in hun wanhoop over het verdwijnen van het schild onheil zullen voorspellen en aldus aanleiding zullen geven tot oproer onder het volk.

45 *tempelier*: priester; *storm en onweêr*: onheil; *kraajen*: voorspellen.

46 *weiflent*: van nature weifelachtig, veranderlijk van gezindheid.

49 *door gevolg*: door wat er sindsdien gebeurd is.

52 *omvlochten met olyf*: als teken van begeerde vrede.

- 60 Al 't volk is, als ik hoore, ontroert en op de been,⁶⁰
 En tegens 't gansche hof met gramschap ingenomen.
 Ik wacht myn legerhoofd, hy zal straks wederkomen.⁶²
 Maar gy, mevrouw, die door een dienst van dat gewicht,⁶³
 En ongehoorde zaak, een vyandt hebt verpligt,
 65 Neem my niet qualyk af, dat ik uw naam moet vraagen,
 En wat u heeft geport om dit gevaar te waagen,
 En hoe gy 't heilig Schildt geschaakt hebt uit de kerk.⁶⁷

SCILLA

Weet dan, ô brave vorst, dat ik dit groote werk...⁶⁸

Twede toneel

MINOS, SCILLA, DORIZE, AGÉNOR

AGÉNOR

- 70 Myn heer, een man van staat, uit Nizus vest geweeken,⁶⁹
 Zoekt u om redenen van hoog belang te spreken.
 Hy brengt deze eedle vrou in 't leger uit zyn hof.

MINOS

Ik volge u voort. mevrou, ik ga met uw verlof.⁷²
 'k Zal by gelegenheit u nader onderhouden.

- 60 *ontroert*: in beroering.
 62 *straks*: dadelijk, ogenblikkelijk.
 63 *mevrouw*: aanspreektitel in Frans-klassicistische spelen (vert. van *madame*) ook voor ongetrouwde adellijke dames.
 67 *geschaakt*: geroofd; *kerk*: tempel.
 68 *brave*: dappere (zo herhaaldelijk).
 69 *van staat*: van hoge positie; *geweeken*: gekomen.
 72 *voort*: meteen.

Derde toneel*SCILLA, DORIZE***SCILLA**
Dorize!**DORIZE**

- Goôn! prinses, moet ik u hier aanschouwen!
 75 Men heeft den ganschen dag in dien verbaasden staat⁷⁵
 Door 't hof naar u gezocht, en op de markt en straat⁷⁶
 Den burger ondervraagt, maar niets van u vernomen.

SCILLA

Ik zal 't u melden. maar hoe zyt gy hier gekomen?
 Wat brengt gy uit de stadt en vaders hof?

DORIZE

- Daar blaakt
 80 Een vier van oproer nu ons Heilschildt is geschaakt.
 Al wat my wierdt bericht zal ik aan u verhalen.
 Zoodra de dageraat verrees met morgenstralen,
 Ontstondt'er door de stadt een schielyk moortgerucht.⁸³
 De koning met zyn stoet ontwaakte, en was beducht⁸⁴
 85 Of 't vyantlyke heir de poorten en de wallen,⁸⁵
 Begunstigt van den nacht, met storm hadt overvallen.⁸⁶
 De dappre Fokus, die de ronde eerst hadt gedaan,⁸⁷
 Vloog naar de vest, en zag het hoofdt der priestren staan⁸⁸

75 *den ganschen dag*: van de vroege morgen af tot nu toe; sedert het 'krieken van den dag' (vs. 51) zijn er zeker enkele uren verlopen om de gebeurtenissen, door Dorize (vss. 79-145) en Mentor (vss. 324-42) meegedeeld, te doen plaatsvinden; *in dien verbaasden staat*: in die toestand van verwarring en ontsteltenis.

76 *Door 't hof*: het (hele) hof door.

83 *een schielyk moortgerucht*: een snel zich verspreidende opschudding.

84 *was beducht*: vroeg zich bevreesd af.

85 *vyantlyke*: het accent valt op de eerste lettergreep.

86 *van*: door (aldus herhaaldelijk); *met storm*: stormenderhand.

87 *eerst*: zojuist (?).

88 *vest*: stadsmuur.

- In 't midden van den drom der trekkende oorlogsknaapen,⁸⁹
 90 En burgren, die de wacht verpoosden, en in 't wapen⁹⁰
 De post bezetten, die hun' zorg was toebetrout.
 Hy scheurt zyn offerkleedt. hy stampvoet, en aanschout,
 Verbaast op dit gezigt, den hemel, onder 't zuchten.⁹³
 Op, schreeut hy, burgers, op soldaaten, laat ons vluchten.
 95 Verwerpt het krygsgeweer. 't loopt met Alkathöë,⁹⁵⁻⁹⁶
 De koninklyke vest, ten ende. wee, ô wee!⁹⁶
 Men heeft ons Mavors Schildt, de ziel van 't ryk, ontdraagen,
 En van den wandt gelicht. nu blyken Minos laagen.
 Hy heeft gewis door list dit heiligdom gerooft.
 100 Ach! myn altaargenoot, wat hangt u boven 't hoofdt!¹⁰⁰
 Indien gy vechten wilt, wat kan dat opzet baaten?
 De Goden hebben ons door dat geval verlaaten.¹⁰²
 Hy brout zyn ondergang, verdoolde burglary,¹⁰³
 Die in hun' toornigheid den sabel gordt op zy.
 105 Wat jammer, wat elende en ramp is u beschooren,
 Indien de stadt door storm in 't stryden gaat verloren,¹⁰⁶
 En koning Minos dringt verwinnaar in de poort,¹⁰⁷
 Omsingelt van zyn stoet, verhit op roof en moordt!¹⁰⁸
 Dan zal geen zuigeling, gedrukt in 's moeders armen,
 110 Den wreeden kinderbeul beweegen door zyn kermen,¹¹⁰
 Maar smooren in zyn bloet, terwyl de voedster beeft,¹¹¹
 En vallende op de vrucht, met haar den dootsnik geeft.¹¹²
 Ik zie den dwingelandt uw huis door 't vier verteeren,¹¹³

89 *trekkende*: de wacht betreffende (?), optrekkende (?).

90 *verpoosden*: aflossen; *in 't wapen*: in volle wapenrusting.

93 *Verbaast op dit gezigt*: ontsteld bij het aanschouwen van de soldaten en de burgers die hun posten betrekken - voor de opperpriester gaat voortzetting van de strijd immers tegen de wil der goden in, vgl. vss. 101-04.

95-96 Vgl. *Gijsbrecht van Amstel* vs. 951.

96 *vest*: stad.

100 *myn altaargenoot*: gij die met mij dezelfde goden vereert.

102 *geval*: voorval.

103 *zyn*: zijn eigen.

106 *door storm*: door een bestorming.

107 *verwinnaar*: als overwinnaar.

108 *Omsingelt van zyn stoet*: omringd door zijn gevolg (= zijn leger); *verhit* etc.: bepaling bij *stoet*.

110 *Den wreeden kinderbeul*: als hoedanig nl. Minos' soldaten zich zullen doen kennen; *beweegen*: met medelijden vervullen.

111 *voedster*: moeder.

112 *haar*: nl. de vrucht.

113 *den dwingelandt*: vgl. de aant. bij *kinderbeul* in vs. 110.

- Uw dochters voor uw oog op 't smokent puin schoffeeren,¹¹⁴
 115 De Moordt holt langs de stadt. geen tempel, geen altaar¹¹⁵
 Verstrekt den vluchteling een vryburg in 't gevaar.¹¹⁶
 Verhoedt dit ongeval, en sluit de poorten open.
 Hier zwygt de priester: en d'ontroerde burgers loopen¹¹⁸
 Vol wanhoop langs de vest. het dondert in de lucht¹¹⁹
 120 Tot driemaal achtereen. elk schrikt, en neemt de vlucht,
 En werpt de wapens neêr. maar Fokus tracht dit muiten,
 En schadelyk gevolg in zyn begin te stuiten,¹²²
 En elk door reden eerst te brengen tot zyn pligt,¹²³
 En dan door dreigement; maar hy heeft niets verricht.¹²⁴
 125 Hy wordt van 't woedent volk al vloekende overvallen,¹²⁵
 En, schoon hy weêrstant biedt, ontwapent op de wallen,
 En naar 't paleis gesleept. uw vaders lyfwacht keert,
 Maar flauw, den aanval, en wordt schielyk overheert.¹²⁸
 Met zulk een stoet verschynt de prins voor Nizus oogen.¹²⁹
 130 Door dat veracht onthaal wordt d'oude vorst bewoogen.¹³⁰
 De schoone Ismene ziet haar minnaar in dien staat,
 En valt hem om den hals met een verbaast gelaat.¹³²
 Maar 't opgehitste graauw, vervreemt van mededogen,
 Beschimpt de ryksprinses, en 't koningklyk vermogen,¹³⁴
 135 Men houdt al 't hofgezin gegyzelt in de zaal,¹³⁵
 Met dubble wacht bezet. wie schrikt niet voor 't verhaal!
 Zoo vliegt men om de poort der vesting op te sluiten,¹³⁷
 Daar Minos oorlogsvolk, alreê bewust van 't muiten,¹³⁸

114 *schoffeeren*: onteren.

115 *De Moordt*: als personificatie op te vatten; *altaar*: het accent valt op de laatste lettergreep.

116 *Verstrekt*: dient...als (aldus herhaaldelijk); *vryburg*: veilige wijkplaats.

118 *ontroerde*: ontstelde, in paniek geraakte.

119 *het dondert*: er is een donderslag (als teken van de toorn der goden opgevat).

122 *schadelyk gevolg*: de schadelijke voortgang ervan.

123 *door reden*: door overredende woorden.

124 *verricht*: uitgericht, bereikt.

125 *woedent*: in blinde woede optredende; *al vloekende*: onder vervloekingen.

128 *flauw*: zwak; *overheert*: overheersend.

129 *stoet*: gevolg (ironisch).

130 *dat veracht onthaal*: die smadelijke bejegening; *bewoogen*: diep geschokt.

132 *verbaast*: ontsteld.

134 *ryksprinses*: kroonprinses; *vermogen*: gezag.

135 *al 't hofgezin*: allen die tot het hof behoren; *gegyzelt*: gevangen als waarborg voor de te sluiten vrede; *de zaal*: pronkvertrek in het paleis.

137 *op te sluiten*: te openen.

138 *bewust van*: afwetend van.

- Op 't waajen van de vaan, met groene olyf bekleedt,
 140 Vast in slagorde stondt. de koning staat gereet,¹⁴⁰
 Om met zyn gansche huis, uw zuster en haar minnaar
 In 't heir te komen, door 't bevel van zyn verwinnaar.
 Myn broeder, die zyn komst aan Minos maakt bekend,¹⁴³
 Heeft my voor af, prinses, geleidt naar deze tent,
 145 Om 't woedent volk t' ontgaan. hoe zyt gy hier gekomen?¹⁴⁵

SCILLA

Wie heeft het Schildt gerooft? hebt gy dat niet vernomen?

DORIZE

Neen.

SCILLA

Maar gy kent haar wel, Dorize.

DORIZE

Hoe, mevrou,
 Zou ik haar kennen?

SCILLA

Ja.

DORIZE

Verdenkt gy zoo myn trou?
 En zou ik deze zaak den vorst niet openbaaren?

SCILLA

- 150 Wel, weet gy 't niet? hoor toe: ik zal het u verklaaren.
 Zy staat voor uw gezigt. ik heb dat stuk bestaan.

140 *Vast*: reeds enige tijd.

143 *Myn broeder*: dezelfde als de man van staat in vs. 69, die daar noch elders ten tonele verschijnt en overigens ook nergens genoemd wordt.

145 *woedent*: in blinde woede optredende.

DORIZE

Wat hoor ik! hemel! ach! hebt gy uw landt verraân!
Goôn! wat heeft uw gemoedt tot dat besluit gedreeven?
Wien hebt gy 't heilig pandt, daar 't ryk aan hing gegeeven?

SCILLA

155 Het is in Minos magt. maar eer ik verder ga,
Zoo weet dat ik bemin, Dorize. ja, ô ja,
Ik heb....

DORIZE

Hoe, gy bemint? en wien?

SCILLA

Dien grooten koning.

DORIZE

Hoe kan u deze min verstrekken tot verschoning
Van zulk een euveldaadt?

SCILLA

Myn liefde is wel gegrondt:

160 Ik zoek door 't huwelyk een eeuwig vrêverbondt¹⁶⁰⁻⁶²
Met Minos en de kroon van vader op te rechten.¹⁶¹
Ik hoop myn bruiloftfeest zal dit krakkeel beslechten.¹⁶²
Elk deelt in 't krygsgevaar. indien een wrede vuist,¹⁶³⁻⁶⁶¹⁶³
In 't stormen op den wal, van 's konings bloet begruist,¹⁶⁴
165 Ons d'overwinning schonk, ten koste van zyn leven,
Dan zou die zege my gewis den dootsteek geeven.
Waar toe meer bloet gestort, en, heet op moordt en wraak,
In 't oorlogsperk gewoedt?

160-62 Vgl. voor deze rechtvaardiging van Scilla's daad wat Ovidius haar in de mond legt, *Metam.* VIII, 47-48 en 67-68.

161 *Met:* tussen; *op te rechten:* op te richten.

162 *dit krakkeel:* deze twist, oorlog.

163-66 Vgl. *Metam.* VIII, 64-66.

163 *Elk deelt in 't krygsgevaar:* iedereen (ook Minos, wil Scilla zeggen) staat bloot aan de gevaren van de oorlog.

164 *'t stormen:* het stormenderhand aanvallen; *van 's konings bloet begruist:* met het bloed van koning Minos besmeurd (bepaling bij *wrede vuist*, vs. 163).

DORIZE

Hoe hebt gy deze zaak
 Voor my verzwegen, my, die gy hadt uitverkoren,
 170 Om uw geheimen, als vertroude, steeds te hooren?

SCILLA

Ik wist wel dat gy zoudt myn oogmerk wederstaan.

DORIZE

Dan hadde ik maar myn pligt, gelyk 't betaamt, gedaan.¹⁷²

SCILLA

Kent gy de liefde niet, Dorize, en haar vermogen?
 Myn staat eischt geen verwyf, maar eer uw mededogen.¹⁷⁴

DORIZE

175 Maar is de koning niet verbonden door de trou?¹⁷⁵

SCILLA

't Is waar, Pasifaë was eer zijn waarde vrou,¹⁷⁶
 Maar heeft zyn koets bevlekt door haar oneerbaar leven,¹⁷⁷
 En hy om overspel haar uit zyn gunst verdreeven.

DORIZE

En wanneer wierdt uw hart die minnewondt gewaar?

SCILLA

180 Kent gy den toren niet op 't hooge bolwerk, daar¹⁸⁰¹⁸⁰⁻²⁰⁰
 De klanken, als men zegt, van Febus lier gebleeven,¹⁸¹

172 *maar*: slechts.

174 *staat*: toestand.

175 *de trou*: het huwelijk.

176 *Pasifaë*: Minos' echtgenote, uit wier onnatuurlijke liefde voor een stier de Minotaurus geboren werd, die in het door Daedalus gebouwde labyrint gevangen werd gehouden; *eer*: weleer; *waarde*: hem dierbare.

177 *koets*: bed, hier voor huwelijk.

180 *bolwerk*: uitspringend gedeelte in de vesting rondom de stad.

180-200 vrije weergave van *Metam.* VIII, 14-37.

181 *De klanken...van Febus lier*: Phoebus Apollo had Alkathoüs bij de bouw van Megara = Alkathoë geholpen en daarbij zijn lier op de stenen gelegd; vandaar dat deze bij aanraking geluid gaven.

- In 't kloppen op den muur, een zoeten nagalm geeven?
 Hoe menigmaal hebt gy, eer Minos was gelandt,
 Uw oor met my gestreelt, door 't klinken van den wandt:
 185 Hoe dikmaal hebt gy daar met my den tydt gesleeten
 Ook in dit lang beleg: of is u dat vergeeten?¹⁸⁶
 By stilstant heb ik daar veel uren doorgebracht,¹⁸⁷
 En steeds den toestant der Kretenzer oorlogsmagt
 Naaukeurig aangemerkt. hier zag ik Minos draaven¹⁸⁹
 190 Op 't moedig oorlogsros aan 't hoofdt van hondert braaven.¹⁹⁰
 Ik heb zyn wapenschou, den handel van 't geweer,¹⁹¹
 En d'oefening in 't veldt, by 't drillen van zyn speer,¹⁹²
 Met yver aangezien. ik zag de veders zwieren¹⁹³
 Om zyn gekamden helm voor 't oog der krygsbanieren.¹⁹⁴
 195 Hoe vaardig schoot zyn vuist, volleert en afgerecht,¹⁹⁵
 Den werpschicht op den wal in 't hevigst van 't gevecht!¹⁹⁶
 Zag ik hem zonder helm langs zyne tenten treden,
 Dan wierdt myn hart geraakt door zyn bekoorlykheden.¹⁹⁸
 In 't kort, ik keerde van den toren reis op reis,
 200 Verslingert op den heldt, al zuchtende in 't paleis.²⁰⁰
 Maar, ach! hoe zocht ik my door reden t' overwinnen!²⁰¹
 Hoe heb ik deze drift veroordeelt in myn zinnen!²⁰²
 Maar vruchteloos. helaas! de hartstogt, die myn wil²⁰³
 Zoo krachtig ging te keer, bleef meester in 't geschil.
 205 ô Zelfstrydt, die geen rust vergunde aan myn gedachten,

186 *is u dat vergeten*: *dat* is subject, *u* indirect object.

187 *stilstant*: wapenstilstand; vgl. de aant. bij de Voorrede, blz. 19.

189 *aangemerkt*: gadegeslagen.

190 *braaven*: helden.

191 *wapenschou*: inspectie; *handel van 't geweer*: wapenhandel, hanteren der wapenen.

192 *drillen*: trillen bij het werpen van het wapen.

193 *Met yver*: vol overgave, geboeid.

194 *gekamden*: van een vederbos voorziene, gepluimde, *krygsbanieren*: vendels, legerafdelingen, elk onder een banier.

195 *afgerecht*: ervaren, geoefend.

196 *werpschicht*: speer.

198 *bekoorlykheden*: uiterlijke aantrekkelijkheid.

200 *Verslingert*: verliefd.

201 *door reden*: door het gezonde verstand te gebruiken.

202 *deze drift*: deze ongeregelde hartstocht; Rotgans bezigt het woord *drift* ook in neutrale zin voor 'hartstocht', maar hier is het aspect van het onbeheerste, rede-loze erbij inbegrepen: Scilla is zich bewust van het verkeerde in haar liefde.

203 *die myn wil*: is *die* subject of *mijn wil*? Beide opvattingen leveren een goede zin op.

Gy, die myn koets ontroerde in slaapelooze nachten,²⁰⁶
 (Dat tuige 't zachte dons, doorweekt met traan op traan)
 Wat heb ik stormen door uw perssing uitgestaan!²⁰⁸
 Wat heb ik om dien heldt, Dorize, veel geleden!

210 Dies schroomde ik in dien staat gevaar noch zwarigheden.²¹⁰

DORIZE

Maar door wat middel hebt gy 't heilig pandt gerooft?

SCILLA

De Min, vernuftig in haar werking, dient ons hoofd
 Met hondert vonden, om 't gewenschte wit te raaken.²¹³
 Ik kon de hofkapel, gelyk gy weet, genaaken²¹⁴

215 Langs d'oude gallery, van binnen door de poort²¹⁵
 Die in myn slaapzaal staat, en, van geen wacht gestoort,
 Die voor het groot portaal de ronde doet van buiten,²¹⁷
 Met waschlicht in de handt de binnedeur ontsluiten.²¹⁸
 Gy weet, myn vader gaf de sleutels in myn magt,

220 Doordien ik was gewoon, na 't scheiden van den nacht,²²⁰
 In 't kriecken van den dag myn tempeldienst te pleegen.

DORIZE

Die vroomheit staat hem dier, en kost hem 's hemels zegen.

SCILLA

Ei, smaal niet op myn deugdt: en heb ik eens gedwaalt,²²³
 De Min heeft my van 't spoor al vleiende afgehaalt.²²⁴

206 *koets*: bed; *ontroerde*: verontrustte.

208 *stormen*: hevige innerlijke beroeringen.

210 *Dies*: daarom.

213 *vonden*: listen; *wit*: doel.

214 *de hofkapel*: de tempel maakt deel uit van het paleis; *genaaken*: naderen, hier: bereiken.

215 *d'oude gallery*: deze is dus blijkbaar binnen het paleis gelegen; het is niet onmogelijk dat de galerij door uitbouw van het paleis de 'oude' geworden is; *poort*: deur.

217 *het groot portaal*: de hoofdingang aan de buitenzijde van de hofkapel.

218 *waschlicht*: een waskaars; *de binnedeur*: de deur die de 'oude gallery' met de hofkapel verbindt.

220 *Doordien*: aangezien.

223 *deugdt*: synoniem van *vroomheit* in vs. 222; *eens*: éénmaal.

224 *'t spoor*: het goede pad; *al vleiende*: lokkend met schone voorspiegelingen.

DORIZE

225 Hoe quaat gy uit de stad by nacht?

SCILLA

Ik hadt twee slaaven,
 (Wier vryheit ik wel eer verwurven heb,) door gaaven
 En uit erkenenis, in myn belang gebragt.²²⁷
 Daar loopt een ruime gang beneden naar de gracht,²²⁸⁻²⁹
 Waar in men langs een trap in 't hof kan nederdaalen;²²⁹
 230 d'Een vrygemaakte wacht, opdat ik niet zou dwaalen,
 My by den ingang met een fakkel, en geleidt²³¹
 My naar de gracht, daar ons zyn metgezel verbeidt.
 Hier lag de hofgalei, die wy in vreededagen
 Gebruikten in de plaats van vaders stasiwagen;²³⁴
 235 Waar in wy menigmaal, van slaaven voortgeroeit,
 Heen stooven langs 't kanaal dat in de zeegolf vloeit.²³⁶
 Daar stap ik vrolyk in met myne hulpgenooten;²³⁷
 Die zonder veel gerucht de kiel door 't water stooten.
 Zoo voert ons die galei in zekerheit aan landt.²³⁹
 240 De leitsliën brengen my door 't leger handt aan handt,
 Begunstigt van den nacht, terwyl de mannen slaapen,
 Aan Minos groote tent. de lyfwacht, die in 't wapen²⁴²
 Den ingang trou bewaakt, gebiedt ons stil te staan.
 Een ander dient terstont myn komst den koning aan.
 245 Zoo stap ik, met het Schildt geladen in myn armen,
 Door tentwacht en staffier, die Minos lyf beschermen,²⁴⁶
 In dit vertrek, en schenk den vorst ons heiligdom.

227 *in myn belang gebracht*: in mijn zaak betrokken.

228-29 De onderaardse gang verbindt het hof met de gracht.

229 *in 't hof*: bepaling bij *trap*.

231 *by den ingang*: nl. van de gang, als Scilla de trap in het hof is afgedaald.

234 *stasiwagen*: statiekoets, het officiële koninklijke rijtuig.

236 De gracht staat dus door een kanaal in verbinding met de baai waarbij Alkathoë gelegen is.

237 *vrolyk*: welgemoed.

239 *in zekerheit*: veilig.

242 *in 't wapen*: geharnast en gewapend.

246 *staffier*: lijfwacht.

DORIZE

Ik sta door uw verhaal als sprakeloos en stom:

Maar mag ik ongeveinst myn hart aan u ontdekken,

- 250 Deze onderneming zal u nooit tot voordeel strekken,
Gy hebt te veel gewaagt. bedenk, prinses, ik zal...

SCILLA

Neen, zwyg. de stoute wordt begunstigt van 't geval,²⁵²

Terwyl de suffer van zyn oogmerk blyft versteeken.²⁵³

De vruchten, die de tydt door arbeit weet te queeken,²⁵⁴

- 255 Verkrygen zoeter smaak, dan die ons by geluk
Slechts druipen in den mondt. dit is een meesterstuk,
Dat my veel zekerheit belooft na veel gevaaren.
Een zeeman, lang geschokt, geslingert op de baaren,
Die door zyn wakkerheit den storm braveert op zee,
260 Trekt voordeel uit zyn vlyt aan een gewenschte ree.

Vierde toneel

MINOS, SCILLA, DORIZE, MENTOR, AGÉNOR

MINOS

MEvrouw, ik moet den vorst, die nadert, hier verbeiden.

Agénor zal u weêr naar uw vertrek geleiden.

Ook heb ik met dien heer te spreken.

SCILLA

Wel, wy gaan.

Maar denk, wat ik voor u, ô Minos! heb gedaan.

252 *stoute*: stoutmoedige; *van 't geval*: door de fortuin; vgl. voor deze gedachte *Metam.* VIII, 73.

253 *de suffer*: hij 'die door gedachteloosheid of in 't algemeen door gebrek aan flinkheid niet tot krachtig handelen in staat is' (WNT XVI, 471); *versteeken*: verstoken.

254 *arbeit*: inspanning.

Vijfde toneel*MINOS. MENTOR***MENTOR**

- 265 ZOo lacht de zege ons toe. zoo pronken uwe vaanen.
 En standers, in 't gezigt van Nizus onderdaanen,
 Op zyn verheve vest: elk viel den koning af.²⁶⁷
 Soldaat en burger knielde en kuste uw legerstaf:
 Zy gaven zwaardt en speer vrywillig in myn handen,
- 270 En zwoeren hulde en trou aan u, die deze landen²⁷⁰
 Voortaan gebiedten zult, als wettig vorst en heer.
 Zoo breidtge uw ryksgrens uit. zoo zal uw krygsgeweer,²⁷²
 Begunstigt van de Goôn, door al de wereldt blinken.
 Door uw verheffing zal uw vyandts hoogmoedt zinken.
- 275 Gy hebt d'Atheensche kroon voor eerst de wet gestelt,²⁷⁵
 Gedwongen om 't verbondt te tekenen in 't veldt.²⁷⁶
 Nu hebt gy, om uw roem en luister te vergrooten,
 Uw vyandt van den troon, dien gy beklimt, gestooten,
 En in een dag of min dit groot krakkeel beslecht,
- 280 En 't Alkathesch gezag aan uw gebiedt gehecht.²⁸⁰
 Het woest Megare ziet uw oorlogstoortsen rooken,²⁸¹
 Door 't vier van wraakzucht in uw dappre vuist ontstoken.
 Hoe zal 't Kretenzer volk in dien verheven staat²⁸³
 U groeten, als gy keert in 't blinkent feestgewaadt!
- 285 Hoe zal uw hofgezin met blyde zegezangen²⁸⁵
 Al juichende uwe vloot aan onze kust ontfangen!
 Uw bouheer Dedalus, de wereldt door vermaardt,²⁸⁷

267 *verheve vest*: hoge stadsmuur.270 *hulde en trou*: hou en trouw.272 *krygsgeweer*: wapen, hier: militaire macht.

275 Minos heeft op zijn strafexpeditie eerst Athene aan zich onderworpen.

276 *'t verbondt*: nl. waarbij Athene zich verbonden had ieder jaar een aantal jonge mensen naar Kreta te zenden als voedsel voor de Minotaurus (vgl. vss. 540-48); *in 't veldt*: te velde, dus zoveel als: na de strijd.280 *gebiedt*: heerschappij.281 *Megare*: de landstreek om Alkathoë.283 *in dien verheven staat*: in die hoge positie van wereldveroveraar en vorst met nieuw 'gebied'.285 *hofgezin*: de gezamenlijke bewoners van het hof.287 *Dedalus*: de bouwer van het labrynt.

Zal op uw buitenhof, ter eere van uw zwaard,²⁸⁸

Een hooge zegeboog uit prachtig marmer houwen:

290 Dan zal de vreemdeling uw krygstriomf aanschouwen,²⁹⁰⁻⁹⁴

Als gy op 't oorlogsros verheven zit ten toon,

Verheerlykt met den staf en groene lauwerkroon;

Daar duizent vyanden, geketent aan uw voeten,²⁹³

U, als hun' opperheer en overwinnaar, groeten.

MINOS

295 'k Heb die verwinning niet bevochten door myn staal.

De bystant van een vrou verwekt die zegepraal.

Die zege, Mentor, maakt my schaamroot en verlegen,

Doordien ik van een vrou dat voordeel heb verkregen:

Zy zet myn grooten naam meer schande als luister by:

300 Verhef haar niet te hoog door uwe vleiry.

Die laffe loftrompet, die veelen zou bekooren,

Klinkt, als een valsche toon, gansch walglyk in myne ooren.

Gy spreekt, als hoveling: ik hoore u, als een heldt,³⁰³

Wiens edelmoedigheid in 't bloedig oorlogsveldt,

305 Met een gelyke kans, zyn vyandt wil bespringen:

Dan voegt het na den strydt door 't heir triomf te zingen.

De lauren munten uit, gevlochten om ons haar,

Maar voor de vuist geplukt in 't grootste lyfgevaar.³⁰⁸

Nu worde ik van een vrou, en door verraadt, verheven.

MENTOR

310 Kent gy haar niet, die u dat Heilschildt heeft gegeven?

En is u niet bewust, waarom zy 't landt verriedt?³¹¹

MINOS

Ik zag haar nooit voorheen; en 't ander weet ik niet.

'k Zal by gelegenheit die zaaken wel ontdekken.

288 *buitenhof*: plein voor het paleis.

290-94 De dichter denkt aan een triomftocht in klassieke trant.

293 *Daar*: terwyl.

303 *hoveling*: met de bijgedachte van 'vleier'.

308 *voor de vuist*: gewapenderhand.

311 *bewust*: bekend.

- Maar ik bespeur iets groots, iets heerlyks uit de trekken³¹⁴
 315 Van 't wezen: ik geloof, zy is van hoogen staat.³¹⁵
 De glans der majesteit vertoont zich in 't gelaat.

MENTOR

- Haar huis is licht gehoont, van eere en staat versteeken,³¹⁷
 En mooglyk zoektze dit aan Nizus hof te wreken.
 Een hooggebore ziel, beledigt, vlamt op wraak.
 320 Heeft dit geen schyn, myn heer?³²⁰

MINOS

Ik suf in deze zaak.

MENTOR

Of zou 't wel liefde zyn, waar door zy wordt gedreeven?
 Die hartstogt werkt met kracht, ontziet gevaar noch leven.

MINOS

Maar hoe hebt gy de stadt verzekert door myn magt?³²³

MENTOR

- 'k Heb vyftig vaanen in Alkathoë gebragt,³²⁴
 325 En toren en kasteel bezet met dappre mannen.³²⁵
 Men heeft de ketens op de groote markt gespannen,
 Waar langs de hooftwacht trok naar 't wachthuis, om, indien³²⁷
 Het graauw aan 't muiten sloeg, het tegenstant te biën,
 En door die ketenen den toegang af te sluiten.³²⁹

314 *heerlyks*: vorstelijks.

315 *wezen*: gelaat.

317 *licht*: wellicht; *versteeken*: ontbloot, beroofd.

320 *Heeft dit geen schyn*: klinkt dit niet aannemelijk; *Ik suf in deze zaak*: ik weet niet goed wat ik hiervan denken moet.

323 *verzekert*: bezet.

324 *vaanen*: vendels, compagnieën.

325 *toren*: wel de toren op het bolwerk, vgl. vs. 180; *kasteel*: citadel, vesting binnen de stad, van belang voor het beheersen van de stad.

327 *'t wachthuis*: centrale post vanwaaruit de wacht over de stad geregeld wordt; klaarblijkelijk aan of dichtbij de grote markt gelegen.

329 *den toegang*: nl. tot het wachthuis.

- 330 Elk toont zich welgemoedt, en zal den oploop stuiten.³³⁰
 Ik heb de woningen der burgren onderzocht,
 Ontwapent, en 't geweer in 't wapenhuis gebrogt;³³²
 Dat laat ik door een wacht der braafste legerschaaren,
 En hopliên meest bekend, naar krygsgebruik, bewaaren.³³⁴
- 335 Ik heb 't gevaar gekeert door myn voorzigtigheid,
 En Nizus aanhang in verzekering geleidt:³³⁶
 De priesters hadden my die huizen aangewezen:
 Zy pleiten voor uw zaak: dies hebt gy niet te vreezen.³³⁸
 Zy woelen onder 't volk, dat hun naar d'oogen ziet,³³⁹
- 340 En op hun wenken draaft: zy schildren uw gebiedt³⁴⁰
 Als heilig, en om hoog zelfs van de Goôn beschoren,³⁴¹
 Maar vloeken Nizus hof, als oorzaak van hun' toren.³⁴²

MINOS

- Dat volk draait als de windt, en eert d'opgaande zon:³⁴³
 En schoon ik hun gemoedt door Nizus onheil won;
 345 Ik kan my op die gunst, als veilig, niet vertrouwen.

Sesde toneel

MINOS, MENTOR, AGÉNOR

AGÉNOR

IK zie den koning met een sleep van hoofsche vrouwen³⁴⁶⁻⁵³
 En edelliên van ver genaaken met uw wacht.³⁴⁷

- 330 *oploop*: samenscholing van het 'graauw'.
 332 *Ontwapent*: nl. de burgers (overspannen samentrekking); *'t geweer*: de wapens.
 334 *hopliên meest bekend*: de bekendste, uitstekendste officieren.
 336 *Nizus aanhang*: diegenen die Nizus ook in het oproer trouw gebleven waren; *verzekering*:
 gevangenschap.
 338 *niet*: niets.
 339 *woelen*: gaan rusteloos rond.
 340 *gebiedt*: heerschappij.
 341 *zelfs van de Goôn*: door de goden zelf.
 342 *vloeken*: vervloeken.
 343 *Dat volk*: de priesterschap (?), het volk uit vs. 339 (?).
 346-53 Passus waarin het z.g. momentane aspect aan de orde is: het gebeuren op het toneel neemt
 in dramatische spanning toe, nu het door het bekend worden van gelijktijdige gebeurtenissen
 in een groter kader wordt geplaatst; de hele omgeving is in beroering.
 347 *met uw wacht*: beschermd dus door Minos' soldaten.

Het gansche leger vliegt hem tegen. ieder tracht
 Hem uit nieuwsgierigheid t'aanschouwen voor uw tenten.
 350 't Gejuich der helden klinkt door alle uw regementen.
 Ook krielt het in de stad van krygsvolk op den wal.
 De torens staan bedekt met menschen overal,
 De tempels zwart van volk. het woelt aan alle kanten.

MINOS

Ga, tree hem te gemoet met vyftig lyftrouwanten.³⁵⁴

Zevende toneel

MINOS, MENTOR

MINOS

355 Hebt gy in Nizus hof den stoet der edelliën,
 De grooten van zijn ryk en vrouwen niet gezien?³⁵⁶

MENTOR

Ik vindt hem in de zaal, daar elk, met hem bewoogen,³⁵⁷
 Den diepen rou van 't hart vertoonde door zyne oogen.³⁵⁸
 In 't midden van dien sleep zat aan zyn rechte handt
 360 Een jonge en eedle maagdt, de luister van zyn landt,
 Een schoonheit, zoo volmaakt en vol bekoorlykheden,³⁶¹⁻⁶²
 Vermengt met majesteit en hoffelyke zeden,
 Als ik in eenig oordt der wereldt immer zag:
 Haar moedt, niet eens verzet door zulk een fellen slag,³⁶⁴
 365 Braveerde 't noodlot zelf in 't midden van haar plaagen.³⁶⁵
 Gelyk een ryzende eik den storm en dondervlaagen

354 *lyftrouwanten*: soldaten van Minos' lijfwacht; het grote aantal is een eerbewijs aan Nizus.

356 *en vrouwen*: en de edelste vrouwen van zijn rijk.

357 *de zaal*: vgl. vs. 135 en de aant. daarbij.

358 *rou*: smart om de jongste gebeurtenissen.

361-62 het meisje is een en al bekoorlijkheid zonder dat dit aan haar fiere majesteitelijke waardigheid afbreuk doet.

364 *verzet*: aan het wankelen gebracht.

365 *Braveerde*: trotseerde.

Na heldren zonneshyn op zyne wortels tart:

Zoo stondt een fiere deugdt, gewortelt in haar hart,³⁶⁸

Onwrikbaar in den storm van zoo veel zwarigheden.

370 Zy troostte 't gansche hof des konings door de reden.³⁷⁰

Haar welbespraakte tong, die 't keurigst oor bekoort,³⁷¹

Bragt, met een zoeten toon, een schat van wysheit voort.³⁷²

MINOS

't Gerucht van haare deugdt en schoonheit, waardt te looven³⁷³

Klonk uit Alkathoë door aller vorsten hoven.

375 Ik ken haar door de faam. Ismene, zoo vermaardt,

Was, schoon ik haar nooit zag, voor lang myne achting waardt.

Ik haak om haar te zien.³⁷⁷

MENTOR

Zy zal u licht behaagen.

Haar schoonheit....

MINOS

Neen, ik sluit myn hart voor minnevlaagen,

De wraakzucht dreef my hier; en sleep myn krygsgeweer:

380 Geen liefde keert die drift.³⁸⁰

MENTOR

Spreek niet te stout, myn heer.

MINOS

Dit zy genoeg. ga, zeg aan 't hoofd der wichelaaren,³⁸¹

Dat ik een offerhandt zal slachten op d'altaaren.

Ik wil aan Nizus huis my wreken van den hoon,³⁸³

En 't bloet verzoenen van Androgeos, myn zoon.³⁸⁴

Einde van het eerste Bedryf

368 *een fiere deugdt*: de deugd van de fierheid.

370 *de reden*: haar van wijs inzicht getuigende woorden.

371 *keurigst*: meest kieskeurig.

372 *zoeten*: bevallige, vriendelijke.

373 *deugdt en schoonheit*: gebruikelijke combinatie in neoplatonische trant.

377 *licht*: wellicht (?), allicht, gemakkelijk (?).

380 *stout*: stoutmoedig, vermetel.

381 *wichelaaren*: priesters.

383 m.a.w.: iemand van Nizus' geslacht zal geofferd worden.

384 vgl. de inleiding.

Twede bedryf

Eerste toneel

ISMENE, ARSINOË, MENTOR

MENTOR

385 GY kunt in dit vertrek, prinses, myn heer verbeiden.
Ik zal uw vader naar een andre plaats geleiden.
Dit heeft myn koning my geboden, die hem wacht.
Ik volg myn last. de staat, waar in gy zyt gebragt
Door 't nootlot, eischt geduldt. vertroost u met de Goden.³⁸⁹

ISMENE

390 Ik heb die lessen van een vyandt niet van noden.³⁹⁰

Twede toneel

ISMENE, ARSINOË

ARSINOË

Bestraf hem niet, hy schynt bewogen met ons wee.

ISMENE

Ik houde een vyandts troost verdacht, Arsinoë.
Die heuschheit is geveinst. 't gemaakte mededogen,³⁹³
Dat meest uit schimplust spruit, staat walglyk in myne oogen.
395 Nu gaat Alkathoë te grondt door muitery.
Zoo stort de hooftzuil in van Nizus heerschappy.
ô Goude staf! ô kroon, die, met uw valsche stralen,
Der vorsten oog verblindt in opgepronkte zaalen;

389 *met de Goden.*: met de gedachte dat de goden het zo hebben gewild.

390 In Ismenes antwoord tekent de dichter haar in haar ongebroken fierheid.

393 *heuschheit*: vriendelijke beleefdheid.

- Bedriegelyke zon! ô schynbeeldt van 't gezag!³⁹⁹
 400 Hoe schielyk daalt uw glans op 't schoonste van den dag!
 ô Speeltuig van 't geval! vergangelyke gaaven!⁴⁰¹
 Die uw bezitters maakt van koningen tot slaaven,⁴⁰²
 Gy, die de zinnen boeit, en in uw strik verwart,
 Verleidende ydelheit, ik wraake u in myn hart!⁴⁰⁴
 405 Hy, die noch gistren zat verheven op zyn zetel,
 Valt heden in de magt eens vyandts, die vermetel
 Hem dreigt met slaverny: dies noeme ik in myn druk
 De wisselvalligheid een schaduw van 't geluk.⁴⁰⁸
 Ondankbre landgenoot! lafhartige soldaaten!
 410 Die trouweloos de zy des konings hebt verlaaten,
 Die hem en 't gansche hof den tempelroof verweet,⁴¹¹
 Verbreekt gy dus uw woordt en diergestaafden eedt?
 Zocht hy der Goden vloek op zynen hals te laaden?
 Zou hy zyn eige kroon, zyn huis, zich zelf verraaden?
 415 Waar meê verbloemt gy dit, verdoolde burglary,⁴¹⁵
 Dat gy uw vorst verdenkt in uwe razerny?
 Maar gy, ô tempeliers! vervreemt van mededogen,⁴¹⁷⁻²²
 De goutzucht heeft op u, ô huichelaars! vermogen;
 Gy hebt dit heiligdom gedraagen uit de stad,
 420 En Minos aangeboôn, betovert door zyn schat:
 Vergeldt gy zoo den dienst eens konings, die voordezen
 U zoo veel gunsten, als een vader, heeft beweezen!
 Hoe stak zyn vroomheit uit by d' opperheerschappy!
 Gerechtigheit zat op den rykstroon aan zyn zy:
 425 Hy wou haar evenaar nooit lichten noch bezwaaren.⁴²⁵

- 399 Ismene wil zeggen dat de zon een misleidend beeld is van de grootsheid van wereldlijke heerschappij; de glans verblindt door haar schoonheid, maar doet de wisselvalligheid van opgaan en verzinken vergeten.
 401 *'t geval*: de wisselvallige fortuin.
 402 e.v. Vgl. het befaamde 'Vaert wel scepters' in *Granida*.
 404 *wraake*: verwerp.
 408 De wisselvalligheid begeleidt de fortuin als een schaduw.
 411 In de verwarring van het oproer is het hof dus beschuldigd van de tempelroof.
 415 *verbloemt*: geeft... een schijn van aannemelijkheid.
 417-22 Er is blijkens deze regels een zekere animositeit tussen het hof en de geestelijkheid, door de gang van zaken nog toegenomen.
 425 *evenaar*: weegschaal; *lichten*: lichter maken; *bezwaaren*: verzwaren.

- Dies vlochtze een krans van eere om zyne gryze haaren.
 Hy strafte nimmer quaad, door wraakzucht aangeprest,
 Maar volgens billikheit, en voor 't gemeene best.⁴²⁸
 Hoe heeft hy zyn verbondt, in hachelyke tyden
 430 Met vriendt of bontgenoot geslooten onder 't stryden,
 Bezegelt met het merk van zyn stantvastigheit!
 De luister van zyn deugdt, de wereltd door verbreidt,
 Blonk als de middagzon in 't oog der nagebuuren.
 Nu hebt gy dezen heldt, ô burgers, uit uw muuren,
 435 Geschantvlekt en gehoont, verdreeven in 't gezicht⁴³⁵
 Van Minos legertent. Arsinoë, zoo zwicht
 De reden voor geweldt.⁴³⁷

ARSINOË

- Het Oproer stopt zyne ooren,
 En weigert om 't bewys der onschuld te hooren.
 Maar gy verdenkt, mevrou, den priesterlyken staat.⁴³⁹
 440 Beticht die mannen niet met zulk een gruwzaam quaad.⁴⁴⁰
 Gy zoudt hunne achtbaarheid door dat vermoeden krenken.⁴⁴¹

ISMENE

De zaak is twyfelbaar. wat zal, wat kan ik denken?⁴⁴²
 Zy hebben 't weiflent volk tot muiten opgemaakt,⁴⁴³
 De vlam ontstoken, die zoo vinnig woedt en blaakt.

ARSINOË

- 445 Toen d' opperpriester, die in 't heiligdom mogt treden,
 Alleen, en zonder meer gevolg van minder leden,⁴⁴⁶
 In 't kriecken van den dag, naar onze tempelwet,

428 *'t gemeene best*: het algemeen welzijn.

435 *in 't gezicht*: voor het oog.

437 *de reden*: het redelijk inzicht, het gezonde verstand; *Oproer*: personificatie.

439 *den priesterlyken staat*: de priesterstand.

440 *met*: van.

441 *achtbaarheid*: eerwaardigheid.

442 Uit Ismenes woorden hier blijkt dat haar eerdere uitval tegen de geestelijkheid door haar geëmotioneerdheid een grotere stelligheid suggereerde dat zij kan verantwoorden.

443 *weiflent*: tot weifelen geneigd, veranderlijk; *opgemaakt*: aangezet.

446 *minder leden*: lagere geestelijken.

Zyn voeten in 't portaal der hofkerk hadt gezet,
 Zag hy 't geheiligt Schildt niet boven 't altaar hangen;
 450 Was 't wonder, dat hy wierdt van schrik en angst bevangen?
 Hy vloog al beevende, met een verbleekt gelaat,
 Al hygende in den drang der burgren op de straat.
 Heeft toen zyn klagt gewerkt op 't hart der lantgenooten;
 't Is uit ontsteltenis, en niet uit arg, gesprooten.⁴⁵⁴

ISMENE

455 Dat zy zoo 't wil. hebt gy van Scilla niets gehoord?
 Zy zal in 't oproer zyn mishandelt en vermoordt.
 Moet ik myn zuster noch in dezen staat beklaagen,⁴⁵⁷
 Haar doodt beschreien in onze algemene plaagen?⁴⁵⁸
 Een zuster, my zoo waardt als d'appel van myn oog,
 460 Myn hart- en bloetvriendin! ô Goden, die omhoog
 Haar schuilplaats weet, ontdekt aan my de dode leden;
 Dat ik haar schim voldoe door offerplegtigheden,⁴⁶²
 Het koude lyf by 't vier op myne schoudren breng',
 De lykasch draage in 't graf, en met myn traanen meng'.

ARSINOË

465 Wy hebben lang den tijdt, gelijk gy weet, gesleeten
 Met zoeken; maar vergeefs. Dorize, nat bekreeten,
 Heeft neffens my gedraaft de straaten op en neêr,⁴⁶⁷
 Ook met ons lyfgevaar.

ISMENE

Helaas! zy leeft niet meer.
 Ik ken haar moedig hart. zy zocht gewis dit muiten,
 470 Door kinderpligt gewekt, met haar gezag te stuiten.⁴⁷⁰
 Zy wierdt weleer van 't volk bemint en hoog geacht.
 Nu heeft de moordersklaauw haar deerlyk omgebragt.

454 *arg*: boos opzet.

457 *in dezen staat*: in deze (rampzalige) toestand.

458 *algemeene plaagen*: rampen die het hele volk treffen (daartegenover is Scilla's dood een particuliere smart voor Ismene).

462 *voldoe*: tot rust breng.

467 *neffens*: naast, met.

470 *kinderpligt*: plicht jegens haar vader (ironisch contrast met de werkelijkheid!).

ARSINOË

Hou moedt. ik hoop zy zal voor uw gezicht verschynen,⁴⁷³
En uwe zorg en vrees door haare komst verdwynen.

Derde toneel

MINOS, ISMENE, ARSINOË, MENTOR

MINOS

- 475 Mevrouw, gedoog dat ik u groete in deze tent.
't Geluk heeft ongenoodt zich aan myn zy gewendt.⁴⁷⁶
Een onverwacht geval heeft door uw nederlaagen⁴⁷⁷
En burgerlyken twist dit ryk ons opgedraagen.⁴⁷⁸
'k Geniet een dubbele gunst van 't lot. ik triomfeer,
480 En zonder heldenbloet te plengen door myn speer.
Noch ben ik by die gunst verplicht aan 's hemels zegen,⁴⁸¹
Dat ik Ismene door dat toeval heb verkreegen:
Want door uw schoonheit, die de gansche wereldd viert,⁴⁸³
Wordt myne lauwerkroon verheerlykt en versiert.

ISMENE

- 485 Gy quetst myne ooren, door uw krygstriomf te noemen,⁴⁸⁵⁻⁸⁹
En op myn schoonheit, by die zege, hoog te roemen:
Want zoo zy uw triomf, ô Minos, evenaart,
Dan is zy dezen lof, dien gy haar geeft, niet waardt.
Vaarwel.

473 *gezicht*: ogen.

476 *'t Geluk*: de fortun.

477 *geval*: toeval.

478 *ons*: pluralis majestatis.

481 *Noch*: buitendien, voorts; *verplicht*: dank verschuldigd.

483 *viert*: hulde bewijst, eert.

485-89 Opnieuw toont Ismene haar koninklijke fierheid; ze veracht Minos' door verraad behaalde triomf.

Vierde toneel*MINOS, MENTOR***MENTOR**

490 Dat antwoordt, uit een vluggen geest gesprooten,
 Heeft uw beleeft onthaal terstont voor 't hoofd gestooten,⁴⁹⁰
 Haar fierheit, door geen ramp noch tegenspoedt bepaalt,⁴⁹¹
 Heb ik u dezen dag naar 't leven afgemaalt.⁴⁹²

MINOS

Die fierheit is een blyk van haar geduldig lyden.⁴⁹³
 Gelyk de dwaazen zich in voorspoedt hoog verblyden,⁴⁹⁴⁻⁹⁵
 495 En uitgelaten zich verheffen in 't geluk,
 Zoo bukt een wyze ziel gematigt onder 't juk.⁴⁹⁶

MENTOR

Haar hovaardy verkleent uw zege boven maaten.

MINOS

Zy vonnist als 't behoort. zou ik haar daarom haaten?⁴⁹⁸
 Neen zy verzaakt geensins de deugden van haar' stam.

MENTOR

500 Ik vrees, gy zult eerlang u zengen aan die vlam.⁵⁰⁰

MINOS

Laat ons die redenen, die my verveelen, staaken.⁵⁰¹
 Maar zal myn wichelaar het offer vaardig maaken?⁵⁰²

490 *beleeft*: hoffelijk, hoofs.

491 *bepaalt*: belemmerd.

492 *afgemaalt*: geschilderd.

493 Minos is meteen onder de indruk van Ismenes 'karakter'.

494-95 Dwazen kennen geen 'moderatio'; zelfbeheersing is het kenmerk van de wijze.

496 *gematigt*: met beheersing van smartgevoelens.

498 *vonnist*: oordeelt; Ismenes oordeel over Minos' triomf is in overeenstemming met Minos' eigen visie erop, vgl. vs. 295-309.

500 *die vlam*: Mentor voorziet Minos' liefde voor Ismene.

501 *die redenen*: het gesprek hierover; *verveelen*: irriteren.

502 *vaardig*: gereed.

Androgeos schreeuwt wraak in 't vaderlyk gemoedt.
 Ik zie de bleeke schim, bepурpert met zyn bloet,
 505 Gedurig voor myn oog, terwyl de wonden gaapen.
 Hy komt my nacht op nacht ontrusten onder 't slaapen.
 'k Zal, door zyn vyandts bloet te wyden aan de Gôon,⁵⁰⁷⁻⁰⁸
 Zyn asch verzoenen, eer ik treede op Nizus troon.

MENTOR

De priesters zullen uw bevelen straks voltrekken.⁵⁰⁹
 510 Maar wie zal d'offerhande op 't wraakaltaar verstrekken?⁵¹⁰

MINOS

Een man uit Nizus hof van hoogen staat en eer.⁵¹¹
 Hebt gy gezegt, dat ik hem wacht?⁵¹²

MENTOR

Hy komt, myn heer.

Vijfde toneel

MINOS, NIZUS, FOKUS, MENTOR, AGÉNOR, LYFWACHT

MINOS

Ik heb u eindelyk, ô vorst, door 's hemels zegen,
 Na zulk een lang beleg, in myne magt gekregen.
 515 De reden van den kryg is u genoeg bewust.⁵¹⁵
 Een opgedronge wraak voerde ons aan deze kust.
 Een vader kan niet licht een' kindermoordt vergeeten.

507-08 Een klassiek gegeven: het bloed van de vijand verzoent de verontruste schim van de vermoorde.

509 *straks*: aanstonds.

510 *offerhande*: Rotgans schrijft naar 17de-eeuws gebruik offerhande met bijgedachte aan 'hand'.

511 Vgl. vs. 383-84; Minos heeft nu dus beslist, dat een man uit Nizus' hof slachtoffer zal zijn.

512 *Hy komt*: daar nadert hij.

515 *bewust*: bekend.

- 't Gerucht heeft overal dien gruwel uitgekreeten,⁵¹⁸
 En zoo veel vorsten, om een zaak van dat gewigt,
 520 Met wapens in de vuist, aan myn belang verplicht.⁵²⁰
 Anafe en 't laag Mikoon' versterkten myne vaanen,⁵²¹⁻²³
 En Paros volgde my met strydbaaere onderdaanen,
 Serifon, en Cimool, door krytgebergt vermaardt,
 Verbonden zich met eede aan myn rechtvaardig zwaardt.
 525 Zoo trok ik met gevolg van vrienden en gebuuren,
 En plantte voor Athene en Egeus hooge muuren⁵²⁶
 Myn purpre wraakbanier: want Egeus lantgenoot⁵²⁷
 Hadt met uw hoveling Androgeos gedoodt.⁵²⁸
 De roem van zyne jeugdt, zelfs in uw ryk verheven,
 530 Stondt in 't Olimpisch stof verheerlykt en beschreeven:⁵³⁰
 Daar hadt hy reis op reis den worstelprys behaalt,
 En door zyn vaardigheid in 't perk gezegepraalt.
 Dit kon uw adel noch 't Atheensche hof gedoogen;
 Tot eindelyk de nydt, zoo krachtig van vermogen,
 535 Door een verraders dolk den heldt heeft omgebracht:
 En gy, ô vorsten, hebt die moorders niet geslacht,
 Maar 't gastvry recht gehoont. dies most ik, als een vader,⁵³⁷
 U straffen door myn zwaardt, in plaats van dien verrader,
 Of zoo veel schelmen, die meêdeelden in dat feit.⁵³⁹
 540 Nu heb ik voor Atheen' den eersten grondt geleit
 Van myn gerechte wraak, die niemant zal verschoonen.⁵⁴¹

518 *'t Gerucht*: de Faam, godin die wereldnieuws omroept.

520 *verplicht*: verbonden.

521-23 De vijf genoemde eilanden behoren tot de Cycladen; de dichter volgt hier *Metam.* VII, 461-65, waar de namen luiden: Anaphe, Mycenus (bij Ovidius *humilis* genoemd), Paros, Seriphos (Rotgans neemt de bij Ovidius gebezigde naamvalsvorm 'Seriphon' over) en Cimolus ('de aan krijt rijke velden van Cimolus').

526 *Egeus*: koning Aegeus van Athene, onder wiens bewind de moord op Androgeos plaatsvond; vgl. *Metam.* VII, 453-60.

527 *purpre*: kleur van bloed en wraak.

528 *hoveling*: aan het hof levende adellijke jongeman; vgl. vs. 533.

530 Androgeos behaalde alle prijzen, toen te Athene voor de eerste maal de Panathenaeën gevierd werden; de dichter contamineert hier deze Atheense sportwedstrijden met de Olympische spelen; *verheerlykt en beschreeven*: op luisterrijke wijze beschreven (hendiadys).

537 *'t gastvry recht*: het gastrecht, dat Androgeos als gast te Athene bescherming waarborgde; *gehoont*: te schande gemaakt.

539 *meêdeelden*: hun aandeel hadden; *dat feit*: die misdaad (zo meermalen in het vervolg).

541 *verschoonen*: ontzien.

- De koning is verplicht my zeven jonge zoonen,
 En zoo veel dochters toe te zenden jaar op jaar,⁵⁴³
 Tot spys van 't monster dat ik in myn ryk bewaar.⁵⁴⁴
 545 By loting zullen zy vertrekken naar myn stranden.
 Myn bouheer, Dedalus, vermaardt door alle landen,
 Die, vluchtende uit zyn hof, by my zyn vryheit zocht,⁵⁴⁷
 Maakt vast een doolhof by de poort voor dit gedrogt.⁵⁴⁸
 Dat sloot ik met Athene; en wat ik heb beschoren⁵⁴⁹
 550 Voor u, of voor uw hof, zult gy noch heden hooren.

NIZUS

- Ach! Egeus heeft uw handt dat gruwzaam moortverbondt
 Getekent voor uw wal daar Minos leger stondt?
 En most uw pen, ô ramp! dat bloedig opzet styven?⁵⁵³
 Maar heeftze niet gedwaalt in 't vonnis t' onderschryven⁵⁵⁴
 555 Van deze onnoosle jeugd, en bondertmaal gemist?⁵⁵⁵
 Wordt dus Androgeos gewroken, en de twist⁵⁵⁶
 Door moordt op moordt beslecht? doorluchte nagebuuren,
 Hoe zal de weegalm zich verheffen uit uw muuren,
 Wanneer die tol verschynt!⁵⁵⁹

FOKUS

- Kon Thezeus, zoo vermaardt
 560 Door 't onderbrengen van gedrogten door zyn zwaardt,⁵⁶⁰
 Wiens moedt en dapperheit de wereldt is gebleeken,
 Aan dat vervloekt verbondt gerust zyn zegel steeken!

543 *zoo veel*: eenzelfde aantal.

544 *'t monster*: de Minotaurus.

547 Daedalus was wegens moord uit Athene gevlucht en had toevlucht gezocht op Kreta.

548 *vast*: behalve de betekenis 'reeds' omvat dit woord ook het aspect van langdurigheid ('is reeds lange tijd bezig met').

549 *sloot ik*: kwam ik overeen.

553 *styven*: bekrachtigen.

554 *in*: door.

555 *onnoosle*: onschuldige; *gemist*: gefaald.

556 *dus*: zo.

559 *die tol*: in de figuren van de gelote slachtoffers; *Thezeus*: de held Theseus, zoon van Aegeus, die de Minotaurus doodde.

560 *onderbrengen*: overwinnen.

- Gy hebt gansch Marathon, ô heldt, van roof bevrydt,⁵⁶³⁻⁷³⁵⁶³
 Den stier in 't bloet versmoort en aan Diaan gewydt.⁵⁶⁴
- 565 Het everzwyn, gewoon den akkerman te plaagen,⁵⁶⁵
 Legt voor Korinthe door uw dappre vuist verslaagen.
 Gy hebt den rover door uw sabel neêrgevelt,⁵⁶⁷
 En Epidaurus volk gerukt uit zyn geweldt.
 Megare wierdt bevrydt van Sciron door uw degen.⁵⁶⁹
- 570 Daar zingt de reiziger uw daaden langs de wegen.
 Door u wierdt Cercion, ja Scinis, die zo wreedt⁵⁷¹
 Den pynboom in het woudt met lyken heeft bekleedt,
 Manhaftig afgemaakt: en moet gy nu gehengen,⁵⁷³
 Dat een vervloekt gedrogt uw burgers om zal brengen?
- 575 Maar hoe! waar dwaale ik heen? dit vonnis, brave heldt,
 Is in uw afzyn voor uw vaders muur gevelt,⁵⁷⁶
 En in de vierschaar van de wraakzucht uitgesproken.⁵⁷⁷
 Gy zult, wanneer gy keert, dat hofgedrogt bestooken⁵⁷⁸
 Met uw gevreesden arm, daar 't in zyn moorthol woedt;
- 580 Eer 't zich te barste zwelgt in Egeus burgerbloet.⁵⁸⁰
 Myn vriendt en bontgenoot, keer van uw heldentogten,
 Gy hebt al eer genoeg van oordt tot oordt bevochten.

- 563-73 De heldendaden van Theseus worden hier vrij naar Ovidius weergegeven, *Metam.* VII, 433-50, waar de Atheners de jonge held bezingen na zijn aankomst aldaar.
- 563 *Marathon*: ten noordoosten van Athene.
- 564 *Den stier*: de Kretensische stier, door Herakles gevangen en in Marathon vrijgelaten; *Diaan*: Diana, godin van de jacht.
- 565 *Het everzwyn*: maakte de omgeving van Cromyon bij Korinthe onveilig.
- 567 *den rover*: de knotsdrager Periphetes, die in de omgeving van Epidaurus in Argolis opereerde.
- 569 *Sciton*: wierp reizigers in zee (in de buurt van Alkathoë).
- 571 *Cercion*: reus in Eleusis, westelijk van Athene, die voorbijgangers dwong met hem te worstelen; *Scinis*: Sinis, een rover die reizigers aan twee naar elkaar toegebogen bomen bond en zo uiteenscheurde.
- 573 *gehengen*: toelaten.
- 576 *afzyn*: afwezigheid.
- 577 *vierschaar*: rechtbank.
- 578 Rotgans laat hier Fokus Theseus' overwinning op de in de doolhof van Daedalus opgesloten Minotaurus voorspellen; *dat hofgedrogt*: ook Vondel bezigt dit woord voor de Minotaurus, vgl. *Herschepinghe*, VIII, vs. 222 (W.B.-uitg., dl. 7, blz. 669).
- 580 *Egeus burgerbloet*: het bloed van Aegeus' onderdanen.

NIZUS

Ik heb uw redenen met aandacht aangehoort.⁵⁸³

Maar dat gy my beticht, ô Minos, met een moordt,⁵⁸⁴

585 Aan uw, Androgeos begaan, heeft my verdrooten.

Hoe is dit feit verricht? wie heeft uw zoon doorstooten?

Of waar is 't gastvry recht bevlekt door 't moortgeweer?⁵⁸⁷

Was 't in Alkathoë, of Attika, myn heer?⁵⁸⁸

MINOS

In Attika; maar door uw grooten of hun zoonen.⁵⁸⁹

590 En gy dorst in uw hof dien gruwel noch verschoonen.⁵⁹⁰

NIZUS

De schennis was my niet gebleeken naar den eisch.⁵⁹¹

Ik heb haar onderzocht, maar doolde reis op reis.

MINOS

Gy hebt geen recht gepleegt, maar wierdt door gunst bewogen.⁵⁹³

Gy zaagt niet. neen. gy hieldt de vingers voor uwe oogen.

NIZUS

595 Schoon gy myn deugden door uw lastertaal veracht,

Ik houde een rein gemoedt, en heb myn pligt betracht.

MINOS

Waar zyn ze, die men hieldt verdacht, in 't endt gebleeven?

583 *redenen*: woorden.

584 *met*: van.

587 *'t gastvry recht*: het gastrecht, vgl. aant. bij vs. 537.

588 *Attika*: landschap rondom Athene.

589 *grooten*: edelen; *of*: Minos geeft blijk van onzekerheid!

590 *verschoonen*: (hier) ongestraft laten.

591 *schennis*: nl. van het gastrecht.

593 *gunst*: partijdige voorliefde; kwetsende insinuatie t.o. een vorst die om zijn rechtvaardige rechtspleging befaamd is.

NIZUS

Een schielyk overval heeft hun berooft van 't leven.⁵⁹⁸
 Gy kunt u wreken aan de lykasch, zoo 't u lust.⁵⁹⁹

MINOS

600 Door zulke vonden wierde ik nooit in slaap gesust.⁶⁰⁰
 'k Zal 't op geen dooden maar op levenden verhaalen.
 Gy zyt in myn geweld. ik kan dien trots bepaalen.⁶⁰²

NIZUS

't Is waar, het nootlot heeft ons in uw handt gebragt.
 Ons leven en de doodt staan heden in uw magt.
 605 Gy kunt uw zoon op my of op myn kindren wreken.
 Maar dat wy schuldig zyn, is nimmer u gebleeken:
 Ik wil myn onschuldt niet betuigen, om dat ik,
 Gelyk een blode, voor uw dreigementen schrik.
 Veroordeel 't lyf: ik zal uw vonnis onderschrijven:
 610 Maar tracht de zuivre ziel geen schantvlek aan te vryven.
 Gy hebt veel vorsten, als gy zegt, in deze zaak,
 Door uw rechtvaardig staal, verbonden tot de wraak.⁶¹²
 Maar hoe veel hoven hebt gy weêr aan andre kanten⁶¹³
 Vergeefs gevryt door uw verzoekschrift en gezanten?⁶¹⁴
 615 'k Zwyg van Oliaros, Didime, en Pepareet,⁶¹⁵
 En andre, die u volk ontzeiden, als gy weet.⁶¹⁶
 Alleen Enopië zal my bewyzen geeven,⁶¹⁷

598 *een schielyk overval*: plotselinge beroerte of andere onverwachte ziekteaanval.

599 De dubbele punt duidt aan dat de volgende spreker snel interrumpeert.

600 *vonden*: listige bedenkensels.

602 *gewelt*: macht (aldus herhaaldelijk); *bepaalen*: inperken.

612 *door uw rechtvaardig staal*: door de gerechtvaardigdheid van uw oorlogvoering.

613 *aan andre kanten*: daartegenover, maar ook lett.: in andere windstreken.

614 *gevryt*: trachten te winnen.

615 cf. *Metam.* VII, 469-71; Oliaros en Didymae behoren tot de eilandengroep der Cycladen, Peparethos ligt meer noordelijk, bij Euboea.

616 *andre*: Ovidius noemt nog drie andere eilanden; *volk*: troepen; *ontzeiden*: weigerden.

617 *Alleen*: te verbinden met 'k Zwyg van... in vs. 615; *Enopië*: Oenopia, het eiland Aegina in de Saronische golf, zuidwestelijk van Athene; vgl. *Metam.* VII, 471-89.

- Daar koning Eakus ten rykstroom zit verheven,⁶¹⁸
 Hoe gy vergeefs zyn hulp verzocht in dit geval:⁶¹⁹
 620 Die vroomste vorst, wiens naam oneindig leeven zal,⁶²⁰
 Die zoo rechtvaardig heerscht in oorlog en in vrede,⁶²¹
 Bleef doof voor uw verdichtte en ongegronde rede:⁶²²
 Hy wist wel dat uw zoon gedoodt was in 't geschil;
 Maar tegens Egeus last, en zonder Nizus wil;
 625 Ja dat elk, in zyn hart ontroert door 't vinnig moorden,⁶²⁵
 Als rechter 't feit vervolgte in zyn gebiedt en oorden.⁶²⁶

MINOS

Maar waarom niet gestraft, gelyk ik heb gezegt?

NIZUS

Men heeftze menigmaal gedagvaard voor 't gerecht:
 Zy bleeven by hun stuk stantvastig in 't ontkennen.⁶²⁹

MINOS

- 630 Zoo mag men 't gastvry recht uit nydt met moorden schennen,⁶³⁰
 En blyven ongedoemt door zyn hartnekkigheid?⁶³¹

NIZUS

- My walgt die woordentwist. ik heb genoeg gepleit;
 En wacht kloekmoedig af wat my zal overkomen.
 Hebt gy tot ons bederf myn vesten ingenomen,⁶³⁴
 635 Myn levensrampen gaan met lydzaamheit gepaart.

- 618 *Eakus*: Aeacus, vader o.a. van Phocus, die door Rotgans als verloofde van Ismene wordt voorgesteld.
 619 *in dit geval*: in deze zaak.
 620 *vroomste*: onkreukbare.
 621 *rechtvaardig*: Aeacus werd na zijn dood een der drie rechters in de onderwereld, evenals Minos trouwens (vgl. vs. 1791-1800).
 622 *rede*: taal, betoog.
 625 *ontroert*: geschokt; *vinnig*: fel, boosaardig.
 626 *zyn gebiedt en oorden*: (hendiadys) de oorden van zijn heerschappij.
 629 *by hun stuk*: in hun zaak.
 630 *'t gastvry recht*: het gastrecht.
 631 *En*: en desondanks; *ongedoemt*: onveroordeeld.
 634 *bederf*: verderf; *vesten*: wallen, muren.

't Geluk stemt zelden met de reden, maar verklaart⁶³⁶
 Zich meest ten voordeel van onwaarde gunstgenooten.⁶³⁷
 Het voert u op den troon, daar 't my heeft afgestooten.
 Maar niets bekrachtigt meer de werking van 't geduldt,⁶³⁹
 640 Dan een gerust gemoedt en lyden zonder schuldt.

FOKUS

Gy hebt myn hart geraakt, ô Nizus, door de reden.⁶⁴¹
 Hoe dwaas hebt gy 't gezag van dezen heldt vertreden,
 Verblinde burglary! ach! ongelukkig landt,
 Hoe braaf heb ik uw recht verdedigt door myn handt!
 645 Hoe menigmaal heb ik, by 't hevig overvallen,
 De ladders met myn vuist geslingert van de wallen,
 Den stormeling by 't haar getrokken in de vest,⁶⁴⁷
 't Schoorvoetent oorlogsvolk gemoedigt en geprest,
 Myn vyandt voor de poort gedwongen om te wyken,
 650 En Minos legerplaats bezaait met doode lyken!
 Hoe heb ik om den muur gezwurven in den nacht;
 En storm en hagel op myn harnas afgewacht,
 Of op myn beukelaar, omringt van oorlogsknaapen,⁶⁵³
 Vermoeit en afgeslooft, in 't bloedig stof geslaapen!
 655 ô Hemel, die myn kracht verdubbelde onder 't slaan,⁶⁵⁵
 Gy zyt getuige wat myn sabel heeft gedaan,
 En hoe ik voor de zaak van Nizus heb gestreden:
 Nu wordt zijn recht verdrukt, door't wufte graauw vertreden.⁶⁵⁸
 Ja, Minos, schoon uw hart alree van hoogmoedt zwelt,
 660 Verraadt heeft u gediend: nooit hadt uw krygsgeweldt,
 Versterkt, gelyk gy roemt, met vreemde veltstandaarden,⁶⁶¹
 En buitelantsche magt, by 't schitteren der zwaarden,⁶⁶²
 In 't stryden voor de vuist, getriomfeert in 't veldt.

636 't *Geluk*: de fortuin; *stemt*: is in overeenstemming, harmonieert, 'klopt'; *de reden*: de billijkheid.

637 *meest*: meestal.

639 *bekragtigt*: versterkt; *de werking*: het effect.

641 *de reden*: uw wijs inzicht, redelijkheid en zelfbeheersing.

647 *stormeling*: bestormer; *in de vest*: binnen de wal.

653 *beukelaar*: schild; *oorlogsknaapen*: soldaten.

655 Vgl. *Granida*, vs. 925.

658 't *wufte graauw*: het lichtzinnige, wisselvallige gepeupel.

661 *roemt*: pocht.

662 *schitteren*: flikkeren.

MINOS

- Ik pryze uw dapperheit, en eere u, als een heldt,
 665 Die dezen lof verdient door 't zwaaien van zyn degen:
 Maar dat ik door verraadt dit voordeel heb verkreegen,
 Ontken ik: want ik heb uw volk niet omgekocht,
 Maar steeds myn glori door de wapenen gezocht.
 Men heeft voor my de poort, doch ongevraagd, ontslooten.

FOKUS

- 670 Dit oproer is alleen uit tempelroof gesprooten.⁶⁷⁰
 De burgerlyke trou voor Nizus ryksgezag⁶⁷¹
 Is in dit lang beleg gebleeken dag op dag.
 Onze eige krygsmagt en de hulpstroep der gebuuren
 Heeft lang met bloet den eedt bezegelt op de muuren.
 675 Elk draafde op myn bevel en wenken in den strydt.
 Maar toen ons 't heilig Schildt, voor 't offervier gewydt,
 En jaar op jaar geviert met hondert plegtigheden,⁶⁷⁷
 Ontvreemt was, wierden wy van 't muitent volk bestreden.
 Het opgehitste graauw schoof ongegrondt en valsch
 680 Het gansche hofgezin dien gruwel op den hals.⁶⁸⁰
 Hier holp geen dreigement, geen reden, geen verschooning,⁶⁸¹
 Noch opperheerschappy. de tempelier wierdt koning,⁶⁸²
 En voerde 't hooftgezag op 't burgerlyk gemoedt.⁶⁸³

NIZUS

- Men heeft myn staf gehoont, vertreeden met den voet.⁶⁸⁴
 685 Een uitgelaaten hoop drong in myn hof van buiten.⁶⁸⁵
 De zaal verstrekte my een kerker onder 't muiten.⁶⁸⁶

- 670 Fokus karakteriseert hier het oproer als iemand die het weten kan: er was geen enkele aanleiding tot opstandigheid, slechts de tempelroof is oorzaak van de muiterij geweest, d.w.z. het vaste geloof in de magische kracht van het schild en de grote invloed van de priesterschap.
 671 *burgerlyke trou*: trouw der burgers.
 677 *geviert*: vereerd.
 680 *Het gansche hofgezin*: de gezamenlijke hofbewoners.
 681 Vgl. vs. 123-24; *reden*: overreding, redelijk betoog; *verschooning*: verontschuldiging, bewijs van onschuld.
 682 *tempelier*: priester.
 683 *burgerlyk*: van de burgers.
 684 *staf*: als symbool van de vorstelijke macht.
 685 *uitgelaten hoop*: uitzinnige massa.
 686 *zaal*: pronkzaal.

Myn lyfwacht, die zoo trou de hofpoort hadt bewaakt
 Wierdt in dat oproer voor myne oogen afgemaakt.
 d'Een hadt alreê verwoedt den moortpriet opgeheven,⁶⁸⁹
 690 Om my den doodsteek in myn dochters arm te geeven.
 Een ander muiteling, verbastert van zyn pligt,
 Spooog onder dat gewoel my vloekende in 't gezigt.
 Een ander wou zich op myn schat en rykdom wreeken,
 En dreigde met zyn toorts 't paleis in brandt te steeken.
 695 De plonderaar drong door, en staarogde op den buit,
 En vloog, geladen met myn pracht, de hofpoort uit.
 Dit is ons dezen dag, ô Minos, wedervaren.

MINOS

Maar wien verdenkt gy?

NIZUS

't Hoofd der priesterlyke schaaren
 Hadde ik den ingang in myn hofkapel betrou,
 700 En zonder meer gevolg. gy kent de kracht van 't gout.⁷⁰⁰

MINOS

Beticht dien priester niet, gy zyt hier in bedrogen.
 Maar 't Schilt, daar gy van spreekt, heb ik in myn vermogen.
 Men heeft dat heiligdom in myne tent gebragt;
 En zonder dat ik op dat middel heb gedacht.
 705 Ik zweer u Nizus by de magt van onze Goden,⁷⁰⁵
 By hunne altaaren, hunne orakels en geboden,
 Dat ik onschuldig ben in dezen tempelroof.

NIZUS

Uw openhartigheid eischt dat ik u geloof.
 Maar kent gy hem, van wien gy 't Heilschildt hebt ontfangen?

689 *moortpriet*: dolk.

700 *zonder meer gevolg*: zonder gevolg (in de vorm van soldaten); *de kracht van 't gout*: ook
 Ismene had de priesters al van 'goutzucht' beschuldigd, vs. 418.

705 *onze Goden*: de goden die wij beiden vereren.

MINOS

- 710 Neen, prins, maar d'oorzaak van uw ramp houde ik gevangen.⁷¹⁰
Die kan ik u aanstonts vertoonen, zoo 't u lust.

NIZUS

Wel aan.

Minos luistert Agénor iets in 't oor die daar op naar binnen gaat.

MINOS

Gy zult haar zien.

NIZUS

Dit stelt mijn hart gerust.⁷¹²

Laat my in dezen staat noch eene beê verwerven,⁷¹³

Dan zal ik, welvoldaan, voor myne muuren sterven.

- 715 Gy weet, waar toe de wraak my door dien roof verplicht.
Vergun my, dat ik hem doorstoote in uw gezigt.⁷¹⁶

FOKUS

Bevlek uw handen niet. laat my de gunst genieten,

Dat ik 't meinedig bloet, ô Minos, mag vergieten.

Die gunst verwacht ik van uw edelmoedigheid:

- 720 Zy stemt in myn verzoek, en vloekt dit eerloos feit.⁷²⁰

Laat dan een offer voor Androgeos bereiden,

En my voor 't oog van 't heir naar 't wraakaltaar geleiden:

Daar zal ik d'offerbyl noch kussen, en vol moet

De doodbus van uw zoon verzoenen door myn bloet.⁷²⁴

MENTOR

- 725 Zy nadert.

710 *d'oorzaak van uw ramp*: Rotgans laat Minos met opzet deze omschrijving bezigen om even later zonder vermoedens te wekken *haar* te kunnen gebruiken (in vs. 712); vgl. *hem* in vs. 716: dat een vrouw een dergelijk verraad zou kunnen plegen, lag blijkbaar buiten de grenzen van het geloofwaardige.

712 *luistert* (in de regieaanwijzing): fluistert.

713 *staat*: situatie; *beê*: verzoek, nl. de inwilliging ervan.

716 *in uw gezigt*: voor uw ogen.

720 *stemt*: stemt toe.

724 *doodbus*: urn met de as van het verbrande lichaam.

Zesde toneel

MINOS, NIZUS, FOKUS, SCILLA, DORIZE, MENTOR, AGÉNOR, LYFWACHT

NIZUS,

Scilla ziende

Ach! ik schrik!

FOKUS,

Scilla ziende

Waar voert ons 't nootlot heene!

NIZUS

Myn dochter, groote Goôn!

FOKUS

De zuster van Ismene!

MINOS,

tegen 't gevolg

Laat ons alleen. geleidt de vorsten naar 't vertrek.

Zevende toneel

MINOS, SCILLA, DORIZE

MINOS

Ik sta verstomt, en schrik, daar ik uw naam ondek.⁷²⁸
Hebt gy Alkathoë verraaden en uw vader?

SCILLA

730 Gy treedt te rug, myn heer. neen, Minos, kom vry nader.
Gy deisde niet, toen ik, door 't Godtgewyde pandt,⁷³¹
U Nizus rykstaf schonk, en kroonde met myn handt.

728 *daar:* nu.

731 *deisde:* schrokt terug.

Of vreest gy, dat ik u de kroon weêr zoek t'ontrukken?
Ik tracht haar vaster op uw vorstlyk hoofdt te drukken.

735 Dies wyk niet voor een vrou, die u zoo dier verpligt.⁷³⁵
Ontstelt, nu gy my kent, myn byzyn uw gezigt?

MINOS

Ik weet niet, of ik waake of droome in die vertoning.
Wat wacht gy voor dien dienst? wat giften, wat beloning?
Hadt ik aan u verdient, dat ik die gunst genoot?

740 Gy voert my op den troon, uw vader in zyn doodt.

SCILLA

Kan ik de redenen, waar door ik wierdt bewoogen,⁷⁴¹⁻⁴⁸
Niet melden met myn mondt, zoo lees haar uit myne oogen.

MINOS

Gy spreekt een duistre taal.

SCILLA

Gy ziet, maar houdt u blindt

MINOS

Ik vat uw mening niet.⁷⁴⁴

SCILLA

Hebt gy dan nooit bemint?

735 Ontwijk daarom niet een vrouw, aan wie u zulke dure verplichtingen hebt.

741-48 Vgl. voor deze passage mijn artikel in NTg. 58^e jg. (1965), blz. 366-73. Als meisje kan Scilla niet het initiatief nemen bij een liefdesverklaring; zij wil naar haar liefde en om haar liefde gevraagd worden en tracht Minos die vraag in de mond te leggen. Minos blijkt aan deze absurde mogelijkheid van Scilla's liefde niet gedacht te hebben en daarom moet Scilla langs indirecte weg (vs. 744: 'Hebt gy dan nooit bemint?') over haar liefde spreken. Daarmee gaat ze naar haar eigen besef al te ver voor een meisje (vs. 745: 'Helaas! kan ik my klaarder uiten?'). Het motief van de sprekende ogen is in Rotgans' oeuvre stereotiep.

744 *mening*: bedoeling.

MINOS

745 Gy mint my dan?

SCILLA

Helaas! kan ik my klaarder uiten?

Gy vergt my woorden, die door maagdeschaamte stuiten

Op myne ontroerde tong; daar gy in dezen staat

't Geheim van myne ziel ontdekt uit myn gelaat.

Zult gy nu dankbaar zijn? zal ik myn loon verwachten?

750 Erken den dienst, en schenk...⁷⁵⁰⁻⁵²

MINOS

Ik zal myn pligt betrachten:

En mogelyk zult gy aanschouwen dezen dag,

Prinses, hoe veel de min op myn gemoedt vermag.

Vaar wel.

Achtste toneel

SCILLA, DORIZE

SCILLA

Wat zal ik van dat duister antwoordt denken?

DORIZE

Ach! die verklaring zal uw eer en aanzien krenken,⁷⁵⁴

755 Zoo Minos u veracht. wat hebt gy uitgevoerd?⁷⁵⁵

SCILLA

Myn hart, Dorize, door zyn koel onthaal ontroert,⁷⁵⁶

Voorzegt zyn weigering. die trotse zal my hoonen,

En tegens myne min zich zelf afkeerig toonen.

Getrouwe, geef my raad.

750-52 Minos drukt zich dubbelzinnig uit, zodat Scilla, al laat de koele reactie geen twijfel over, ondanks alles in blinde liefde blijft hopen.

754 *die verklaring*: de liefdesverklaring die Scilla heeft afgelegd.

755 *u veracht*: uw liefde verwerpt.

756 *ontroert*: verbijsterd.

DORIZE

Ik weet geen raadt, mevrou.

- 760 Ik ben zelf hopeloos, en deele in uwen rou.⁷⁶⁰
Men spreekt van offeren. ik vrees voor zwarigheden.

SCILLA

ô Goden! wordt gy ooit bewoogen door gebeden,
Ziet neder uit uw' troon, verlost my van myn smart
Door een gewenschte doodt, of schenkt my Minos hart.

Einde van het tweede bedryf

Derde bedryf

Eerste toneel

MINOS, MENTOR

MENTOR

- 765 Heeft Scilla, met de kroon, haar hart u opgedraagen?⁷⁶⁵
En kan u deze gift in uw triomf behaagen?
Zult gy haar op de vloot meêvoeren over Zee,
En kroonen in de plaats van uw Pasifaë?

MINOS

- Ik haar beminnen? neen. hoe doolen uw gedachten!
770 Kunt gy die lafheit van myn groote ziel verwachten?⁷⁷⁰
Zy zet my wel een kroon door minnedrift op 't hoofd,
Maar 't is een kroon, daar zy haar vader van berooft.
De baatzucht heeft op 't hart der vorsten wel vermogen.⁷⁷³

760 *rou*: wanhopig verdriet.

765 De vraag vat naar klassicistisch gebruik het voorafgaande in het aan de gang zijnde gesprek samen.

770 *lafheit*: karakterloosheid.

773 Vgl. ook vs. 777 en 844-48; 'baatzucht', in samenhang met heerszucht, wordt als een neutrale eigenschap door Minos onveroordeeld gelaten; blijkbaar doet dit defect geen aanslag op zijn zelfrespect, het hoort er eenvoudig bij; *vermogen*: sterke invloed.

- 't Verraadt schynt, om 't genot, bekoorlyk in onze oogen.⁷⁷⁴
 775 Maar die, op hoop van gunst, dat schandig stuk begaat,
 Wordt van een eedle ziel gelastert en versmaadt.⁷⁷⁶
 't Gebiedt van Nizus kan myn heerschlust wel bekooren;⁷⁷⁷
 Maar Scilla, die my kroont, heb ik myn haat gezworen.
 'k Min echter, Mentor, en een aangename brandt⁷⁷⁹
 780 Verspreidt haar vonken door uw konings ingewandt.⁷⁸⁰
 De schoone, die ik tracht als gemalin t'ontfangen,
 Houdt, daar ik in mijn tent haar kerker, my gevangen.⁷⁸²
 Ik wordt, gedreeven door een tomeloze min,
 Terwyl ik triomfeer, de slaaf van myn slavin.
 785 Zy is uit eenen stam met Scilla voortgesprooten,
 Maar heeft haar vaders val, als Scilla, nooit beslooten.
 Haar ziel, zoo zuiver als haar onbevlekt gelaat,
 Wierdt nooit door wulpse min bezoedelt met verraadt.⁷⁸⁸
 In 't kort, Ismene, die den rykstroon moet betreden,
 790 Als Nizus outste spruit, van ieder aangebeden
 Om haar volmaaktheit, wordt verheerlykt in myn hart.
 Ontrouwe Scilla, gy veroorzaakt my die smart:
 'k Heb die prinses door u in myne magt gekreegen.

MENTOR

Ik heb die min voorzegt; maar ben met u verlegen.⁷⁹⁴

MINOS

- 795 Zy is alreê verlooft, gelyk 't gerucht ons meldt.

774 *schynt*: doet zich voor; *'t genot*: de vruchten, resultaten ervan.

776 *gelastert*: veracht.

777 *'t Gebiedt*: de heerschappij.

779 *echter*: desondanks.

780 *ingewandt*: innerlijk.

782 Minos drukt zich paradoxaal uit; vgl. vs. 784; *daar*: terwyl.

788 *wulpse min*: lichtzinnige liefde (om de manier waarop Scilla die in haar verraad en in haar liefdesverklaring heeft uitgeleefd, alle grenzen van het betamelijke te buiten gaande).

794 *verlegen*: in verlegenheid.

MENTOR

Zy heeft een minnaar, maar hy is in uw geweldt.⁷⁹⁶
 De krygsheldt, die zoo braaf Alkathoë verweerde,⁷⁹⁷
 En steeds uw stormbanier van zyne muuren keerde,
 Heeft haar door dienst op dienst tot wedermin verpligt.
 800 Die hinderpaal, myn heer, van zulk een groot gewigt,
 Maakt my als hopeloos, en zal uw oogmerk stuiten.

MINOS

Uw vrees is wel gegrondt.

MENTOR

Wat zult gy dan besluiten,
 Indien zy Fokus blyft getrou, en u veracht?⁸⁰³
 Of gy most tegens haar u dienen van uw magt.⁸⁰⁴

MINOS

805 De dwang is hatelyk in hooggebore zielen.⁸⁰⁵
 De Goden zelfs, waar voor wy menschen nederknielen,⁸⁰⁶
 Gebieden ons omhoog de vryheit van 't gemoedt.

MENTOR

Wat raadt dan voor uw min? wat middel keurt gy goedt?

MINOS

'k Zal haar stantvastigheid beproeven door myn smeeken.⁸⁰⁹
 810 Maar is 't versteende hart door vleien niet te breeken:⁸¹⁰
 Dan zal myn gramschap, door de min gewekt, in 't endt
 Uitbarsten, Mentor, met een doodlyk dreigement.
 Myn lyfwacht!

796 *geweldt*: de formulering van Mentor lijkt te suggereren dat Fokus genegeerd kan worden, maar uit het vervolg blijkt toch anders (vs. 800 e.v.).

797 *verweerde*: verdedigde.

803 *u veracht*: uw liefde afwijst.

804 *tegens haar*: tegen haar wil.

805 *hatelyk*: verwerpelijk.

806 *zelfs*: zelf.

809 *stantvastigheid*: nl. in haar liefde voor Fokus.

810 *vleien*: vriendelijke taal.

Twede toneel*MINOS, MENTOR, AGÉNOR, LYFWACHT***MINOS**

Haal terstont Ismene voor myne oogen.

Maar zeg haar, dat ik door haar rampen ben bewoogen.

815 Dat ik haar trooster wil verstreken in 't verdriet.

Datze onbeschroomt verschyne.⁸¹⁶**AGÉNOR**

Ik doe dat gy gebiedt.

Derde toneel*MINOS, MENTOR***MINOS**

Ach! Mentor, mogt ik haar beweegen door myn klagten!

ô Hemelgoden, die myn lyden kunt verzachten,

Gy, die het minnevier door uw vermogen voedt,

820 Ontsteekt haar hart, of dooft de vlam in myn gemoedt!⁸²⁰En gy, myn zuchten, die getuigen zult verstreken⁸²¹Der minnewonden, die myn spraaklit zal ontdekken,⁸²²

Verlaat uw kerker, barst ten bangen boezem uit,

En helpt my, zoo de stem op Minos lippen stuit.

825 Aanschou, getrouwe vriendt, uw koning, door 't bezwaren⁸²⁵

Geslingert, als een kiel door 't bruischen van de baaren;

Terwyl de stormwind loeit, en dreigt in zulk een noodt

Den Zeeman, die vast beeft, met een gewisse doot.⁸²⁸

Myn liefde, een schip gelyk, zal vrees ik, nimmer landen,

830 Maar op een klip vergaan, of bank van wanhoop stranden.

816 *dat*: wat.820 *of dooft de vlam in myn gemoedt*: alternatief, dat ons ook iets van Minos' 'redelijkheid' doet vermoeden.821 *die getuigen zult verstreken*: die als bewijzen zult dienen.822 *spraaklit*: omschrijving voor 'tong.'825 *'t bezwaren*: de bekommernis.828 *vast*: steeds maar, aldoor.

MENTOR

De vrees geeft aan de vrucht van 't oogmerk meer vermaak.⁸³¹

MINOS

Maar zy voorzegt ons meest den uitslag van de zaak.⁸³²

Zy blyft my by: ik kan haar werking niet bepaalen.⁸³³

MENTOR

Veel schooner blinkt de zon van voorspoedt met haar stralen,⁸³⁴⁻³⁵

835 Wanneer zij dringt door damp van hinderpaalen heen.

Maar, prins, Ismene komt.⁸³⁶

Vierde toneel

MINOS, ISMENE, ARSINOË, MENTOR, AGÉNOR

MINOS

tegen 't gevolg

Men laate ons hier alleen.

Prinses, ik hoop, dat gy myn vryheit zult verschoonen.⁸³⁷

Ik heb u hier by my ontboden, om te toonen

Dat ik uw ramp beklage, en deele in uw verdriet.

840 't Is waar, de tekens van uw vaders ryksgebiedt,⁸⁴⁰

Zyn staf en tullebandt zyn my door Scillaas laagen⁸⁴¹

(Een misdaadt, die myn hart moet vloeken) opgedraagen.⁸⁴²

831 Als er vrees voorafgegaan is, geniet men na het bereiken van het doel meer van het behaalde resultaat; vgl. vs. 834-35.

832 *meest*: doorgaans.

833 *haar werking niet bepaalen*: de kracht, de 'activiteit' ervan niet bedwingen.

834-35 Stereotiepe wending in Rotgans' oeuvre.

836 *prins*: vorst; *komt*: nadert.

837 *vryheit*: vrijmoedigheid.

840 *tekens*: attributen; *ryksgebiedt*: koninklijke heerschappij.

841 *tullebandt*: hoofdbedekking van de vorst als teken van zijn waardigheid; voor dezelfde zaak bezigt Rotgans op het voetspoor van Vondel ook wel het woord 'sluierkroon' (*Eneas en Turnus*, vs. 1495); vgl. vs. 852.

842 *vloeken*: vervloeken.

- Zy boodt my dat geschenk van zelf vrywillig aan.⁸⁴³
 Myn voordeel wilde niet dat ik dat af zou slaan.
 845 Dat eigen voordeel, als gy weet, kan elk bekooren.⁸⁴⁵
 De zucht tot hoogheit is den menschen aangeboren.
 Begeerte, indien zy 't wit, waar op zy doelt, ontmoet,⁸⁴⁷
 Keurt alle middelen, die zy gebruikt, voor goedt.
 Het lot heeft door uw val, ô schoone, my verheven.
 850 'k Beroove u van een kroon, maar kanze u wedergeeven.
 Ja schoon gy schynt ontbloot van vaders heerschappy,
 Ontfang de kroon en staf van Nizus weêr van my.

ISMENE

- Ik kan uw mening uit uw woorden niet begrypen.⁸⁵³
 De wraakzucht dwong uw vuist om 't oorlogsstaal te slypen.
 855 Gy hebt uw vaanen voor Alkathoë geplant,
 De schichten op den muur geworpen met uw handt,⁸⁵⁶
 En ons na lang beleg, ontbloot van 's hemels zegen,
 Door zusters tempelroof, in uw geweldt gekreegen:
 En gy verwareloost de vrucht dier zegepraal!
 860 Waar toe der helden bloet vergooten door uw staal,
 En zoo veel maanden tydts, met afgematte leden,
 Door slag op slag verzwakt, voor uw belang gestreden;
 Indien de krygstriomf u zoo mishaaft, dat gy
 Uw overwinning en de kroon weêr schenkt aan my?

MINOS

- 865 Die zege zal my nooit behaagen, maar verveelen,⁸⁶⁵
 Indien het my mislukt, haar vrucht met u te deelen.
 Ik ben verwinnaar, maar ik leg myn krygsgeweer,
 Als overwonnen, voor de schoone Ismene neêr.
 Gy hebt van myn gemoedt de zege wechgedraagen.⁸⁶⁹

843 *van zelf vrywillig*: ongevraagd en ongedwongen.
 845 Vgl. vs. 773 en de aant. daarbij.
 847 *'t wit*: het doel; *doelt*: mikt; *ontmoet*: vlak bij zich heeft.
 853 *mening*: bedoeling.
 856 *schichten*: speren.
 865 *verveelen*: onaangenaam zijn.
 869 Gij hebt over mijn hart gezegevierd.

ISMENE

- 870 Ach! wat ontdekt gy my! kan ik uw oog behaagen?
 Hebt gy geen echtgenoot? denk Minos aan uw trou.⁸⁷¹

MINOS

- Ik hadt Pasifaë verkooren tot myn vrou;
 Maar mag die snode nu met recht een scheidbrief geeven:
 Zy heeft myn bedt bevlekt door haar oneerbaar leven,
 875 En schriklyk overspel, de wereldt door berucht:
 Dat tuigt gansch Kretelandt, en die vervloekte vrucht,⁸⁷⁶
 Het monster, dat ik in myn ryk houde opgeslooten.
 Schenk my uw hart. ik heb d'onkuische lang verstooten.

ISMENE

- Gy eischt een gift van my, die my niet toebehoort.
 880 De zaak is u bekend. prins Fokus heeft myn woordt.
 Zou ik meinedig zyn? zou ik myn trou verzaaken?
 Bedenk wat gy my vergt: gy zoudt myn handel wraaken.⁸⁸²
 Ik merk, gy toetst myn deugdt: maar myn stantvastigheid⁸⁸³
 Maakt my uwe achting waardt. vergunme, dat ik pleit
 885 Eerst voor een gemalin, die gy hebt uitverkooren,
 En dan voor hem, dien ik getrouheit heb gezworen.
 Herroep uw liefde, prins, omhels uw koningin,⁸⁸⁷
 En sta my toe, dat ik myn bruidegom bemin.

MINOS

- Hoe, meent gy, dat ik tracht den grondt van uw gepeinzen⁸⁸⁹
 890 Te peilen, door een vondt van my verliefdt te veinzen?⁸⁹⁰
 Myn zuchten dienen, als getuigen van myn smart.
 Myn oog ontdekt u zelf den toestant van myn hart.⁸⁹²

- 871 *trou:* (belofte van) huwelijksrouw.
 876 *tuigt:* getuigt; *die vervloekte vrucht:* de Minotaurus, geboren uit Pasifaë's ontucht met een stier.
 882 *handel:* gedrag; *wraaken:* afkeuren.
 883 *gy toetst myn deugdt:* gij stelt mijn deugdzaamheid op de proef.
 887 *prins:* vorst.
 889 *Hoe:* wat!
 890 *vondt:* list.
 892 Ook de ogen van een man spreken duidelijke taal; vgl. vs. 741-48 en de aant. daarbij.

Ei volg my, daar ik keer, bekranst met krygslaurieren.⁸⁹³

Gy zult myn zegekoets by 't juichent volk versieren,⁸⁹⁴

- 895 Doch niet als een slavin, van eere en staat berooft,
Met ketens om den arm, maar met de kroon op 't hoofd.

ISMENE

'k Wil liever ongekroont met mynen bruigom leeven,

Dan dat ik, door uw min tot koningin verheven,

Om myn geschonde trou verlaaten van de Goôn,

- 900 Gegeesselt van myn hart, zou quynen op den troon.

MINOS

Neen, voeg uw hart naar 't lot. verheerlyk uwe landen.⁹⁰¹

Verzeker Nizus heil door onze bruiloftsbanden.

Behou een vader, u zoo waardt, en al uw bloet;⁹⁰³

Zoo quyt gy door een proef van vroomheit uw gemoedt.⁹⁰⁴

- 905 De Goden hebben u door my wat groots beschoren.

Verkies, omhels een vorst, uit Jupiter geboren.⁹⁰⁶

De schoone Europe, door de wereldt zoo vermaardt,⁹⁰⁷

Heeft my, van hem bevrucht, in Kretelandt gebaart.

ISMENE

De prins, dien ik verkoos, is uit de rechte loten⁹⁰⁹⁻¹²⁹⁰⁹

- 910 Van dien doorluchten stam, zoo wel als gy, gesprooten:

Egine, 't pronkjuweel van 't vrouwelyk geslacht,

Heeft, als de wereldt weet, zyn vader voortgebragt.

Ik zwoer dien heldt myn trou, en zal hem nooit verlaaten.

Om dat ik hem bemin, moet ik u doodlyk haaten.

- 915 Verg myn stantvastigheit niet meer. laat my alleen,

Dat ik de rampen van myn vorstlyk huis beweene.

893 *daar*: daar waar.

894 *versieren*: luister bijzetten.

901 *verheerlyk uwe landen*: zorg voor de roem van uw land.

903 *bloet*: bloedverwanten.

904 Zo volgt ge de inspraak van uw hart door een bewijs te leveren van vroomheit (bestaande in zorg voor de eigen familie).

906 *uit Jupiter geboren*: Minos was een zoon van Jupiter en Europa.

907 *door de wereldt*: de hele wereld door.

909-12 Fokus is een kleinzoon van Jupiter; Aeacus is de zoon van Jupiter en Aegina.

909 *rechte*: echte.

MINOS

Neen, spaar die traanen vry. laat my myn klagten uiten,⁹¹⁷

Indien uw weigering volhardt myn hoop te stuiten.

De hoofazuil van uw huis, door myn triomf gevelt,⁹¹⁹

920 Wordt in uw zegepraal door onze trou herstelt.⁹²⁰

ISMENE

Ik wraak die zege meer dan onze nederlaagen.⁹²¹

Dat ik uw hart verwon, kan my alleen mishagen.

Herroep uw vyantschap; ik streel haar in myn zin.⁹²³

Maar niets verveelt my meer in 't onheil dan uw min.⁹²⁴

MINOS

925 Hoe kan u voor myn gunst myn vyantschap bekooren?⁹²⁵

Zy schenkt uw hoofdt een kroon. wat wacht gy van myn toren?

ISMENE

Die gunst vervolgt myn keur en vryheit van 't gemoedt.⁹²⁷

Zy rooft door haar geschenk myn allerhoogste goedt.⁹²⁸

MINOS

Ik voel myn gramschap door uw weigering ontsteeken.

930 Bedenk u wel: gy hoort een overwinnaar smeeken.

Kryg mededogen, of beproef wat ik vermag.⁹³¹

'k Zal om Androgeos te wreken, dezen dag

917 *vry*: gerust (aldus meermalen).

919 *De hoofazuil van uw huis*: het hoofd van uw geslacht, uw vader.

920 *in uw zegepraal*: met en door uw zegepraal over mijn hart; men lette op de tegenstelling tussen Minos' triomf (vs. 919), die de zuil velde, en Ismenes overwinning, die hem weer oprichten kan; *onze trou*: ons huwelijk.

921 *wraak*: verafschuw.

923 *Herroep*: roep terug; *ik streel haar in myn zin*: ik geniet daarvan bij de gedachte eraan.

924 *verveelt*: hindert.

925 *voor*: in plaats van; *gunst*: genegenheid.

927 *myn keur*: mijn vrije keus, mijn vrijheid om zelf te beslissen (zo meermalen); *vryheit van 't gemoedt*: tevoren (vs. 807) door Minos zelf als een goddelijk recht aangewezen.

928 Men lette op de paradox: door haar geschenk (de kroon) berooft uw liefde mij van mijn hoogste goed (de vrijheid om zelf te kiezen).

931 *beproef*: ondervind.

- Een offer slachten naar myn vaderlyke zeden:⁹³³
 De toestel wordt bereid met alle plegtigheden.⁹³⁴
 935 Zoo gy hartnekkig blyft, zult gy uw vader, of
 Uw minnaar voor de byl zien knielen in het stof.
 Maar 't staat aan u, wien gy behouden wilt in 't leven.
 Den ander zal uw mondt, als rechter, vonnis geeven.
 Dit wil ik, en nog meer; want die de doodt ontgaat,
 940 Zal met u myn triomf geleiden langs de straat,
 Geketent aan myn as. wordt gy noch niet bewoogen?⁹⁴¹
 Welaan, zy zullen straks verschynen voor uwe oogen.
 Gy moet een van hun twee verwyzen. kies mevrou,⁹⁴³
 Of spaar hen beide, 't staat aan u, door onze trou.⁹⁴⁴

Vyfde toneel

ISMENE,

alleen

- 945 ô Hemel kan uw oog die gruwelen aanschouwen?
 Moet ik een vader, om een minnaar te behouwen,
 Ten offer doemen, of om hem myn mingenoet,
 Door zulk een wreedt bevel, verwyzen tot de doodt?
 Waar heen ontroerde ziel? zoudt gy natuur verzaaken,⁹⁴⁹
 950 En aan een vadermoordt u zelve schuldig maaken,
 Of doen de liefde door uw offerkeur geweldt?
 Neen, sterf, Ismene, sterf, eer gy dat vonnis velt.

- 933 *naar myn vaderlyke zeden*: zoals ik als vader behoort te doen (?), naar de gewoonte van mijn voorvaderen (? : Minos' vader was Jupiter!).
 934 *De toestel*: alles wat 'toe-gesteld', ingericht, moet worden om te offeren: altaar, offerdieren, brandhout.
 941 *myn as*: mijn zegewagen; *wordt gy noch niet bewoogen*: raakt ge nog niet aan het weifelen.
 943 *verwyzen*: ter dood veroordelen.
 944 *onze trou*: ons huwelijk.
 949 *Waar heen*: Ismene roept zichzelf tot de orde door een volkomen ander besluit: ze zal zelf sterven; *ontroerde*: verbijsterde, in verwarring geraakte; *natuur*: de natuurlijke verbondenheid (hier: van het kind met de vader).

*Sesde toneel**ISMENE, ARSINOË***ISMENE**

Ach! myne Arsinoë, getrouwe, help my klaagen.

ARSINOËWie zou niet zuchten om onze algemene plaagen?⁹⁵⁴

955 Men hoort door Minos heir een vrolyk feestgeschal.

Hy plant zyn zegevaan op koning Nizus wal.

Zyn vlaggen waajen van de kerk- en torentranssen.

Zyn helden gaan ten rei, gekroont met lauwerkranssen.

't Kretenzer oorlogsvolk verrykt zich met den schat

960 Van 't vorstelyk paleis, en plondert in de stad;

Ja rooft al 't heiligdom uit onze tempelzaalen,

't Gewyde koorgewaadt, de blinkende offerschaalen,⁹⁶²

En wierookvaten en altaaren, zwaar van goudt.

Al dat den disch versiert, wanneer men hoogtydt houdt,⁹⁶⁴965 Bekoort den plonderlust der woedende soldaaten:⁹⁶⁵

Zy zingen Minos lof en zege langs de straaten.

Hier buiten woelt en draaft de priester voor de tent,

Daar 't offer wordt bereit.

ISMENE

Die zaak is my bekend.

Dat offer, groote Goon! dat offer raakt my nader,

970 Dan gy, Arsinoë...⁹⁷⁰**ARSINOË**

Prinses, ik zie uw vader.

954 *algemeene plaagen*: rampen die allen gelijkelijk treffen (Arsinoë weet nog niet van de 'persoonlijke' ramp van Ismene).962 *koorgewaadt*: kostbare priestergewaden.964 *hoogtydt houdt*: feest viert.965 *woedende*: zich dolzinnig uitlevende.

970 Ismene breekt haar zin door hevige emotie af.

Zevende toneel*NIZUS, ISMENE, FOKUS, ARSINOË***ISMENE**

Ter quader uur, helaas! zie ik u wederom,
Myn vader; ach! wat ramp! wat ramp! myn bruidegom!

NIZUS

Myn dochter, troost u in d'elenden, die ons drukken.

ISMENE

Gy zyt noch onbewust van alle onze ongelukken.⁹⁷⁴

FOKUS

975 Myn waarde, neem geduldt. de hemel keurt dit goedt.

ISMENE

Is u bekend, myn heer, hoe fel ons nootlot woedt?

NIZUS

Wy zyn in 's vyandts magt. myn stadt is ingenomen.
Wat weet gy?

ISMENE

Noch een ramp, die ons zal overkomen.

NIZUS

Is 't niet genoeg? ik ben ontbloot van staf en kroon.

FOKUS

980 Wat wil de vyandt meer?

ISMENE

Hy mint my.

FOKUS

Groote Goôn!

974 *onbewust van*: niet bekend met.

ISMENE

En noch ontbreekt'er iets, dat ik aan u moet melden.
Hy wil een van u beide opoffren.⁹⁸²

FOKUS

Wien zal 't gelden?

ISMENE

Ik zelf moet een van u verwyzen tot de doodt,
Zoo ik my niet aan hem verbinde als echtgenoot.

FOKUS

985 Wat straf zal hy voor hem, die 't leven houdt, bereiden?

ISMENE

Die moet met my geboeit zyn stasikoets geleiden.

NIZUS

Wel staat de keur aan u, myn waarde dochter, kom,
Verwys uw vader vry, maar spaar uw bruidegom.
Laat my, als 't offer voor uw trouwe liefde slachten.

990 Leeft beide en hoopt: wie weet, wat lot u staat te wachten.

FOKUS

Hoe zou ik leeven, om, met ketenen belaân,⁹⁹¹

Aan myn verwinnaars as in zyn triomf te gaan?⁹⁹²

Zou ik by 't feestgewoel door Minos zegeboogen

Ismene, als krygsslavin, zien treden voor myne oogen,

995 En onder 't juichent volk, bekleedt met feestgewaadt,

Haar traanen aan myn zy zien vloejen langs de straat?

Neen stryk het vonnis van myn doodt: bepaal myn lyden,⁹⁹⁷

En laat uw keur myn oog van dat gezicht bevryden.

982 *opoffren*: ten offer brengen (letterlijk).

991 *Hoe*: hoe!

992 *as*: zegewagen; *trionf*: triomftocht.

997 *stryk*: vel; *bepaal*: beperk, maak een einde aan.

ISMENE

- Hoe wilt gy knielen, prins, voor Minos wraakaltaar,⁹⁹⁹
 1000 En, met den offerbandt gevlochten om uw haar,
 Uw hoofd op myne keur aan 's priesters slachtmes bieden,
 Om al de rampen van uw minnares t' ontvliden?
 Is dit beminnen, daar gy in den hoogsten noodt¹⁰⁰³
 Uw bruidt lafhartig wilt verlaaten door de doodt?
 1005 Of hebt gy my alleen uit staatzucht aanbeden,¹⁰⁰⁵
 Om na myn vaders doodt door my ten troon te treden?
 En schonk de glans der kroon en opperheerschappy
 Al die bekoorlykheên, die gy zoo roemde, aan my?

FOKUS

- Waar wordt gy heen gevoert, prinses, door uw gedachten?
 1010 Zou ik een kroon meer dan uw deugd en schoonheit achten?¹⁰¹⁰
 Verdenk myn liefde niet van die lafhartigheid.
 Die deugd, die schoonheit, die alom haar glans verspreidt,
 Dat onbevlekt juweel kan my alleen behaagen.
 Ik heb aan u myn trou in voorspoedt opgedraagen.
 1015 Myn liefde wankelt niet. ô neen! geen tegenspoedt
 Verzet die zuivre drift in myn oprecht gemoedt.¹⁰¹⁶
 Maar overweeg 't besluit van myne doodt wat nader:¹⁰¹⁷⁻¹⁸
 Ik leef voor u, maar 'k sterf, Ismene, voor uw vader.

ISMENE

- Wel, zoo gy voor my leeft, en ik u noch behaag:
 1020 Zoo geef daar blyken van in deze nederlaag.
 Leef, om door reden 't vier in Minos borst te dooven;¹⁰²¹
 Of anders leef, om myn stantvastigheid te looven.¹⁰²²

999 *Hoe*: hoe!

1003 *daar*: nu.

1005 *staatzucht*: de Vondeliaanse term voor 'machtsbegeerte'.

1010 *deugd en schoonheit*: in Ismene zijn innerlijke en uiterlijke schoonheit naar renaissancistisch ideaal verenigd.

1016 *drift*: hartstocht, maar in positieve zin.

1017-18 Maar bedenk wat de consequenties zijn van mijn dood; als ik in leven blijf is dat voor ú van betekenis, als ik sterf houdt dat in dat uw vader in leven blijft.

1021 Blijkbaar acht Ismene Minos hoog genoeg om de mogelijkheid van verandering in zijn gezindheit door invloed van de rede te zien; voor de tweede maal in het spel wordt Minos' zelfoverwinning aangekondigd (vgl. vs. 820).

1022 Ismene zinspeelt op haar besluit om zelf te sterven.

Achtste toneel

NIZUS, SCILLA, ISMENE, FOKUS, DORIZE, ARSINOË

SCILLA.

tegen Dorize

Ik zie myn vader; laat ons keeren.

NIZUS

Neen, hou stant,

Ontaarde dochter, die uw eigen vaderlandt,

1025 Uw vader, zuster en haar minnaar, door uw daaden,
(Wie weet daar d'oorzaak van?) zoo trouloos hebt verraaden.

Heb ik u voortgebragt, ô schantvlek van myn kroon!

Heb ik u 't levenslicht geschonken naast de Goôn,

Om voor de gunst, die gy onwaardig hebt genooten,

1030 Uw vader van den troon en in zyn graf te stooten?

Want Minos, die de wraak heeft in zyn hart geprent,

Verwacht my buiten, om te slachten voor zyn tent:

Daar hebt gy 't lykhout by myn leven al ontstookten.

Maar beef, wanneer myn schim zal om uw nachtkoets spookten,¹⁰³⁴

1035 En toonen in de wondt, tot schrik van uw gemoedt,

Het vonnis van uw straf getekent met myn bloet.

Dat bloet, dat ik wel eer zoo moedig, onder 't blaaken

Der oorlogstoorts, vergoot, om u beroemt te maaken;

Waar door ik uwe rust verzekerde en myn troon;¹⁰³⁹

1040 Wordt door uw handt geplengt, tot zoen van Minos zoon.¹⁰⁴⁰

Vergaâr dat dierbaar bloet, als 't vloeit by gansche straaLEN¹⁰⁴¹

Uit myn gekurven hals, in 's priesters offerschaalen:

Drink dat voor nektar in: ja, boet uw moortlust vry,¹⁰⁴³

Verkoel daar door den gloedt van uwe razerny.

1034 *nachtkoets*: bed.

1039 *verzekerde*: beveiligde.

1040 *zoen*: verzoening.

1041 *dierbaar*: kostbaar.

1043 *boet*: bevredig.

- 1045 Maar neen, myn yver dwaalt. gebruik die zuivre plassen,¹⁰⁴⁵
 Rampzalig schepsel, om uw schantvlek af te wasschen:
 Zy bleeven zonder smet, tot roem van myn geslacht;
 Maar uw geboorte heeft hun' smetten voortgebragt.
 Gy hebt de stof onteert waar uit gy zyt gesprooten.
- 1050 Ik daage u voor 't gerecht. de vierschaar wordt ontslooten,¹⁰⁵⁰
 Waar in Gerechtigheit geblindt de weegschaal houdt:¹⁰⁵¹⁻⁵²
 Zy weegt uw misdaadt naar de rampen die zy brouwt.
 Geveinsde vroomheit heb ik onbedacht verheven,¹⁰⁵³
 En 't heiligdom betrouwt met myn gebiedt en leven.¹⁰⁵⁴
- 1055 Gy hebt myn oog verblindt, dat nu zyn doling ziet:
 Maar uw vermomde deugdt bedriegt de Goden niet.¹⁰⁵⁶
 Die Goden waakten voor myn Koningklyke staaten,¹⁰⁵⁷
 Zoo lang 't geheiligt Schildt, van al' myne onderzaaten
 Geviert, verheerlykt, in den tempel wierdt bewaart.
- 1060 Geen oproer, geen geweldt, noch Minos oorlogszwaardt
 Hadt ons gedwongen om de vesting op te geeven,
 Waart gy, ondankbaar kindt, uw landt getrouw gebleeven.
 Al 't volk, gehoorzaam aan myn tucht en oorlogswet,¹⁰⁶³
 Stondt pal by 't klinken der Kretenzer stormtrompet.
- 1065 De hemel vocht met ons, begunstigde myn degen,
 En kroonde reis op reis den uitval met zyn zegen.
 Nu wordt myn ryk verwoest. nu stort myn zetel in;
 Dien gy de zuil ontruikt, bedekte vyandin.
 Hoe teêr beminde ik u, zelfs van uw kintsche dagen!
- 1070 Ach! Scilla was my waardt, myn lust, myn welbehagen,¹⁰⁷⁰
 De hoop, de troost, de vreugdt van mynen ouden tydt.¹⁰⁷¹
 Hoe heb ik u omhelst, wanneer ik trok ten strydt,
 En zuchtende afscheit nam! hoe wierdt myn hart bewoogen,
 Als ik de traanen maar zag vloeien uit uwe oogen!

1045 *myn yver dwaalt*: in mijn heftigheid vergis ik me.

1050 *vierschaar*: rechtbank.

1051-52 traditionele personificatie van de Justitia met blinddoek en weegschaal.

1053 *Geveinsde vroomheit*: in de persoon van Scilla, die als priesteres optrad.

1054 *'t heiligdom*: het schild; *betrouwt*: toevertrouwd; *met myn gebiedt en leven*: en daarmee mijn heerschappij en mijn leven.

1056 *deugdt*: vroomheid, godenverering.

1057 *staaten*: waardigheden.

1063 *tucht en oorlogswet*: tautologisch voor 'krijgsdiscipline'.

1070 *waardt*: dierbaar.

1071 *ouden tydt*: ouderdom.

- 1075 Hoe heb ik u getroost, toen 't noodlot al te straf
 Myn waarde bedtgenoot, uw moeder, voerde in 't graf!
 Ik, die zelf troostloos was, most in die zwarigheden,
 Tot lichting van uw smart, myn troost aan u besteden.¹⁰⁷⁸
 Ik droogde al beevende u de traanen van 't gezicht:
- 1080 Vergeldt gy zoo myn zorg? is dit uw kinderpligt?
 Nu treede ik naar myn doot: maar meldt aan ons de reden,
 Eer ik myne oogen sluit, van uwe trouloosheden.

SCILLA

Ik val voor u te voet, en ik beken myn schuldt.

NIZUS

Rys op. ontdek my voor myn uitvaart....¹⁰⁸⁴

SCILLA

Neen gy zult

- 1085 Nooit voor Androgeos door priestershenden sterven.
 Ik vlieg naar Minos, om genade te verwerven.

NIZUS

Hou stant. wat spreekt gy van genade, oneedle ziel?

'k Ontga veel smaadt en hoon, als ik voor 't altaar kniel.

Of wilt gy met uw handt, in 't midden van myn plaagen,

- 1090 My kluisteren als slaaf, aan Minos zegewagen?

En zal ik in dien staat, door uw verradery,

Uw zuster met haar heldt zien treden aan myn zy?

SCILLA

Ik hoop myn huwelyk zal dat besluit beletten,

Als Minos my de kroon van Krete op 't hoofd zal zetten,

- 1095 En u herstellen in uw vorstelyken staat.

1078 *lichting*: verlichting.

1084 *uitvaart*: laatste gang (naar de offerplaats).

NIZUS

Zoo mint gy hem?

SCILLA

De min berokkende u dat quaadt.

NIZUS

Waar tracht gy naar? gy hebt geen gunst van hem te wachten.¹⁰⁹⁷
Ismene staat te diep geprent in zyn gedachten.

SCILLA

Ach! wat ontdekt gy my! herroep dat woordt, myn heer!
1100 Help! help, Dorize! ik sterf.

NIZUS

ô Dochter zonder eer!
Wat helsche razerny heeft uw verstandt verduistert,
Dat gy den roem van uw doorluchtig huis ontluistert,
Dat gy een vyandt, die, door dolle wraak verblindt,
Dus onrechtvaardig woedt, tot uw bederf bemint?¹¹⁰⁴

SCILLA

1105 Wierdt Minos borst, prinses, door uw gezigt ontstoken,¹¹⁰⁵
Zoo ben ik hopeloos, en gy, gy zyt gewroken.
Heb ik u 't heiligdom, de ziel van 't ryk, ontroofte,
Uw schoonheit rooft my 't hart, dat ik my hadt beloofte.
Gy triomfeert door my, en boeit uw overwinnaar,¹¹⁰⁹
1110 En krygt van myne handt een koning tot uw minnaar,
Een koning, my zoo waardt....

1097 *gunst*: genegenheid, liefde.

1104 *woedt*: zich dolzinnig uitleeft; *bederf*: verderf.

1105 *door uw gezigt*: door u te aanschouwen.

1109 *boeit*: neemt gevangen.

ISMENE

Een monster, dat ik haat,
 Wiens tomelooze drift naar 't hoofd van Fokus staat:¹¹¹²
 Of die myn vader wil berooven van zyn leven.
 Dien minnaar heeft uw roof, ontzinde, aan my gegeven.

SCILLA

- 1115 Schoon ik uw onschuld zie, noch blyft gy my verdacht.¹¹¹⁵
 Hadt hy u nooit geëert, hy hadt my nooit veracht,¹¹¹⁶
 Maar op den troon van 't ryk als koningin verheven.
 Myn hart, zoo krachtig door de minnenydt gedreeven,
 Verzaakt natuur, en haat ja vloekt u, omdat gy¹¹¹⁹
- 1120 Hem, die myn vrybeit rooft, houdt onder uw voogdy.¹¹²⁰
 'k Zal op uw schoonheit, my zoo dodelyk, verbolgen,¹¹²¹
 Als medeminnares, u, waar gy gaat, vervolgen.
 Ja schoon gy Minos vlam veroordeelt in uw hart,¹¹²³
 Gy blyft myn vyandin en oorzaak van myn smart.
- 1125 De minnenydt ontrust noch verder myn gedachten,
 En spelt een zwarigheid, die my noch staat te wachten.¹¹²⁶
 De schoonheit van myn heldt, zyn aangenaam gezigt
 Mogt eindelyk uw hart doen wanklen in zyn pligt,¹¹²⁸
 En d'eerste minnevlam verbannen uit uw zinnen,
- 1130 Om in uw bruigoms plaats zyn vyandt te beminnen:
 Maar beef, indien ik ooit die schennis wordt gewaar:¹¹³¹
 Breng nooit myn liefde door uw ontrou in gevaar:
 Want nu de deugd voor myn getergde drift moet zwichten,¹¹³³
 Zoudt gy bespeuren wat myn wanhoop kan verrichten.¹¹³⁴

ISMENE

- 1135 Ontzinde minnares, waar van verdenkt gy my?
 Hoe schantvlekt gy myn trou in uwe razerny!

1112 *drift*: woede.

1115 *noch*: toch.

1116 *u*: de eerste druk heeft hier *uw*.

1119 *natuur*: de natuurlijke band, hier tussen twee zusters.

1120 *die myn vryheit rooft*: die mij tot slavin van mijn hartstocht maakt.

1121 *dodelyk*: fataal.

1123 *vlam*: liefde.

1126 *spelt*: voorspelt.

1128 *Mogt*: zou kunnen.

1131 *schennis*: nl. van de bedoelde plicht, de trouw aan Fokus.

1133 *de deugd*: hier vooral in de zin van zorg en liefde voor verwanten.

1134 bedekt dreigement van moord.

Zou ik myn bruidegom om een tiran verlaten?

Gy hebt hem vaders staf en koninklyke staaten¹¹³⁸

Door tempelschennis met uw huwlyk aangeboôn.

1140 Uw dienst verdient zyn trou. betree met hem den troon.

Ik zal in slechten staat gerust met Fokus dwaalen,¹¹⁴¹

Door u verstooten uit myn vaderlyke paalen.¹¹⁴²

d'Ontkroonde koning zal ons volgen over zee;

Tot ons de hemel voere aan eene uitheemsche ree.

FOKUS

1145 Ik zou u naar myn hof geleiden door de baaren,¹¹⁴⁵

Indien ons dat geluk, prinses, mogt wedervaaren.

Maar neen, de dwingelandt, bekoort door uw gelaat,

Zal ons die vrybeit niet vergunnen in dien staat.¹¹⁴⁸

Zyn boezem is te fel in minnevier ontsteeken:

1150 Hy wil zich door myn doodt van uwe weigring wreeken.

Maar 'k zou my welgetroost begeeven naar 't altaar;

Mogt ik al stervende u 't geweldt van dien barbaar

Ontrukken, en door bloet zyn helsche vlam verkoelen.¹¹⁵³

Maar gy, ô Scilla, zult der Goden straf gevoelen:

1155 Gy maakt ons alle drie rampzalig: wacht de wraak.

De hemel stemt uw val, en hanthaaft onze zaak.¹¹⁵⁶

SCILLA

Uw dreigen kan de ziel van Scilla niet versaagen:

Zy staat gelyk een rots, en zwicht voor geene plaagen.¹¹⁵⁸

Indien myn liefde maar 't gewenschte wit beschiet,¹¹⁵⁹

1160 Eer ik den Minnegodt, die my alleen gebiedt.

zy gaat wech.

1138 *staaten*: waardigheden.

1141 *in slechten staat*: in eenvoud, zonder de luister van vorstelijke waardigheid.

1142 *myn vaderlyke paalen*: de grenzen van mijn vaderland (vaderstad).

1145 *door de baaren*: naar het eiland Aegina immers.

1148 *in dien staat*: in deze situatie.

1153 *helsche vlam*: misdadige liefde.

1156 *stemt*: stemt in met, besluit tot; *hanthaaft*: verdedigt.

1158 *plaagen*: rampen.

1159 *'t gewenschte wit beschiet*: het gewenste doel bereikt.

Negende toneel*NIZUS, ISMENE, FOKUS, ARSINOË***NIZUS**

Onzalig schepsel, dat, van eere en deugdt verbastert,
 Door een vervloekte min vervoert, de Goden lastert,¹¹⁶²
 Hebt gy die gruwelen uit vaders mondt gehoord?
 Hoe zocht ik haar de deugdt, wiens schoonheit my bekoort,

- 1165 Als op een tafereel naar 't leven af te maalen,
 Op dat zy, door den glans dier goddelyke stralen
 Gelicht, in zekerheit zou streeven langs die baan!¹¹⁶⁷
 Ik heb haar op dien weg als leitsman voorgegaan:
 Maar die verdoolde maagdt heeft Nizus les vergeeten.
 1170 De Goden weeten best hoe ik my heb gequeeten.
 Ismene stem myn doodt; gedoog dat ik vertrek....¹¹⁷¹

Tiende toneel*NIZUS, ISMENE, FOKUS, ARSINOË, AGÉNOR, LYFWACHT***AGENOR**

Verschoont my, vorsten, zoo 'k u stoore in uw gesprek.
 'k Moet elk, door Minos last, naar zyn vertrek geleiden.

NIZUS

Wel aan.

FOKUS

- Vaar wel, mevrou, wy zullen eeuwig scheiden.
 1175 Vaar wel, myn heer, ik zal u redden uit den noodt.

ISMENE

Wij scheiden niet. ik volg myn minnaar in de doodt.

Einde van het derde Bedryf

1162 *de Goden lastert*: Scilla deed dat zojuist door haar hoogmoedige, de goden tartende taal in vs. 1157-60.

1167 *in zekerheit*: veilig.

1171 *stem*: stem toe in.

Vierde bedryf

Eerste toneel

MINOS, MENTOR

MENTOR

Zoo wordt Ismene door uw klagten niet bewoogen?
En heeft de glans der kroon op haar geen meer vermogen,¹¹⁷⁸
Dat haare afkerigheid uw trouwe liefde ontvlucht?

MINOS

- 1180 Zy haat my, Mentor; en die haat, een eedle vrucht,
Uit haar stantvastigheid gesprooten, dwingt myn zinnen,¹¹⁸¹
In weêrwil van my zelf, die trotse meer te minnen.
Haar fiere weigering, schoon zy my hoont en smart,¹¹⁸³
Wordt, als een proef der trou, verheerlykt in myn hart.¹¹⁸⁴
- 1185 Ik eer haar deugden, die myn liefde voetzel geeven,
Schoon zy myn oogmerk door haar werking wederstreeven.¹¹⁸⁶
Myn medeminnaar, juich, verheug u in myn druk.
Want in uw ongeluk ontmoet u 't grootst geluk.
Door my is u de trou der minnares gebleeken.
- 1190 Een hopelooze vlam, in myn gemoedt ontsteeken,
Verzekert u van haar. zy kiest de slaverny,¹¹⁹¹
Alleen om uwe min, voor Minos heerschappy.
Ik wordt bezitter van myn vyandts kroon en staaten.¹¹⁹³
Ik ben verwinnaar: maar wat kan my 't voordeel baaten,
- 1195 Nu ik my weder voel gewikkelt in een strydt,
Daar ik my zelf verlies, en raak myn vryheit quyt?
Twee zusters heeft het lot gebragt in myn vermogen:
Ik zie haar een voor een maar met verschillende oogen.

1178 *geen meer*: geen sterker, nl. dan de klachten uit de vorige regel.

1181 *zinnen*: gemoed (zo meermalen).

1183 *zy*: die weigering nl.

1184 *proef*: bewijs.

1186 *haar*: nl. van de deugden (standvastigheid, fierheid, trouw).

1191 *Verzekert u van haar*: geeft u de zekerheid van haar liefde.

1193 *staaten*: waardigheden.

Een dubbele hartstogt prangt myn ziel in dezen staat.
 1200 Ik haat haar die my mint. ik min haar die my haat.¹²⁰⁰
 Ach! Mentor, help uw vorst.

MENTOR

Gy most uw magt gebruiken.
 Haar trots zal eindelyk voor uw vermogen duiken.¹²⁰²
 Gy hoont u door 't gevele. Ismene is uw slavin.

MINOS

Wat zoetheit, wat vermaak geeft een gedwonge min?¹²⁰⁴
 1205 Ook kan geen dreigement een groote ziel versaagen:
 Bestorm haar met geweld; zy volgt haar welbehagen:
 Een fiere moedt versterkt haar opzet in den noodt.¹²⁰⁷
 Zy blyft by haar besluit, of troost zich eer de doodt.
 Dies zal uw raadt geensins....

MENTOR

Zie, Scilla komt ons nader.

MINOS

1210 d'Ontrouwe! dit bezoek verveelt my. zeg haar vader¹²¹⁰
 Dat ik hem hier verwacht, en om byzondere reên.

Twede toneel

MINOS, SCILLA, DORIZE

SCILLA,

tegen Dorize

IK zie den koning. ga. dat ik hem spreek alleen.
 Gedoog, myn heer, dat ik, om myn verdriet te stuiten,

1200 antithetische formulering, geliefd bij het Frans-classicisme.

1202 *vermogen*: macht.

1204 Voor Minos is er blijkbaar onderscheid tussen de morele dwang van het dreigement met het offer en een feitelijke dwang die zelfs een afgeperst jawoord overbodig acht.

1207 *moedt*: trots.

1210 *d'Ontrouwe*: Minos haat in Scilla het tegenbeeld van Ismene; *verveelt*: hindert, ergert.

- In vryheit u den grondt myns boezems mag ontsluiten.¹²¹⁴
 1215 Gy weet in welk een staat wy heden zyn gebragt.
 Gy zyt door my, tot hoon van ons aalout geslacht,¹²¹⁶
 Als koning op den troon van dit gewest verheven.
 Ik heb u Nizus staf zelf door myn handt gegeeuen:
 Den staf, dienge u vergeefs beloofde van uw staal.¹²¹⁹
 1220 Myn hulp baande u den weg tot deze zegepraal.
 Uwheerschlust heeft door my 't gewenschte wit beschooten.
 Hebt gy ooit grooter gunst van een vriendin genooten?¹²²²
 Ja, Minos, overweeg; ik heb een werk gedaan
 Voor u, dat nooit een vrou ter werelddorst bestaan.
 1225 Ik heb om u myn landt, myn bloet, my zelf verraaden,¹²²⁵
 Den vaderlyken vloek op mynen hals gelaaden,
 De zoete min ontrust van Fokus en Ismeen.¹²²⁷
 'k Wierde ontrou, maar om u getrou te zyn alleen.
 Betoon nu dat gy zyt uit vorstlyk bloet gesprooten.
 1230 Erkentenis van dienst moet uwen roem vergrooten.
 Haar eisch ik van uw handt, myn heer, in dit geval.
 Die deugd verheerlykt elk, maar vorsten boven al.

MINOS

- Ik heb my in dien pligt, waar van gy spreekt, gequeeten
 Gelyk 't betaamt, en nooit genooten dienst vergeeten.
 1235 d'Ontdankbaarheid, een pest, een monster, zoo veracht,
 Heeft nooit in myn gemoedt haar vruchten voortgebragt.
 Myn vader heeft myn jeugd die regels voorgeschreeuen.
 Ik heb zyn les betracht in myn doorluchtig leven.¹²³⁸
 Maar wat vereischt een zaak, daar gy zoo hoog op roemt?
 1240 Een misdaadt, die gy met den naam van dienst verbloemt,

1214 *In vryheit*: met vrijmoedigheid; de schroom die ze bij haar eerste liefdesverklaring nog toonde is nu geheel weggevallen, ongeremd laat ze zich gaan nu ze moreel volslagen gederailleerd is, vgl. vs. 1243.

1216 *aalout*: overoud.

1219 *staal*: zwaard, (hier voor:) krijgsvrictingen.

1222 *vriendin*: geliefde.

1225 *bloet*: familie; *my zelf*: als lid van de vorstelijke familie.

1227 *zoete*: zuivere, ongestoorde, bekoorlijke; *ontrust*: verstoord.

1238 *doorluchtig*: vorstelijk.

Een schelmstuk, zou u dat myn achting waardig maaken?

ô Neen! dan most ik eerst myn oude deugd verzaaken.¹²⁴²

Uw onbeschaamde tong, vol buitensporigheid,

Veroordeelt zelf de zaak, die zy zoo dwaas bepleit:

1245 En gy wilt uit myn mondt een gunstig vonnis hooren.

Hoe tracht gy door een beeldt myne oogen te bekooren,

Dat gy zoo hatelyk, met een bevlekt penseel,¹²⁴⁷

Mismaakt hebt afgemaalt? ik schrik voor dat tafreel.

Uwe aanspraak, waar door gy myn liefde zoekt te winnen,¹²⁴⁹

1250 Maakt u meer schuldig en verfoeilyk in myn zinnen.

Gy diende u van den vloek uws vaders, als gy zegt,

Verriedt uw landt, u zelve, uw zuster en haar echt,

Of deze middelen een konings hart bekoorden,¹²⁵³

Dien gy daar door verplicht. zoo luiden uwe woorden.

SCILLA

1255 Hoe wordt myn woordt en daadt geschantvlekt in uw zin!¹²⁵⁵

Maar eer gy verder gaat: zoo denk, dat ik bemin.

Die hartstogt heeft op ons, ô Minos, groot vermogen,

En schildert nooit het quaadt zoo haatlyk in onze oogen.¹²⁵⁸

Verschoon een misdaadt, die de liefde my gebiedt.

1260 Gy hebt uw deel aan 't feit doordien 't om u geschiedt.

Ik heb het zaadt verspreidt. gy zult de vruchten maajen.

MINOS

Oneedle ziel, gy zoekt my vruchteloos te paajen.

Ik voel in tegendeel dat gy myn gramschap tergt.

Heb ik u immer 't feit, daar ik in deel, gevergt?

1265 Zocht ik in't oorlog hulp van uwe trouloosheden?

Doch nu my 't noodlot dient, omhelze ik, en met reden,

Het voordeel, dat zich voegt al zwygende aan myn zy.

Ga, streel een laffer ziel. my walgt uw vleierey.¹²⁶⁸

1242 *oude*: vanouds betoonde.

1247 *hatelyk*: afschuwelijk.

1249 *aanspraak*: woorden waarmee ge me toespreekt.

1253 *Of*: in de hoop dat.

1255 *zin*: gemoed.

1258 *haatlyk*: afschrikwekkend.

1268 *laffer*: karakterlozer.

SCILLA

- Ondankbre gunstgenoot, laat af van meer te veinzen.¹²⁶⁹
- 1270 Myn minneydt ontdekt den grondt van uw gepeinzen.
Uw yver voor de deugd, noch myn verfoeibaar feit
Zyn d'oorzaak ooit geweest van uw afkeerigheid.
Myn zusters schoonheit houdt uw zinnen opgetoogen.¹²⁷³
Haar wezen maakt myn daadt zoo gruwzaam in uwe oogen.¹²⁷⁴
- 1275 Verachter van een vrou, die zich aan u verbindt,
Die u zoo hoog verheft, die u zoo teer bemint,
Hebt gy voor een vriendin een vyandin verkooren?
Zy heeft u ramp op ramp en uw bederf gezworen,¹²⁷⁸
Daar ik u heil op heil toewensche in myn gemoedt,¹²⁷⁹
- 1280 En uw behoudenis zou koopen met myn bloet:
Daar ik vrywillig myn verliefde ziel zou braaken,¹²⁸¹
Indien ik door myn dootd u konde onsterfelyk maaken.
Heeft ooit Ismene als ik, ondankbre, u dienst gedaan?

MINOS

Heeft zy haar vaderlandt, als Scilla doet, verraân?

SCILLA

- 1285 Heeft zy u tot den troon een heirbaan opgeslooten?¹²⁸⁵

MINOS

Hadt zy haar vader van dien troon eerst afgestooten?

SCILLA

Heeft zy om uwe min gezucht, gequynt, getreurt?¹²⁸⁷

MINOS

Nooit heb ik grooter liefde in iemants hart bespeurt.¹²⁸⁸

1269 *gunstgenoot*: gunsteling, door mij begunstigde.

1273 *opgetoogen*: in verrukking.

1274 *wezen*: voorkomen.

1278 *bederf*: ondergang.

1279 *Daar*: terwijl.

1281 *braaken*: uitblazen.

1285 *heirbaan*: hoofdweg, koninklijke weg; Scilla zinspeelt op de directe wijze waarop de troon van Nizus in Minos' macht gekomen is; *opgesloten*: geopend.

1287 *uwe min*: liefde tot u.

1288 Minos' formulering is vatbaar voor misverstand, Scilla wordt er met haar verhit gemoed natuurlijk meteen slachtoffer van.

SCILLA

Zy mint u dan?

MINOS

Gy dwaalt. zy mint haar uitverkoren

- 1290 Zoo trou, dat ik haar deugd moet roemen in myn toren.
 Wordt vry van minnares myn grootste vyandin;
 Gy zyt gewroken door myn hoopelooze min.
 Beklaag my dan, doordien....

SCILLA

- Hoe zou ik u beklaagen,
 Verachter van myn trou? ik wensche u duizent plaagen.
- 1295 't Berout my niet, dat ik myn vaderlandt verriedt;
 Nu ik u stof verschaf van quelling en verdriet.
 Quyn eeuwig aan de min. verdrink in uwe traanen.
 Zoo moet de wanhoop u den weg naar 't lykhout baanen.¹²⁹⁸
 Zoo moet uw lykasch by 't misbaar en rougeluit¹²⁹⁹⁻³⁰⁰
- 1300 Van 't altaar stuiven, eer de doodbus haar besluit.¹³⁰⁰
 Maar hoe! waar vliegt gy heen, wraakzuchtige gedachten?
 Neen, Minos leef, laat my voor uwe gramschap slachten.¹³⁰²
 Ik eisch maar eene gunst tot heling van myn smart.
 Ontbloot uw staal. doorstoot uw beeldt in Scillaas hart.
- 1305 Laat my die waarde handt berooven van het leven,
 Die gy my weigert om als bruidegom te geeven.
 Waar wacht gy na? wel aan¹³⁰⁷

Zy grypt naar den Sabel van Minos.

MINOS

Laat los

1298 't lykhout: (hier voor:) de dood.

1299-300 Scilla wenst dat de as van Minos' verbrande lijk zal verstuiven, zodat zijn schim geen rust zal kunnen vinden.

1300 doodbus: urn.

1302 Laat mij als slachtoffer van uw wraak dienen.

1307 na: naar (tegenwoordig: op).

SCILLA

Weêrhoudt gy my,
Rampzalig voorwerp van myn woede en razerny!
Zoekt gy myn levensdraadt, ô wreede, noch te rekken,
1310 Om duizent rampen by myn lyden te verwekken?

MINOS

Uw vader nadert ons. uw byzyn mogt zyn rou¹³¹¹
Vermeerdren, en zyn hart ontroeren. ga mevrou.¹³¹²

SCILLA

Wel aan, ik ga, tiran: en gy, blyf onbewoogen;
Maar beef, wanneer ik weêr verschyne voor uwe oogen.

Derde toneel

MINOS, NIZUS, MENTOR

MINOS

1315 Gy kunt my naderen, en zonder schroom, myn heer.¹³¹⁵

NIZUS

Ik schroomde nooit in 't veldt by 't blinken van 't geweer.¹³¹⁶
Ik vrees geen menschen, maar de gramschap van de Goden.
Nooit werkt de vrees op 't hart van braven, maar van bloden.
Myn lyf staat in uw magt: maar schoon ik nederkniel,
1320 Als een gevangen vorst, ik houde een vrye ziel.
Hak vry myn leden met uw zwaardt in hondert stukken;
Dit hart, zyn lot getroost, zult gy nooit onderdrukken.

1311 *rou*: smart.

1312 *ontroeren*: in beroering brengen.

1315 *schroom*: vrees (vgl. ook de volgende regel).

1316 *'t geweer*: de wapens.

MINOS

Ik eer die fiere deugdt; en d'edelmoedigheid,¹³²³

Die uit uw oog haar glans voor myn gezigt verspreidt,

1325 Maakt u myn achting waardt. gy zyt myn krygsgevangen.

Gy gaaft eerst wetten, die gy heden moet ontvangen.

Maar waar toe dit verhaal? hoe dra de kans verkeert,¹³²⁷

Heeft u d'ervarenheit noch dezen dag geleert.

Ik zal my tegens u niet dienen van myn voordeel.¹³²⁹

1330 'k Omhelze u als myn vriendt. nu stel ik aan uw oordeel,¹³³⁰

Of dit bewys van gunst, in zulk een' tegenspoedt,

Geen wedergunst vereischt van een verpligt gemoed?

Gy zult in uw gebiedt voortaan als koning leeven,

Indienge uw dochter my tot gemalin wilt geeven?¹³³⁴

NIZUS

1335 Wie? Scilla?

MINOS

Die verdient, in plaats van min, myn baat.

Ik vloek de ziel, die zich bezoedelt met verraadt.

Geef my gehoor: ik zal u nader onderrechten:

Ismene kan voor ons den bandt van vriendschap vlechten,

't Verbondt bezegelen, dat ik in eeuwigheit

1340 Met u zal houden tot de doot ons beide scheidt.

NIZUS

Gy wilt, dat ik Ismene aan u tot bruidt zal schenken.

Behoort my deze gift? en zal 't myn eer niet krenken,

Dat ik een ander zou vervreemden van zyn goedt?¹³⁴³

De zoon van Eakus, by my als opgevoedt,

1323 *die fiere deugdt*: die deugd van de fierheid.

1327 *dit verhaal*: deze omhaal van woorden (?), uitweiding.

1329 *voordeel*: positie en macht als overwinnaar.

1330 De regel moet ook als regieaanwijzing beschouwd worden: Minos omhelst een verbaasde Nizus; het woordje *nu* markeert de nieuwe relatie die Minos ontstaan acht.

1334 Het vraagteken kan een drukfout zijn, maar ook aarzeling uitdrukken.

1343 *vervreemden*: beroven; *goedt*: bezit.

- 1345 Myn vriendt en bontgenoot, die, door zyn heldendegen,
 By d'algemeene gunst, veel glori heeft verkreegen,¹³⁴⁶
 En in dit zwaar beleg myn vesten voorgestaan,¹³⁴⁷
 De hooftzuil van myn hof, in vrede of krygsorkaan,
 Verdiende lang de bruidt door zyn beroemde daaden.
- 1350 Ismene kroonde steeds zyn kruin met lauwerbladen,
 Als hy, na 't stuiten van uw stormen, reis op reis¹³⁵¹
 Verwinnaar keerde van den muurtrans in 't paleis.¹³⁵²
 Ik heb dit huwelyk voor alle Goôn bezworen.
 Wat hadde ik in dien staat te wachten van hun' toren,¹³⁵⁴
- 1355 Als hun' getergde wraak, tot myne straf gereedt,
 My daagde voor 't gerecht, om myn verbroken eedt?
 Ik hadt haar lang vergunt voor 't heilig vier te paaren:¹³⁵⁷
 Maar om dit zwaar beleg, gemengt met krygsgevaaren,
 Heb ik die plegtigheid, ô Minos, uitgesteld.
- 1360 En zou ik nu, bekoort door uw belofte, een heldt,
 Dien ik zoo hoog waardeer, van haar bezit versteeken,¹³⁶¹
 En trouweloos myn woordt, dat vaste zegel, breeken?
 Hou zou vorst Eakus en Egeus en Atheen,¹³⁶³
 Om zulk een laffe daadt, my vloeken! neen, ô neen!
- 1365 Myn nagebuuren en doorluchte bontgenooten,
 Die schennis zal my nooit uit uwe vriendschap stooten.
 'k Zweer, dat op zulk een wys geen septer my bekoort.
 'k Blyf liever zonder kroon, dan koning zonder woordt.
 Schoon ieder my verliet, noch zal de deugdt nooit scheiden,¹³⁶⁹
- 1370 Maar by den dootsleep my naar 't lykaltar geleiden,¹³⁷⁰
 En d'Edelmoedigheid, die my veel aanzien gaf,
 In weêrwil van de doodt, steeds zwerven om myn graf.

1346 *d'algemeene gunst*: de genegenheid van de hele bevolking.

1347 *vesten*: muren; *voorgestaan*: verdedigd.

1351 *stormen*: stormaanvallen; *reis op reis*: telkens weer.

1352 *Verwinnaar*: als overwinnaar.

1354 *in dien staat*: onder die omstandigheden.

1357 *haar*: hun; *voor 't heilig vier te paaren*: vóór het altaar te huwen.

1361 *haar bezit*: het bezit van haar.

1363 *Egeus*: de koning van Athene.

1369 *noch*: desondanks.

1370 *dootsleep*: rouwstoet; *lykaltar*: waar het lichaam verbrand wordt.

MINOS

- Hoe zyt gy zoo verblindt, myn heer, ontsluit uwe oogen,
 Besef uw onmagt eens, daar tegens myn vermogen.¹³⁷⁴
- 1375 Wanneer ons 't ongeluk vervolgt en overheert,
 Dan kiest men uit het quaadt een dat ons 't minste deert.
 Hebt gy aan Fokus, als gy zegt, uw woordt gegeeven?
 Toen waart gy noch in staat, aan 't roer van 't ryk verheven:¹³⁷⁸
 Doch nu gy door 't geval die plaats niet meer bekleedt,¹³⁷⁹
- 1380 Wordt gy door tegenspoedt ontslaagen van den eedt.
 Indien uw vriendt uw heil waardeert, hy zal zich voegen¹³⁸¹
 Naar 't noodlot: uw geluk zal hem alleen vernoegen.
 Ontfang den septer dan. beheersch den lantgenoot.¹³⁸³
 Ismene zal door 't heir my volgen naar de vloot.¹³⁸⁴
- 1385 Maar hoe! gy treedt te rug. noch eens bedenk u nader.
 Ik handele u als slaaf, of eere u als myn vader.¹³⁸⁶

NIZUS

- De slaverny, een vrucht myns noodlots, acht ik meer
 Dan een verachten naam van meester zonder eer.
 Heb ik den staf van 't ryk eens door verraadt verlooren;
 1390 Hy kan my, door verraadt herkreegen, niet bekooren.
 Ook strekt my deze gift tot quelling en verdriet,
 Om dat ik hem van u, dien ik zoo haat, geniet.
 En of prins Fokus, om 't herwinnen van myn staaten,¹³⁹³
 Zyn uitverkore bruidt, myn dochter, zal verlaaten,
- 1395 Kunt gy beproeven.

MINOS

Wel. wy zullen 't zien. ga heen,
 Gy Mentor, keer terstont met Fokus en Ismeen.

Mentor gaat binnen.

- 1374 *daar tegens:* daartegenover.
 1378 *in staat:* in uw positie van vorst.
 1379 *'t geval:* het toeval, de gang der gebeurtenissen.
 1381 *heil:* voorspoed, geluk; *waardeert:* op hoge waarde schat.
 1383 *beheersch:* heers over.
 1384 *door 't heir:* gaande door mijn leger heen, omringd door mijn troepen.
 1386 *handele:* behandel.
 1393 *staaten:* vorstelijke waardigheid.

NIZUS

- ô Hemel! die voorheen, in wederwaardigheden
 Uw ooren leende aan al myn zuchten en gebeden;
 Gy, die zoo menigmaal, met een goetgunstig oog,
 1400 Den rook van myn altaar zaagt ryzen naar om hoog,¹⁴⁰⁰
 Versterk Ismenes hart: laat zy haar roem vergrooten,
 Door 't voorbeeldt dat zy geeft aan al' haar tytgenoten
 Van een stantvaste trou, zoo groot als immer mensch
 In vroeger eeuwen zag: dit is myn bede en wensch.
 1405 En gy, ô heldt! die haar tot bruidt hebt uitverkooren,
 ô Fokus! dien ik lang myn vriendschap heb gezworen,¹⁴⁰⁶
 Die my verplichtte door uw dienst en krygsbeleit,
 Kom: neem de leste proef van haar stantvastigheid.

Vierde toneel

MINOS, NIZUS, ISMENE, FOKUS, ARSINOË, MENTOR, AGÉNOR, LYFWACHT

MINOS

- HEbt gy de keur gedaan, mevrou? de priesters wachten¹⁴⁰⁹
 1410 Naar 't offer dat ik voor Androgeos moet slachten.
 Of wilt gy, met een woordt, my kiezen tot gemaal;
 Dan zal een witte stier, door 't priesterlyke staal
 In hunne plaats gekeelt, myn wraakaltaar bekleeden.¹⁴¹³

ISMENE

- Neen, slacht vry menschen vleesch naar uw gewoonte en zeden.
 1415 Wreek, wreek uw zoon, en dank het Godendom, dat u,
 Door eere loos verraadt, waar voor ik schrik en gruw,
 Op Nizus troon verhief: maar laat my 't offer strekken.¹⁴¹⁷

1400 *altaar*: het accent valt op de laatste lettergreep.

1406 *lang*: sinds lang.

1409 *keur*: keus.

1413 *hunne*: dit met een gebaar naar Nizus en Fokus.

1417 *strekken*: zijn; hier deelt Ismene dus haar besluit zich te laten offeren mee.

- Ik zoek hier toe, tiran, uw gramschap op te wekken.
 Zou ik een van hun twee verwyzen tot de doodt,
 1420 Of u verkiezen, dien ik vloek, tot echtgenoot?
 Zou ik myn levenslot met u, myn vyandt, deelen,
 En een verwoester, voor een ryksbeschermer, streelen?¹⁴²²
 Zou ik een dwingelandt geleiden naar zyn hof,
 En rusten in zyn arm, begruist van bloet en stof?¹⁴²⁴
 1425 Daar weet Athene en gansch Megare van te spreken.

MINOS

De vader was verpligt een kindermoordt te wreken.

ISMENE

- Maar wat heeft u de zoon van Eakus misdaan?
 Heeft hy naar 't leven van Androgeos gestaan?
 Is deze moordt uit hem of uit zyn hof gesprooten?
 1430 Dat bloet wierdt door Athene en onze jeugd vergooten.

MINOS

Bedenk u wel: gy dwaalt, als gy voor Fokus pleit:
 Hy maakt door uwe trou zich schuldig aan dat feit.¹⁴³²

ISMENE

- Zyn zy misdadigen, die naar myn huwlyk trachten,
 Zoo moet gy boven al u zelf misdadig achten.
 1435 Voelt gy niet, dat uw zoon die sporelooze min,¹⁴³⁵
 Die hem zyn wraak betwist, veroordeelt in uw zin?¹⁴³⁶
 Neen. wreek hem. ik zal my vrywillig overgeeven;
 Mag maar myn bruidegom en vroome vader leeven.

MINOS

Gy vergt myn gunst....¹⁴³⁹

- 1422 *voor:* in plaats van.
 1424 *begruist van:* besmeurd met.
 1432 *door uwe trou:* door uw huwelijksbeloften.
 1435 *sporelooze:* buiten het spoor van de rede gaande, onmatige, onbeheerste.
 1436 *betwist:* ontzegt, ontnemt; *zin:* gemoed.
 1439 *gunst:* (1) gunst, (2) genegenheid.

ISMENE

Die gunst verstrekt myn grootste plaag.

- 1440 'k Verfoei my zelf, tiran, om dat ik u behaag.
 Ik vloek de gaaven, die natuur my heeft geschonken,¹⁴⁴¹
 Om dat ze uw ingewandt, tot myn bederf, ontvonken.¹⁴⁴²
 Kom, breng my naar de plaats, daar 't offer wordt bereidt.

MINOS

Hou my niet langer op in deze onzekerheit.

- 1445 Uw tegenstribbeling doet my 't geduldt verliezen.
 Ik zeg noch eens, verkies, of ik meen zelf te kiezen.¹⁴⁴⁶

NIZUS

Myn dochter, stem myn doodt: kom, neem een kort besluit.¹⁴⁴⁷

FOKUS

Neen, spaar den ouden heldt, en spreek myn vonnis uit.

NIZUS

- Zou Minos wichelaar u slachten voor myne oogen,
 1450 Myn uitverkoren vriendt? dat zal ik nooit gedoogen.

FOKUS

Ik sterf vol roem, indien ik sterf voor u, myn heer.
 Myn waarde, kom, vergun uw bruidegom deze eer.¹⁴⁵²

ISMENE

- Ach! Fokus, ach! wat eischt uw wanhoop van Ismene?
 Wie zag ooit minnares en moorderes met eene?¹⁴⁵⁴
 1455 Heeft uw oprechte liefde, en dienst op dienst verdient,
 Dat ik, als vyandin, myn' allerwaardsten vriendt
 Ter doodt zou doemen? gy, door myne min gedreeven,¹⁴⁵⁷

1441 *natuur*: als uitdeelster van alle innerlijke en uiterlijke kwaliteiten.

1442 *ingewandt*: gemoed; *bederf*: verderf.

1446 *eens*: éénmaal; *meen*: denk, ben van plan.

1447 *stem*: stem toe in, kies voor.

1452 *waarde*: geliefde.

1454 *met eene*: in één persoon.

1457 *doemen*: veroordelen; *myne min*: liefde voor mij.

- Hebt, op myn vaders woordt, u naar ons hof begeeven.¹⁴⁵⁸
 Hoe zou de koning, die in 't ryk een dochter wacht,¹⁴⁵⁹
 1460 My vloeken, als myn keur zyn zoon had omgebragt.¹⁴⁶⁰
 Verwacht gy dezen loon voor uwe dapperheden?
 Gy hebt zoo braaf voor 't recht van Nizus kroon gestreeden,
 Die Minos door verraadt lafhartig heeft gerooft.
 Ik dacht een lauwerkrans te vlechten om uw hoofd:
 1465 En zou ik in de plaats met myn besturve handen¹⁴⁶⁵
 Uw kruin bekleeden, als gy knielt, met offerbanden?
 Ik dacht een zegezing, verheerlykt door uw lof,¹⁴⁶⁷
 By 't klinken van de luit, te zingen in ons hof:
 En zou ik by den sleep der priesterlyke reien,
 1470 Den lyktoon volgen, en myn heldt ter slachtbank leien?
 Neen leef, beminde prins, bescherm uw vaders kroon,
 Die Minos heeft gedreigt. laat Eakus zyn zoon,¹⁴⁷²
 Met broeder Telamon en Peleus, blyde ontmoeten:¹⁴⁷³
 Ik zal in uwe plaats de doodt, myn toevlucht groeten:
 1475 Maar sluit, eer gy vertrekt, myne oogen voor 't altaar,
 En vier myn uitvaart met uw traanen jaar op jaar.
 En gy, doorluchte vorst, uit wien ik ben gesprooten,
 Van wien ik gunst op gunst onwaardig heb genooten,
 Wiens weldaadt noch zoo versch in myn gedachten staat,¹⁴⁷⁹
 1480 Meent gy dat my de deugd met ons geluk verlaat?
 Kunt ge een dochter, u zoo waardt, een misdaad vergen;
 Een misdaadt, die geen oordt der wereldt zou verbergen?
 Of wilt gy, dat men zegt, tot hoon van ons geslacht?
 De koning Nizus heeft twee dochters voortgebragt:
 1485 Maar elks geboorte stontd hem dier; elk heeft misdreven:
 D'een' stiet hem van den troon, de tweede nam hem 't leven.
 Hebt gy my ooit bemint, zoo hou my buiten schuldt.

1458 *woordt*: verzoek.

1459 *de koning*: nl. Fokus' vader Eakus.

1460 *keur*: keus.

1465 *in de plaats*: in plaats daarvan; *besturve*: van doodsangst trillende.

1467 *verheerlykt*: luisterrijker gemaakt.

1472 *Die Minos heeft gedreigt*: nl. in vs. 1431-32, waar Minos immers Fokus mede schuldig verklaarde aan de moord op Androgeos.

1473 *Telamon en Peleus*: bij Ovidius is Phocus de jongste broer van Telamon en Peleus; vgl. *Metam.* VII, 476-77.

1479 *weldaadt*: mij betoonde goedheid.

MINOS

Voor 't lest. besluit, en terg niet langer myn geduld.

NIZUS

- Uw wreetheit, Minos, is de wereldt lang gebleeken.¹⁴⁸⁹
 1490 't Verbondt geslooten met Athene is 't waare teken¹⁴⁹⁰
 Van uw bloetdorstig hart. Atheensche moeders, ach!
 Wat hangt u boven 't hoofdt! ô dodelyk verdrag!
 Gy zocht een kindermoordt, gelyk gy zegt, te wreeken;
 Maar hoe veel kindren zal uw wrok naar 't harte steeken!
 1495 Hier zal d'onnozelheit door uw verbondt vergaan,¹⁴⁹⁵
 En 't schelmstuk boeten, dat een ander heeft gedaan.
 Geleidt uw zoonen nu, o vrouwen, naar de stranden:
 Zy zullen, tot uw ramp, in 't Kreetsche moorthol landen.¹⁴⁹⁸
 Ik zie, hoe 't monster, daar de wereldt van gewaagt,
 1500 Hun vleesch in 't lichaam schrokt en aan 't gebeente knaagt:
 Zyn tanden knarssen op de spierelooze schonken.¹⁵⁰¹
 Vergader 't overschot, ô Minos, drink u dronken
 In dat onschuldig bloedt op uw verheven troon.
 Paai zoo de lykasch van Androgeos, uw zoon.¹⁵⁰⁴

FOKUS

- 1505 Vaar voort. gy moet uw wraak een ruimer teugel geeven.¹⁵⁰⁵
 Bezwaar den tol, dien gy Atheen' hebt voorgeschreeven.¹⁵⁰⁶
 Verhef de wreetheit op den troon in uw gebiedt.¹⁵⁰⁷
 Der jongelingen bloedt verzaadt uw moordflust niet.¹⁵⁰⁸
 Laat ook de vaders, met hunne uitgeteerde vrouwen,
 1510 Het kroost geleiden, om dat treurspel aan te schouwen.

1489 *lang*: sinds lang.

1490 Vgl. vs. 540 e.v.

1495 *Hier*: in betekenis hier gelijkstaande met 'aldus'; *d'onnozelheit*: de onschuld.

1498 *'t Kreetsche moorthol*: de doolhof met de Minotaurus.

1501 *schonken*: (hier i.h.a.:) beenderen.

1504 *Paai*: 'paaien' hier in de zin van genoegdoening schenken en zo tot rust brengen.

1505 *Vaar voort*: (dit tot Minos) ga (nog) verder!

1506 *Bezwaar*: verzwaar.

1507 *gebiedt*: rijk.

1508 *Der jongelingen*: van de jonge mensen (jongens zowel als meisjes).

- Laat zy, by 't klinken van uw dertel hofgerucht,¹⁵¹¹
 Voor 't monster knielen op de beendren van haar vrucht.¹⁵¹²
 Dan zal Pasifaë, bestuwt van maagdeschaaren,¹⁵¹³
 Dit moortfeest heiligen en vieren met haar snaaren,¹⁵¹⁴
 1515 En, juichende op 't gekerm, in Dedaals doolhof treên,¹⁵¹⁵
 En danssen handt aan handt by 't moederlyk geweên.
 Voer ook een ryk getal uit Nizus onderdaanen
 Als deelgenooten meê van zoo veel leet en traanen.
 Maar denk vry, dat Jupyn, dien gy als vader groet,¹⁵¹⁹
 1520 Zal eischen van uw handt al 't ingezwolgen bloet.

MINOS

Gy hebt myn gramschap door uw lastertaal ontstoken.¹⁵²¹
 Best wordt myn zoon op u, en door uw doodt, gewroken.¹⁵²²
 Agenor, gryp hem aan, en sleep hem naar 't altaar.

ISMENE

Ik zal dat opzet u beletten. sta. barbaar.¹⁵²⁴

MINOS.

tegen Agenor

- 1525 Laat af.¹⁵²⁵

ISMENE

Doorluchte prins, hoe zal ik u beschermen?
 ô Hemel! wordt gy niet bewoogen door myn kermen?
 Ziet neder, groote Goôn, terwyl Rechtvaardigheid

- 1511 *uw dertel hofgerucht*: de lichtzinnige muziek aan uw hof.
 1512 *haar vrucht*: hun kroost.
 1513 *Pasifaë*: Fokus noemt juist haar, omdat zij met haar onnatuurlijke wellust past in de sfeer van misdadige feestelijkheid die hij tekenen wil; *bestuwt van*: omstuwd door.
 1514 *heiligen*: men lette op de ironie.
 1515 *op 't gekerm*: bij en over het kermen van de ouders uit Athene.
 1519 *denk vry*: wees er zeker van; *Jupijn, dien gy als vader groet*: Minos was immers zoon van Zeus (Jupijn = Jupiter).
 1521 *lastertaal*: Fokus had immers in ironische zin over Minos' religieuze feesten gesproken.
 1522 Minos doet wat hij in vs. 1446 had aangekondigd: hij kiest nu tenslotte het slacht-offer zelf.
 1524 Ismene werpt zich tussen Fokus en Agénor; *barbaar*: dit tegen Agénor of tegen Minos?
 1525 Ismene staat hier beschermend voor Fokus.

- Voor een vervolgde trouw in uwe vierschaar pleit:
 Of heeft ons Scilla, daar al 't quaadt is uitgesprooten,
 1530 Zoo wel uit uwe gunst als van den troon gestooten,
 Laat my alleen de smart gevoelen van de straf:
 Maar spaart myn minnaar, en hem, die my 't leven gaf.

FOKUS

- Weêrhou die redenen, prinses, die my verveelen.¹⁵³³
 Ik moet in uw verdriet, als waare minnaar, deelen.
 1535 Beny my niet, dat ik een dubbele gunst verwerf:
 Dat ik levee in uw hart, en voor myn koning sterf.¹⁵³⁶

NIZUS.*tegen Minos*

- Hoort gy dat groot besluit, en wordt gy niet bewoogen?¹⁵³⁷
 Verbeeld eens een tafreel, ô Minos, voor uwe oogen.¹⁵³⁸
 Waar in Stantvastigheid, gekleet als een Godin,
 1540 In 't witte feestgewaad, vereenigt met de Min,
 Voor 't altaar van de Deugd eerbiedig legt geboogen:¹⁵⁴¹
 Aanschouw van ver 't Geweldt, vervreemt van mededogen,
 Haar yver stooren, daar zy 't heilig vier ontsteekt:¹⁵⁴³
 Zie, hoe Gerechtigheit door 't dak der wolken breekt,
 1545 Om met haar heilig zwaardt 't gedrogt den kop te klooven:
 Zoo zal de hemel, die uw wreetheit ziet van boven,
 En uw vervolging vloekt, tot zoen van onze zaak,¹⁵⁴⁷
 Ten trots van uw geweldt, u treffen met de wraak.¹⁵⁴⁸

- 1533 *Weêrhou die redenen*: houd op met die woorden; *verveelen*: onaangenaam zijn.
 1536 Fokus is minnaar en krijgsman!
 1537 *dat groot besluit*: nl. van Ismene zowel als van Fokus, om zich in trouw voor de ander op te offeren.
 1538 *tafreel*: tableau, hier als zo dikwijls van allegorische opzet: de Standvastigheid en de Liefde, geknielend voor het altaar van de Deugd, bedreigd door het Geweld, gered door de Gerechtigheid.
 1541 *legt*: gebruikelijk ook in literaire taal voor 'ligt'.
 1543 *yver*: (in religieuze zin) toegewijde verering; *daar*: terwijl.
 1547 *zoen*: genoegdoening.
 1548 *Ten trots van*: in weerwil van.

MINOS

- Wat spreekt gy van geweld? gy beide zyt myn slaaven.¹⁵⁴⁹
 1550 Ismene is myn slavin. gy moet zoo hoog niet draaven
 Met uw gedachten. neen. myn pligt is my bekend.¹⁵⁵¹

NIZUS

't Is waar, wy zyn in uw vermogen: maar gy schendt
 Myn ouden luister, door een koning slaaf te noemen.¹⁵⁵³

FOKUS

- Deze opgeblazetheit zal al de wereldt doemen.¹⁵⁵⁴
 1555 Een edelmoedig heldt versiert zyn zegepraal,
 Maar door een draagzaam juk, en een beleeft onthaal.
 Hy, die voorzichtig is, zal zich niet hoog verheffen¹⁵⁵⁷
 In zege; want bewust dat hem de slag kan treffen,
 Die zyn verwonneling ter neder heeft geveldt,
 1560 Houdt hy zich laag by d'aarde. ô Minos! uw geweldt,
 Aan 't hollen, zal zich zelf eerlang te barste rennen.¹⁵⁶¹
 Braveer den hemel met uw vlerk en lichte pennen,¹⁵⁶²
 In smeltbaar wasch gedrukt, door uw verheve vlucht:¹⁵⁶³
 Wy zien u haast, tiran, in 't steigren, uit de lucht¹⁵⁶⁴
 1565 In eenen jammerpoel elendig nederdaalen.¹⁵⁶⁵
 De wraak, schoon langzaam, zal u eindlyk achterhaalen.
 Verdrukker van de trou, vervolger van 't gemoedt,¹⁵⁶⁷

1549 *gewelt*: machtsmisbruik, dwingelandij; Minos wil zeggen, dat hij als overwinnaar rechtens macht heeft over leven en dood van zijn gevangenen.

1551 *myn pligt is my bekend*: ik weet aan welke regels ik gebonden ben; ik ga de rechten die ik heb niet te buiten.

1553 *ouden*: vroegere.

1554 *doemen*: veroordelen.

1557 *voorzichtig*: bedachtzaam (in het besef van eigen kwetsbaarheid).

1561 *hollen*: zonder de toom van de moderatio.

1562 *Braveer*: trotseer; *vlerk en lichte pennen*: met deze beeldspraak zinspeelt Fokus op de mythe van Ikarus, die met zijn vader Daedalus de in opdracht van Minos (!) gebouwde doolhof ontvlucht d.m.v. door Daedalus vervaardigde vleugels (*vlerk*: vleugel; *pennen*: veren), die met was aan het lichaam waren bevestigd; vgl. ook de beeldspraak in vs. 1557 en 1560.

1563 *verheve*: hoge.

1564 *in 't steigren*: bij het hoger stijgen.

1565 Ikarus steeg te hoog, zodat de was door de zonnehitte smolt en hij in de naar hem genoemde zee neerstortte.

1567 *'t gemoedt*: de vrijheid van het gemoed.

- Kom, meng myn lykask vry met Egeus burgerbloet.¹⁵⁶⁸
 Verschoon myn leven niet. ik zal gewillig lyden.
 1570 Of laat my voor de vuist het hofgedrogt bestryden,
 Dat, van uw vrou geteelt, in 't moorthol wordt bewaart.
 Ik zal d'Atheensche jeugdt verlossen door myn zwaardt.

MINOS

- Wat zoekt gy reis op reis myn grootsheit te versaagen?¹⁵⁷³
 Wat schildert gy de wraak der Goden en hun' plaagen
 1575 Gedurig voor myn oog? heeft iemand quaadt begaan;
 't Is Scilla, die haar landt en vader heeft verraân:
 Laat zy dit boeten.

ISMENE

- Zy, tot uwe hulp genegen,
 Heeft ons door tempelroof ontbloot van 's hemels zegen:
 Maar heeft zy ooit de vlam begunstigt in uw hart,¹⁵⁷⁹
 1580 De minnedrift gevleit, die my zoo doodlyk smart?¹⁵⁸⁰
 Zy zocht in tegendeel dat smeulent vier te smooren,
 My hatelyk in 't oog van u, haar uitverkoren,¹⁵⁸²
 Te maaken, want de min wees haar dit middel aan:
 En daar door heeft zy my in ondiens dienst gedaan.

MINOS

- 1585 Het is genoeg. vertrekt. men breng' hen uit myne oogen.

Vyfde toneel

MINOS, MENTOR

MENTOR

Die trotze heeft den haat, te diep in 't hart gezoogen,
 Geen toren zag ik ooit in 't wezen van een vrou¹⁵⁸⁷
 Zoo groot als deze.

- 1568 *Egeus burgerbloet*: het bloed van Aegeus' onderdanen.
 1573 *grootsheid*: fierheid; *versaagen*: schrik aanjagen.
 1579 *vlam*: liefde (voor Ismene).
 1580 *geveit*: gestreeld (en daardoor aangewakkerd).
 1582 *hatelyk*: verfoeilijk.
 1587 *wezen*: voorkomen.

MINOS

Maar, zaagt gy wel grooter trou?

Ik eer haar vloeken, die zich voor de liefde quytten,¹⁵⁸⁹

1590 Die haar rechtvaardigen, en my myn schuldt verwyten.

De gramschap maakt haar oog bekoorlyk in myn zin.¹⁵⁹¹

Hoe zy my feller haat, hoe ik haar meer bemin.

MENTOR

Myn heer, gy dient u zelf te dwingen door de reden.¹⁵⁹³

Gy, die weleer zoo braaf in 't harnas hebt gestreden,

1595 En 't vyantlyk geweldt verstroot door uw geweer,¹⁵⁹⁵

Ga nu de driften van een stryden hart te keer.¹⁵⁹⁶

MINOS

Ik wordt bevochten van de wraak en 't mededogen,¹⁵⁹⁷

Een gadelooze trou stelt my myn pligt voor oogen.¹⁵⁹⁸⁻⁹⁹¹⁵⁹⁸

Dan dwingt de liefde my te volgen haar geboôn.

1600 Wel aan....

MENTOR

Wat zult gy doen?

MINOS

Raadtpleegen met de Goôn.

Einde van het vierde Bedryf

1589 *vloeken*: vervloekingen.

1591 *in myn zin*: voor mijn gemoed.

1593 *door de reden*: door het gezond verstand.

1595 *vyantlyk*: accent op de eerste lettergreep; *geweer*: wapen.

1596 Bedwing de hartstochten van een in tweestrijd verkerend gemoed.

1597 *wraak*: met het oog op Androgeos; *mededogen*: met Ismene en de haren.

1598-99 De trouw van Ismene en Fokus plaatst Minos voor de verplichtingen die de rede (gezond verstand, billijkheid) hem oplegt, zijn liefde voor Ismene dwingt hem tot het tegenovergestelde.

1598 *gadelooze*: weergaloze, ongeëvenaarde.

Vyfde bedryf

Eerste toneel

SCILLA, DORIZE

DORIZE

Men heeft my niet misleidt, de legerpriesters wachten.¹⁶⁰¹
 Men zal uw vader of uw zusters minnaar slachten;
 Indien Ismene noch afkerig blyft, mevrou,
 En weigert Minos kroon t' aanvaarden met zyn trou.¹⁶⁰⁴

SCILLA

1605 Zou hy haar kroonen, en my als slavin onthaalen?¹⁶⁰⁵
 Zou zy als koningin met kroon en septer praalen,
 En ik, met ketenen om mynen arm, tot loon
 Van myn getrouwen dienst, hem volgen? groote Goôn!
 Zyn liefde is my bekend. 't geheim van zyn gedachten¹⁶⁰⁹
 1610 Heeft hy my zelf ontdekt, Dorize: maar wy trachten¹⁶¹⁰
 Die dodelyke vlam te smooren in zyn bloet.¹⁶¹¹
 Ik haat hem en ik vloek Ismene. myn gemoedt,
 Door zyne weigering in razerny ontsteeken,
 Tracht dien geleden hoon op hem en haar te wreken.

DORIZE

1615 Zal 't my geoorlooft zyn, prinses, om in een zaak
 Van zulk een groot gewigt, die sporelooze wraak¹⁶¹⁶
 U af te raden, en dit quaadt te wederstreeven?
 Gy staat uw zuster als een vyandin naar 't leven.
 Herdenk de vriendschap van Ismene, die zoo teêr,

1601 *Men heeft my niet misleidt:* klaarblijkelijk het antwoord op een tegenwerping van Scilla in het voorafgaande deel van het gesprek.

1604 *trou:* huwelijk.

1605 *onthaalen:* behandelen.

1609 *'t geheim van zyn gedachten:* zijn hartsgeheim, nl. zijn gevoelens voor Ismene.

1610 *wy:* pluralis majestatis.

1611 *dodelyke:* fatale; *in zyn bloet:* door hem te doden.

1616 *sporelooze:* tomeloze, onbeheerste.

- 1620 Zoo trou, zoo minzaam, u begunstigde weleer.
 Errinner u haar deugdt en edelmoedigheden,
 In koning Nizus hof geviert en aangebeden.¹⁶²²
 Hoe schynt de vroomheit uit haar vriendelyk gezigt!¹⁶²³
 Hoe meenig' onderdaan heeft zy door dienst verpligt!
- 1625 De trotse Hovaardy, een gunstgenoot der grooten,¹⁶²⁵
 Wierdt nooit van haar gevleit, maar uit haar hart geslooten.
 Alleen de Needrigheit, haar gunst en achting waardt,
 Ging als een speelgenoot in 't hof met haar gepaart.
 Voeg hier haar schoonheit by, vermaardt door alle hoven...

SCILLA

- 1630 Hou op, Dorize, van haar gaaven meer te looven.
 Die deugdt, daar gy op roemt, die schoonheit zoo volmaakt,¹⁶³¹
 Heeft Minos hart, in spyt van myne min, geraakt.¹⁶³²
 Haar gaaven maaken my verfoeilyk in zyne oogen:
 Dies wordt myn minnenydt, zoo krachtig van vermogen,
- 1635 Getergt en opgewekt door 't melden van haar lof.
 Gy wilt my stillen, maar gy geeft myn gramschap stof.

DORIZE

Gaf zy wel ooit gehoor aan zyn verliefde klagten?

SCILLA

- Wat vraagt gy my? ken ik 't geheim van haar gedachten?
 Wie weet, wanneer zy door gewoonte Fokus vleit,¹⁶³⁹
- 1640 Of 't hart haar niet bestraft, en voor den koning pleit.

DORIZE

Hoe kan uw achterdocht Ismenes eer dus krenken?¹⁶⁴¹

- 1622 *geviert*: vereerd.
 1623 *vroomheit*: deugzaamheid.
 1625 *grooten*: hooggeplaatsten.
 1631 *daar gy op roemt*: die ge zo prijst.
 1632 *in spyt van myne min*: in weerwil van mijn liefde voor hem.
 1639 *vleit*: woorden van liefde spreekt.
 1641 *dus*: zo.

SCILLA

- Wat wilt gy, dat ik in myn twyfeling zal denken?¹⁶⁴²
 Maar ik vergeeve u licht dat gy my schuldig vindt.¹⁶⁴³
 Zy kent geen minnenydt, die nimmer heeft bemint.
 1645 Kon ik u recht den staat van myn gemoedt verklaaren,
 Gy zoudt myn onrust met uw medelyden paaren.¹⁶⁴⁶
 Veroordeel niet te fel de drift, die my bestrydt,
 Maar mist myn achterdocht, scheldt my die doling quyt.¹⁶⁴⁸
 Al stopt Ismene voor myn minnaars klagt haare ooren,
 1650 Nochtans gaat al myn hoop door haar alleen verloren.
 Twee prinssen eeren haar, bekoort door haar gezigt.¹⁶⁵¹
 Maar heeft haar gunst wel een zoo dier als ik verplicht?¹⁶⁵²
 Wat heb ik niet gedaan om Minos te behaagen?
 Myn vader wacht de doodt, of zal zyn zegewagen
 1655 Geleiden langs de straat, zoo Fokus wordt geslacht:
 En all' die rampen heeft myn liefde voortgebragt.
 Maar zoo myn zuster, om hen beide te behouwen,
 Besloot een vyandt, in haar bruingoms plaats, te trouwen,
 Zou ik dat huwelyk gedoogen? neen, myn handt
 1660 Doorstoot uw vyandin. Dorize volg.¹⁶⁶⁰

DORIZE

Hou stant.

SCILLA

Gehoonde minnares, wat zult gy nu besluiten?¹⁶⁶¹⁻⁹⁴¹⁶⁶¹
 Wat raadt, wat middel, om dit kankrent quaadt te stuiten?¹⁶⁶²
 Geen hartstogt werkt zoo fel, als een verachtte min;
 Zy sluit de reden uit, en laat de wanhoop in.¹⁶⁶⁴

- 1642 *twyfeling*: vertwijfeling, wanhoop.
 1643 *vindt*: bevindt, acht.
 1646 Dan zoudt ge medelijden hebben met mijn rusteloosheid.
 1648 *mist*: vergist zich.
 1651 *eeeren*: vereren, aanbidden; *gezig*: verschijning.
 1652 *gunst*: liefde; *dier*: duur.
 1660 *Doorstoot*: imperatief, gericht tot 'myn handt'.
 1661-94 In deze passus komt Scilla tot de erkenning van haar schuld en van de situatie waarin ze is geraakt (*agnitio*).
 1661 *Gehoonde*: afgewezen.
 1662 *dit kankrent quaadt*: de voortwoekerende wanhoop waaraan Scilla ten prooi is.
 1664 *de reden*: het redelijk denken.

- 1665 Kom, volg, Dorize, laat ons 't vaderlandt verlaaten,
 Daar my de koning vloekt, daar my de burgers haaten;¹⁶⁶⁶
 Terwyl de zuigeling, die door myn schelmstuk lydt,
 Met traanen in 't gezicht, de schuldt aan my verwyt.
 Noch eens, Dorize, laat ons vluchten. maar wat plekken
- 1670 Der aarde zullen ooit myn gruwzaam quaadt bedekken?
 Wie zal niet waagen van myn schennis? wat gewest¹⁶⁷¹
 Zal my niet vloeken, als een dodelyke pest?
 Elk zal zyn lantstreek, daar ik nader, my verbieden.¹⁶⁷³
 Maar schoon ik vlucht, kan ik een knaagent hart ontvlieden?
- 1675 Een felle wroeging, die myn smart van binnen voedt,
 Verstreckt my een beulin, en geesselt myn gemoedt.¹⁶⁷⁶
 Haar werking heeft myn ziel tot wanhoop aangedreeven.
 Ik zal my aan haar magt vrywillig overgeeven.¹⁶⁷⁸
 ô Wanhoop! die my kunt verlossen door de doodt,
- 1680 Gun dat ik u omhelze, als toevlucht in den noodt.
 Ach! waarde vader, heeft myn liefde uw ramp gebrouwen,
 Zocht ik een vyandt door uw ondergang te trouwen;
 En gy, Alkathoë, door myn verradery,
 Ten prooi geschonken van een moorders dwinglandy,
- 1685 Vergeeft, vergeeft my 't feit: ik zal uw onheil wreeken,
 Als ik uw vyandt zal in zyn triomf doorsteeken,
 En verven voor uw wal, waar in zyn krygsvolk woedt,
 De versche lauwerkroon met zyn ondankbaar bloet.
 Dan zal ik, juichende om uw wraak, myn lantgenooten,
- 1690 Den moortpriet keeren, en myn eige borst doorstooten.¹⁶⁹⁰
 Maar laat ik u voldoen, door zulk een groot besluit,¹⁶⁹¹
 En veegt met bloet de smet van myne misdaadt uit.
 En gy, indien gy door myn uitvaart wordt bewoogen,¹⁶⁹³
 Doe my den lesten dienst, Dorize, sluit myne oogen.

1666 Vgl. *Metam.* VIII, 115-16; *de koning*: Nizus.

1671 *waagen*: spreken; *schennis*: tempelschennis en verraad.

1673 *daar*: als.

1676 *een beulin*: het geweten als beul, een stereotiepe 17de-eeuwse personificatie.

1678 *haar*: nl. van de wanhoop; *vrywillig*: het moment van de eigen verantwoordelijkheid blijft zelfs hier aanwezig.

1690 *moortpriet*: dolk.

1691 *voldoen*: genoegdoening schenken (voor mijn misdaad).

1693 *uitvaart*: (wijze van) sterven.

DORIZE

- 1695 Helaas! wat neemt gy voor in uwe woede? spaar
 U zelve, en hoop op 't lot. wie weet wat uitkomst... maar
 De koning komt.

Twede toneel

MINOS, SCILLA, DORIZE, MENTOR

MINOS

- Ik zal myn oogmerk u ontdekken,
 Prinses, gy moet terstont uit deze tent vertrekken.
 't Verraadt, door u gepleegt aan vader Nizus kroon,
 1700 Die misdaadt dreigt my met de gramschap van de Goôn,
 Zoo gy hier langer toeft: ik moet hun' last volbrengen.
 Zy willen in myn tent uw toevlucht niet gehengen.¹⁷⁰²
 Myn legerwichelaar, die op den uitslag wacht,¹⁷⁰³
 Heeft my voor 't oog van 't heir dat hoog bevel gebracht,
 1705 En alle harten door zyn Godtspraak ingenomen.¹⁷⁰⁵
 Zy dreigen door geweldt myn weigring voor te komen.¹⁷⁰⁶
 De priesterlyke tong, verheerlykt als een tolk¹⁷⁰⁷
 Der Goden, werkt met kracht op 't ingewandt van 't volk.¹⁷⁰⁸
 Dies hou my buiten schuldt. 't is niet in myn vermogen,
 1710 In 't uiterste gevaar uw byzyn te gedoogen.

SCILLA

De vondt, dien gy verdicht, verblindt myne oogen niet.¹⁷¹¹
 Ik ken, ik ken dien Godt, die myn vertrek gebiedt.

1702 *gehengen*: toestaan; we horen hier het resultaat van Minos' raadplegen van de goden (vs. 1600).

1703 *legerwichelaar*: legerpriester; *den uitslag*: de volvoering van het bevel der goden.

1705 *Godtspraak*: orakelspreuk.

1706 *Zy*: al mijn soldaten; *voor te komen*: te voorkomen, voor te zijn.

1707 *verheerlykt*: vereerd.

1708 *ingewandt*: gemoed.

1711 *vondt*: list; *verdicht*: fantaseert.

Maar, neen, 't is een Godin, om haar bevalligheden
In 't koor van uw gemoedt geviert en aangebeden.¹⁷¹⁴

1715 Myn zuster....¹⁷¹⁵

MINOS

Ja, die wordt verheerlykt in myn zin.

Uw ondeugdt wekt myn haat, daar ik haar deugdt bemin.¹⁷¹⁶

En dat ik ben gezint deze eedle deugdt te kroonen

Door tekens van myn gunst, zal ik noch heden toonen.¹⁷¹⁸

SCILLA

Verryk haar door de trou met uwe kroon en staf,¹⁷¹⁹

1720 In spyt des bruidegoms dien haar het nootlot gaf.

Ga heen, ondankbre, laat uw bruiloftstoortsen rooken,

Wanneer gy 't lykaltar voor Fokus hebt ontstoken.

Ga, vul de doodbus met zyn lykasch door uw handt,¹⁷²³

En op de zelve plaats daar 't huwlyksoffer brandt.¹⁷²⁴

1725 Maar zyn ontrustte schim zal aan de Goden klaagen,¹⁷²⁵

En u met uwe bruidt voor hunne vierschaar daagen.

Hoe zal de wraak, uw rust ontroeren! straf op straf¹⁷²⁷

Zal u vervolgen, en geleiden naar uw graf:

Een straf, voor u en voor uw onderdaan beschooren.

1730 De Goden treffen zelfs de burgers in hun' toren,¹⁷³⁰⁻³¹

Wanneer de koning zich bevlekt met euveldaan.

Zoo moet uw ryk eerlang door lantkrakkeel vergaan,¹⁷³²

En burgerlyken twist. het bloet, door 't staal vergooten

1714 *'t koor*: (hier:) de tempel (= het gemoed van Minos, waar de godin Ismene wordt vereerd).

1715 *zin*: gemoed.

1716 *daar*: terwijl daarentegen.

1718 *myn gunst*: Minos bedoelt hier gunst in algemene zin, maar Scilla vat in haar redeloze verblinding het woord natuurlijk in de engere betekenis van 'liefde' op, vgl. haar reactie; zie ook vs. 1439.

1719 *trou*: huwelijk.

1723 *doodbus*: urn.

1724 *de zelve*: dezelfde.

1725 *ontrustte*: rusteloos rondzwerfende, ongewroken.

1727 *ontroeren*: in beroering brengen.

1730-31 'Prekerige' nadrukkelijkheid is aan deze sententie (zedes, levenswijsheid in de vorm van een spreukachtige versregel) ontnomen door de ironie, daarin bestaande dat het Scilla is die hier uitspreekt, die zich immers weinig aan de door haar geformuleerde waarheid heeft laten gelegen liggen; Scilla is zelf waarschuwend exempel van deze waarheid!

1732 *lantkrakkeel*: tweedracht, burgertwist.

- Moet bruischen, als een zee, langs uw verheve sloten,¹⁷³⁴
 1735 En stroomen in de zaal van 't hof, daar Dertelheit¹⁷³⁵
 Den middagdisch stoffeert, en Weelde uw nachtkoets spreidt.
 Zoo moet de felle Moordt, ten afgrondt uitgelaaten,¹⁷³⁷
 Een dodelyk toneel ontsluiten op uw straaten.¹⁷³⁸
 Ik zie de bruid omhelst haar minnaar op den grondt:
 1740 Zy luikt zyn stervent oog, en kust den bleeken mondt.
 De vrouwen vluchten van uw' woedende onderdaanen,¹⁷⁴¹
 En laaven 't jeugdig kroost, in plaats van melk, met traanen.
 Zoo deelt de zuigeling, in dien bedroefden staat
 In d' algemeene elende, en wordt gestraft om 't quaadt,¹⁷⁴⁴⁻⁴⁵
 1745 Dat uit uw wellust sproot. het zaadt, uit u geboren,
 Uw dochters hebben zelfs u ramp op ramp gezworen;¹⁷⁴⁶
 Zy zullen u eerlang verraaden, en uw ryk
 Veel onheil brouwen, my in gruwelen gelyk.
 Dit spel ik, en noch meer. ja, Minos, hoor my wenschen,¹⁷⁴⁹
 1750 Maar beef, ja beef, tiran, rampzaligste aller menschen!
 Myn vier is uitgedooft. myn liefde, in razerny¹⁷⁵¹
 Verandert, zet in 't hart myn wraakzucht krachten by.
 Niets woedde ooit feller, dan een haat, uit min gesprooten.
 Nu gy myn gunsten en verdiensten hebt verstooten;¹⁷⁵⁴
 1755 Zoo moet uw ryksgrens, by den nagebuur veracht,
 Van monsters krielen, als uw vrou heeft voortgebragt.
 't Orakel stop' zyn oor voor uwe wichelaaren.
 De ravens knarsen by den rook van uwe altaaren.¹⁷⁵⁸
 Zoo strekke uw offerspys, daar gy uw' feesten viert,
 1760 Als walglyk aan de Goôn, een prooi voor 't roofgediert.

1734 *verheven sloten*: hoge kastelen.

1735 *Dertelheit*: (personificatie) lichtzinnigheid.

1737 *ten afgrondt*: uit de onderwereld.

1738 *ontsluiten*: openen (als een toneel).

1741 *van*: voor.

1744-45 Men lette ook hier op de tragische ironie van deze woorden uit de mond van Scilla.

1746 *Uw dochters*: Ariadne en Phaedra zullen volgens de mythe beiden met Theseus Kreta ontvluchten; door op deze en dergelijke toekomstige gebeurtenissen te laten zinspelen verleent Rotgans aan de vervloeking van Scilla een schijn van profetie; *zelfs*: zelf.

1749 *spel*: voorspel.

1751 *vier*: liefde.

1754 *gunsten*: liefdesbetuigingen.

1758 *De ravens*: raven golden als onheilsboden.

Zoo moet een vier van wraak door alle uw steden blaaken,
 Uw hoftrans door 't geweldt der donderklooten kraaken¹⁷⁶²
 En nederstorten, tot gy, door den val verplet,
 Den doodsnik uitblaast op uw koninklyk banket.
 1765 Ik vloekte u meer, tiran, zoo 't stonde in myn vermogen.
 'k Bezwyk. Dorize, kom, en lei my uit zyne oogen.

Derde toneel

MINOS, MENTOR

MENTOR

Wie schrikt niet, groote Goôn, die zulk een gruwel hoort!
 Een gruwel, die myn hart gelyk een schicht doorboort!
 ô Hemel! keer dien vloek, en kroon ons met uw' zegen.

MINOS

1770 Maakt u de gramschap van een raazent mensch verlegen?

MENTOR

De vloek, gesprooten uit de driften van haar haat,
 Dreigt zelf den offerdienst, de hooftzuil van den Staat,¹⁷⁷²⁻⁷³¹⁷⁷²
 De ziel van 't gansche ryk. wie kan dien hoon gedoogen?
 Een zaak, van dat gewigt, dient nader overwoogen.
 1775 Men moet haar straffen.¹⁷⁷⁵

MINOS

Neen. zy is genoeg gestraft.
 De schuldt, die haar vervolgt en steeds ontrust, verschaft
 Haar overvloedt van stof, en zy bezwaart haar lyden.¹⁷⁷⁷

- 1762 *donderklooten*: als kanonskogels gedachte bliksem­slagen.
 1772-73 Scilla heeft immers in haar vervloeking het orakel, en de offerdienst van Minos betrokken.
 1772 *zelf*: zelfs.
 1775 Mentor ziet in het straffen van Scilla een oplossing voor het probleem van het offer; vgl. vs. 1576-77.
 1777 *zy*: de schuld; *bezwaart*: verzwaaert.

- Geen groter plaag, dan met een knaagent hart te stryden.
Men vindt, van Goôn en mensch verlaaten, troost noch heul.
- 1780 't Geweten, overtuigt van 't schelmstuk, strekt een beul,
Die onophoudelyk kastydt met felle slagen.
De lyfstraf maakt een eindt van 't leven; en de plaagen¹⁷⁸²
Verdwynen door de doot: maar wroeging over 't quaadt
Verwekt ontelbre doôn. zaagt gy niet in 't gelaat¹⁷⁸⁴
- 1785 Van Scilla 't vonnis van een strenge straf geschreeven?
Het opperste gerecht, waar voor wy menschen beeven,
Heeft haar veroordeelt, en de wraak is op de been:
En wilt gy, Mentor, dat ik haar verwyze? neen.¹⁷⁸⁸
Ik moet my zelven eens beproeven, en de hoeken¹⁷⁸⁹
- 1790 Van myn misdadig hart, als rechter onderzoeken.
Gy weet, hoe 't nootlot door 't orakel heeft gespelt,¹⁷⁹¹
Dat my de lotbus in het onderaartsche veldt¹⁷⁹²
Te beurt zal vallen, om der stervelingen zielen,
Die voor den rechterstoel eerbiedig nederknielen,
- 1795 Te vonnissen, naar 't goedt of quaadt door haar begaan.
Zal daar het schuldig volk voor myne vierschaar staan;
En ben ik niet verpligt 't bewint dier groote zaaken,
Door een oprecht gedrag en deugd my waardt te maaken?
Zal ik misdadigen tot straffe en helsche pyn
- 1800 Verwyzen voor 't gerecht, en zelf misdadig zyn?
't Is waar, ik heb den staf van Nizus wel gekreegen,
Maar door een snoodt verraadt, en niet door 's hemels zegen.
De Goden dulden 't quaadt, maar hun' rechtvaardigheid¹⁸⁰³⁻⁰⁴
Wordt nimmer aangemerkt als oorzaak van het feit.
- 1805 Wie weet, of 't voordeel, dat myn heerschlust kan bekooren,
Niet is gesprooten uit een werking van hun' toren.

1782 *plaagen*: rampen, kwellingen.

1784 *doôn*: doodsangsten.

1788 *verwyze*: veroordeel.

1789 *beproeven*: onderzoeken.

1791 *gespelt*: voorspeld.

1792 *de lotbus*: bij de rechtspraak in de onderwereld wordt blijkbaar van het lot gebruik gemaakt.

1803-04 Minos komt hier dicht in de buurt van de calvinistische visie op de relatie tussen het kwaad in de wereld en het godsbestuur (God laat het kwaad toe zonder er de 'auteur' van te zijn, vgl. b.v. art. 13 van de Confessio Belgica).

- Want overweeg met my de zaak, gelyk 't behoort.
 Aanschou een dochter, door een wulpse min bekoort,
 Natuur en kinderpligt en trou en eer verzaaken,¹⁸⁰⁹
 1810 En 't godtgewyde Schildt uit vaders tempel schaaken,
 En my de ziel van 't ryk, den zegen van den Staat
 Aanbieden in myn tent. die tempelroof, dat quaadt,
 Dat helsehe lasterstuk, met woorden niet te noemen,¹⁸¹³
 Waar van de wereldt gruwt, dat al de Goden doemen,¹⁸¹⁴
 1815 Ontsluit de vesting, daar zich 't volk voor my verklaart.
 Maar dit is 't minste noch van 't geen my heeft bezwaart.

MENTOR

Kunt gy de liefde tot Ismene in uwe zinnen
 Noch niet bedwingen, en dien hartstogt overwinnen?
 Hebt gy, gelyk 't behoort, u zelf geweldt gedaan?

MINOS

- 1820 Ik heb dat doodlyk vier wel tienmaal wederstaan,¹⁸²⁰
 Myn drift beschuldigt en veroordeelt. myn geweten
 Heeft zich in dezen strydt, gelyk 't betaamt, gequeeten.
 Maar telkens quam de min, door reden neêrgevelt,¹⁸²³
 In 't hart weêr boven, en ontworstelde 't geweldt.¹⁸²⁴

MENTOR

- 1825 Zyt gy noch meester door uw tegenstant gebleeven?
 Of mostge u weder aan die driften overgeeven?
 Verklaar u nader vorst.¹⁸²⁷⁻²⁹

MINOS

Myn edelmoedigheid
 Heeft tegens deze min met grooten ernst gepleit,
 En myn geweten heeft het vonnis uitgesproken.

- 1809 *Natuur*: de natuurlijke liefde voor bloedverwanten.
 1813 *lasterstuk*: misdrijf.
 1814 *doemen*: veroordelen.
 1820 *dat doodlyk vier*: die fatale liefde.
 1823 *reden*: de rede, het redelijk inzicht, het gezond verstand.
 1824 *ontworstelde 't geweldt*: ontworstelde zich aan de macht van de rede.
 1827-29 In deze regels is in het beeld van de rechtspraak Minos' liefde de beklagde, zijn edelmoedigheid aanklager, zijn geweten de vonnis sprekende rechter.

- 1830 Gy, die dit heilig vier hebt in myn borst ontstoken,¹⁸³⁰⁻³³
 Gy, die myn togten hebt beteugelt, groote Goôn,¹⁸³¹
 Gy schenkt my door uw gunst een perel aan myn kroon.
 Ik moet myn dankbaarheid voor zulk een weldaadt uiten.

Vierde toneel

MINOS, MENTOR, AGÉNOR

AGÉNOR

Myn heer, de priester wacht met ongedult hier buiten.

- 1835 Het altaar staat gereet, en al de plegtigheid
 Is lang voor uwe tent in 't oog van 't heir bereidt.
 Men wacht naar 't offer om dit groote feest te vieren.
 Hebt gy de keur gedaan?

MINOS

- Laat tweepaar jonge stieren,
 Maar nooit door 't juk geprangt, te voorschyn brengen, om
 1840 Te slachten. haal Ismene en haaren bruidegom
 En vader aanstonts hier.

AGÉNOR

'k Gehoorzaam uw begeren.

Vyfde toneel

MINOS, MENTOR

MINOS

Ja, Mentor, ik heb my verwonnen, en wy keeren
 Ons tot de deugdt. gy zult aanschouwen dezen dag
 Hoe veel de reedlykheit op myn gemoedt vermag.¹⁸⁴⁴

- 1830-33 Minos schryft zijn zelfoverwinning aan de goden toe; zijn daad is een genade (*weldaadt*, vs. 1833), die dankbaarheid vergt.
 1831 *togten*: hartstochten.
 1844 *de reedlykheit*: het redelijk denken.

1845 Zou ik zoo groot een trou, als ooit myne oogen zagen,
 Vervolgen met geweldt, en door myn driften plaagen?
 Myn hart, doorluchtig paar, tot uwe hulp bereidt,
 Schenkt aan uw min de vrucht van haar stantvastigheid.

MENTOR

Zoo triomfeert gy, door u zelf te wederstreeven.

1850 Uw edelmoedigheid, in 't hart van 't volk geschreeven,
 Zal eeuwig uw roem verheffen, en de faam
 Zich steeds vermoejen door 't verbreiden van uw' naam.
 Het purper troongewaadt, de glans der kroonjuweelen,
 Eertekens van 't gebiedt, die 't hart door d'oogen streelen,¹⁸⁵⁴
 1855 Staan doof en duister by de stralen van de deugd.¹⁸⁵⁵
 Uw groot besluit, myn heer, verwekt my groote vreugd.

MINOS

Verhef myn luister vry. ik heb door 's hemels zegen
 Deze overwinning, maar met zweet en angst, verkreegen

MENTOR

Hoe feller tegenstant, wanneer men met het staal
 1860 Om eer in 't vechterk strydt, hoe grooter zegepraal.

Zesde toneel

MINOS, NIZUS, ISMENE, FOKUS, MENTOR, ARSINOË, AGÉNOR, LYFWACHT

MINOS

Gedoog, prinses, terwyl de priesters ons verbeiden,
 Dat ik u met myn handt naar 't altaar mag geleiden.

ISMENE

ô Blyde bootschap! ô bekorelyke doodt!
 Myn hoop! myn toeverlaat! ik groete u in den noodt!

1854 *'t gebiedt*: de heerschappij.

1855 *doof*: dof, glansloos.

- 1865 Vaarwel, myn vader, leef, en heb ik iets misdreeven,
Scheldt my de misdaadt quyt, terwyl ik scheid van 't leven.
'k Omhelze u, brave vorst. en gy, myn bruidegom,
Vaarwel, vaar eeuwig wel, ô heldt! nu Minos kom.

FOKUS

Gy zult niet sterven, neen, ik zal dat opzet stuiten,

MINOS

- 1870 Bezadig u, myn heer. ik zal my klaarder uiten:
Ik zoek Ismene als bruidt te leiden, daar ik haar
Voor u....

ISMENE

Als bruidt! hou op.

MINOS

Gun dat ik my verklaar.
Gy zult myn gunst, indien....

ISMENE

- 'k Wil van die gunst niet hooren.¹⁸⁷³
Zoudt gy my leiden, en uw trouw myn hart bekooren?
1875 Zou ik u volgen, en myn waarden heldt verraân?
Ik weet noch middelen om my van u t'ontslaan.
Hou moedt, doorluchte prins, dat zult gy nooit aanschouwen.
Ik wacht de wreedste doodt, eer ik met hem zal trouwen.¹⁸⁷⁸

NIZUS

Ja, sterf, Ismene, sterf, eer gy zyn wil voldoet.

ISMENE

- 1880 Kom, wreek Androgeos, maar door Ismenes bloet.

1873 *gunst*: door Minos in algemene zin bedoeld, door Ismene in de pregnante zin van 'liefde' opgevat.

1878 Ik ben bereid tot de wreedste dood, liever dan dat ik met hem zal trouwen.

MINOS

Die drift van toornigheid, uit misverstandt gesprooten,
Kan uw bekoorlykheên, voor myn gezigt vergrooten.

Ik eer die gramschap, als een vrucht der waare trou:

Maar denk niet, dat ik haar zal krenken: neen mevrou.¹⁸⁸⁴

1885 Uw haastigheid maakt u, maar tegens recht, verbolgen.¹⁸⁸⁵

Ik zal u leiden, maar uw bruidegom zal volgen.

Gy zult prins Fokus zelf ontfangen van myn handt,

Voor 't oog van 't gansche heir, daar 't heilig offer brandt:

En op die plaats, daar ik Androgeos wou wreken,

1890 Zal ik voor uwe trou het echtaltaar ontsteeken.

En gy, ô Nizus, zult dit ryk voortaan van my

Te leen bezitten, en elk zal uw heerschappy,

Door myn bevel, gelyk voor dezen oorlog eeren:

En ik zal met myn vloot terstont naar Krete keeren.

FOKUS

1895 Wat onverwachte vreugdt ontmoet ons in den druk!

NIZUS

Myn dochter, dat ik u begroete in dit geluk.

ISMENE

De blyschap van myn hart verbiedt de tong te spreken.

NIZUS

Uw edelmoedigheid, ô Minos, is gebleeken:

Gy blyft in uw triomf ook meester van uw hart.

ISMENE

1900 Heb ik u ooit gehoont, door 't perssen van myn smart,

Denk dat een minnares haar drift niet kan bepaalen.¹⁹⁰¹

1884 *haar*: de trouw uit vs. 1883.

1885 *tegens recht*: ten onrechte.

1901 *bepaalen*: beheersen.

FOKUS

Door die verandering sal nooit myn krygsmoedt daalen.
 Heb ik dit ryk weleer, in 't nypen van den noodt,
 By 't blinken van het staal, in 't aanzien van de doodt,
 1905 Door mijn geweer geredt, en in verscheide slagen,¹⁹⁰⁵
 Ten dienst van Nizus staf, de zege wechgedraagen;
 Nu gesp ik 't zwaardt op zy, voor uwe zaak, myn heer.
 Ik zal my in den strydt opoffren aan uw eer,
 En quytten, als ik my voordezen heb gequeeten.

ARSINOË

1910 Dorize nadert ons, bedrukt en nat bekreeten.

Zevende en leste toneel

MINOS, NIZUS, ISMENE, FOKUS, MENTOR, DORIZE, ARSINOË, AGÉNOR, LYFWACHT

NIZUS

WAt deert u, dat gy keert in dien bedroefden staat?

DORIZE

Leest gy de reden niet uit myn ontstelt gelaat?
 ô Ramp!

NIZUS

Vaar voort, Dorize.

DORIZE

Ik kan my niet verklaaren.
 Ach! Scilla....

ISMENE

Groote Goon! wat zal ons wedervaaren!

1905 *geweer*: wapen.

DORIZE

1915 Zy leeft niet meer.

ISMENE

Helaas!

MINOS

Verhaal haar doodt.

FOKUS

Vaar voort.

DORIZE

Zy heeft zich voor myn oog zoo derelyk vermoordt.

FOKUS

ô Gruwelyk besluit!¹⁹¹⁷

MINOS

Verhaal d'omstandigheden.

DORIZE

Gy zaagt haar uit uw tent, myn heer, vol wanhoop treden.

Haar vloeken toonden u de driften van haar hart.¹⁹¹⁹

1920 Kom, sprakze, kom, Dorize, en deel in Scillaas smart,
Verlaat my niet; gy hebt my blyk van trou gegeven.

Kom laat ons nu voor 't lest langs dezen oever streeven.¹⁹²²

Hier hebt gy menigmaal voordezen handt aan handt

Met my gewandelt eer myn vyandt was gelandt.

1925 Hier heb ik u 't geheim van myne ziel ontslooten,¹⁹²⁵

Maar in een anderen staat. nu leggen Minos vlooten¹⁹²⁶

1917 *d'omstandigheden*: (hier:) de toedracht.

1919 *vloeken*: vervloekingen.

1922 *dezen oever*: de kust van de zeegolf waarbij Alkathoë ligt; *streeven*: voortgaan.

1925 *Hier*: in dit kustgebied (waar het leger van Minos verblijft); *'t geheim van myne ziel*: mijn hartsgeheim, mijn liefde voor Minos.

1926 *staat*: toestand (Scilla bedoelt, dat ze toen nog niet ongelukkig was als nu, maar vol hoop).

- Gereedt om hem naar 't ryk te voeren over zee:
 Hy keert, en laat my hier, maar voer' myn schaduw mee;¹⁹²⁸
 Zy zal om 't paviljoen, gelyk een nachtspook, waaren,¹⁹²⁹
 1930 En in den slaap zyn geest ontrusten op de baaren.
 Ach! was die ryksvloot, als getuige van myn schandt
 En tempelschennis, nooit verscheenen aan myn strand!
 Ziet gy myn schelmstuk in de purpre watervaanen¹⁹³³
 Niet levende afgebeeld? barst uit, barst uit, myn traanen,
 1935 En spoelt die schantvlek af. en gy, Alkathoë,
 Myn vaderlyke stadt, in oorlog en in vreë
 Van elk verheerlykt, smoor voor 't oog der nagebuuren¹⁹³⁷
 Myn misdaadt onder 't puin van uw gesloopte muuren.
 En gy myn vader, dien ik eeuwig ben verplicht,
 1940 Die my door 't voorbeeldt van uw leven hebt gesticht,¹⁹⁴⁰
 (Ach! hadde ik u gevolgt!) vergeef myn trouloosheden.
 Zoo spreektze, en trekt gezwint een moortpriem uit haar kleeden,¹⁹⁴²
 En drukt hem, eer ik 't merke, in 't hygende ingewandt.¹⁹⁴³
 Zy zygt in mynen arm, en uit myn' arm in 't zandt,
 1945 Bevochtigt door haar bloet. ik schrik, en buig my neder
 Ter aarde, en gryp den pook: maar aanstonts ruktze weder¹⁹⁴⁶
 Dat moorttuig uit myn handt, en kust het bloedig staal.
 ô Werktuig, zegt ze, van myn leste zegepraal,
 Ik hadde u uit de stadt tot noothulp meêgenomen,
 1950 Onkundig wat my door myn min mogt overkomen:
 Nu hebt gy door myn handt 't gewenschte werk verricht.
 Hier zwygtze, en geeft den geest, en ik sluit haar gezigt.¹⁹⁵²

ISMENE

Myn zuster, ach! wat heeft uw razerny bedreeven?
 Gy roofde ons heiligdom, en na dien roof, u 't leven,

1928 *schaduw*: schim.

1929 *'t paviljoen*: fraai versierde kajuit aan de achtersteven.

1933 *purpre*: kleur van wraak, bij het zien waarvan Scilla aan haar misdaad herinnerd wordt;
watervaanen: scheepsvlaggen.

1937 *Van elk verheerlykt*: door ieder geëerd.

1940 *gesticht*: onderwezen.

1942 *moortpriem*: dolk.

1943 *ingewandt*: kan als algemene term voor 'innerlijk' hier ook bedoeld zijn in de zin van 'borst' of 'hart'.

1946 *pook*: dolk.

1952 *gezig*: ogen.

NIZUS

- 1955 Schoon zy myn rampen heeft veroorzaakt door haar feit,
 Noch voel ik dat natuur van binnen voor haar pleit.¹⁹⁵⁶

MINOS

- Verban die tederheit, myn heer, uit uw gedachten.¹⁹⁵⁷⁻⁵⁸
 Die zoo haar vaderlandt verraadt, verdient geen klagten.
 Kom, volg, wy zullen u geleiden naar den troon,
 1960 Maar eerst dit huwelyk voltrekken voor de Goôn.

Einde van het vyfde en leste Bedryf

1956 *Noch*: desondanks; *natuur*: de natuurlijke verbondenheid, hier van vader en dochter; Nizus' vaderschap veroorzaakt medelijden.

1957-58 Strenge ethiek snijdt haastig de door de stemming van deernis ontstane mogelijkheid van vergoelijking van Scilla's misdaad af.